AUSTRIA, FRANCE, GERMANY, GREECE, LUXEMBOURG 3.00 EUR; SWEDEN 32 SEK; SWITZERLAND 4.80 CHF; BIH 5.00 BAM; CRNA GORA 2.50 EUR; HRVATSKA 19 HRK; MAKEDONIJA 150 DEN; SLOVENIJA 2.50 EUR

VREME

150 DIN
8 600102 660014
24. DECEMBAR 2009.
BROJ 990

REIZBOR SUDIJA I TUŽILACA

REFORMA IZA ZATVORENIH VRATA

20 GODINA DEMOKRATSKE STRANKE

SRBI U ŠENGENU >> OSVETA SVETOG NIKOLE

VREME
u štampanom izdanju
na ovoj stranici se nalazi reklama

VREME
24. DECEMBAR 2009.
BROJ 990

4 MEĐUVREME

10 SUDSKO-TUŽILAČI REIZBOR: Transparentnost i bicikl

14 SRBI U ŠENGENU: Osveta Svetog Nikole

16 KANDIDATURA: Dugo otkrivanje Evrope

20 DVADESET GODINA DEMOKRATSKE STRANKE: Velika vlast i ostali problemi

30 INTERVJU: General Ranko Živak, komandant ViPVO

32 SRPSKI MEKDONALDS: Svetski rekorderi

34 JAT AIRWAYS I TURISTIČKO UDRUŽENJE PORTOROŽ: Novo poslovno prijateljstvo

35 NUSPOJAVE: Oštećenje mozga

36 LJUDI I VREME

39 LISICA I ŽDRAL: Tajno oruđe

KULTURA

40 MONOGRAFIJE: Muzej kneza Pavla

43 POVODOM 70. ROĐENDANA IGORA MANDIĆA: Nježno srce u ringu

45 STRIP: "Veljko Kockar – Strip, život smrt"

47 TV MANIJAK: Wiener Palma Raissen

SVET

48 HRVATSKA: Najnoviji skandal

50 POTRAGA ZA LORKINIM GROBOM: Nerešena misterija

52 MERIDIJANI

MOZAIK

54 GODINA DARVINA: Ona koja nikada nije tamo negde

58 150 GODINA OD SMRTI MILOŠA OBRENOVIĆA: Bez potomaka, uprkos trudu

61 IGRAČKE-PLAČKE: Jedan prstić, dva prstića

62 RODŽER FEDERER, TENISER DECENIJE: Broj jedan

66 KOPENHAGEN BEZ PROTOKOLA: Dani posle sutra

68 POŠTA

70 VREME UŽIVANJA: Japan

Evropska priča ovde čas previše liči na penušavu propagandu, čas na neko zamorno ideološko ispiranje mozga, a najčešće se zaboravlja da je sve počelo od Zajednice za ugalj i čelik
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Šta smo tokom godine posvećene evoluciji mogli da naučimo o mehanizmu koji je na Zemlji stvorio sveopšte obilje i raznolikost živog sveta, i sve to, po rečima Čarlsa Darvina, "usled gladi i smrti"
PIŠE: SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12–14, Beograd

DIREKTOR
Stevan Ristić

POMOĆNIK DIREKTORA
Vojislav Milošević

FINANSIJSKI DIREKTOR
Daniela Vesić

GLAVNI UREDNIK
Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK
Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA
Aleksandar Ćirić

SEKRETARIJAT
Mirjana Kalezić

REDAKCIJA
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto@vreme.com), Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura@vreme.com), Andrej Ivanji (svet@vreme.com), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov (biznis), Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com), Zoran Majdin, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević, Teofil Pančić, Ana Radić, Saša Rakezić (strip@vreme.com), Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com), Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

TEHNIČKA REDAKCIJA
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
KOREKTORI:
Ana Ćuk, Stanica Milošević;
LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

PRODAJA I PRETPLATA
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO
Slavica Spasojević

MARKETING
(marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)
Aleksandar Aleksić

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

ŠTAMPA:
Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA:
Data Press

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

NA NASLOVNOJ STRANI: Dragoljub Mićunović, Zoran Đinđić, Boris Tadić

NOVOGOVOR

AVIS

Avis je jedna od retkih francuskih reči koja se probila u evropsku birokratsku frazeologiju i potisnula englesku reč *opinion*, i nemačku *Stellungnahme*. Kod nas se oficijelno prevodi kao *mišljenje*. Tako bar kaže jedno uputstvo Kancelarije za evropske integracije o nazivima akata i skraćenica. Pominje da će posle isticanja kandidature Srbije za članstvo u EU uslediti taj avis Saveta ministara...

To je nešto što je samo naoko slabije od *uputstva* (directive, directive, Richtlinie) i *odluke* (decision, décision, Entscheidung), jer obično im prethodi. Ako vlada izjavi da je neki propis usklađen sa evropskim zakonodavstvom, koje se naziva *acquis communautaire*, ona mora navesti da li su u izradi nacrta propisa učestvovali konsultanti, pa ukoliko jesu, mora njihovo *mišljenje* uručiti Evropskoj komisiji na uvid.

U našem slučaju ta reč vodi pravo u nesporazume. Kad neko kod nas kaže da misli da je neka ulica tamo i tamo, to znači da uopšte ne zna gde je ta ulica. S blogovima, četovima i kolumnama ta osobina je dobila novi zamah. "Izneti mišljenje" kod nas skoro da znači isto što i "filozofirati", govoriti nešto bez veze.

Biće veliki problem to što ćemo teško shvatiti koliko su Oni ozbiljni kad saopšte da misle da je nešto ovako ili onako.

Budite oprezni s rečju *avis* koja nas zbunjuje, ličeći na odomaćenu reč *aviza* (od italijanskog *avvisio*), koja znači upozorenje, ili još gore obaveštenje, što se kod nas ne shvata ozbiljno (npr. obaveštenje o poslatoj robi ili novcu). Uostalom, i bajke upozoravaju da ta reč nije naivna. Kažu da etimologija reči *avis* vodi ka latinskoj reči koja znači "ptica", a valjda znamo da ptice umeju da budu i zloslutnice. Deca kažu da su *avis* nalazila i u novoj bajci o Hariju Poteru, gde ona označava jato ptica koje izleće iz ne znam više čijeg štapa i može biti opasno ako se udruži ne znam tačno s kim.

Milan Milošević

ULTRADESNICA

EKSTREMNI VEROUČITELJ

Nakon nastupa Ivana Ivanovića, predsednika desničarskog udruženja "Naši" iz Aranđelovca, u emisiji "Insajder" na TV B92, gde je obelodanio da predaje veronauku u više osnovnih škola, Ministarstvo prosvete najavilo je da će ispitati njegov rad. Udruženje "Naši" poznato je po tome što učestvuje na skupovima koji se završavaju incidentima, a na kojima se, između ostalog, peva "Ubij, zakolji, da Šiptar ne postoji". U septembru su bili među najglasnijim protivnicima gej parade, a najpoznatiji su po tome što su u decembru 2007. nasilno sprečili tribinu emisije "Peščanik" u Aranđelovcu.

Ministarstvo prosvete zatražiće dopisom od Srpske pravoslavne crkve, preko Ministarstva vera, da ispita rad Ivanovića i, ukoliko je potrebno, preduzme odgovarajuće mere. Kako je rečeno dnevniku "Blic", Ministarstvo prosvete ima sve ingerencije nad odabirom veroučitelja sa liste koju im dostavlja verska zajednica preko Ministarstva vera, od donošenja novog zakona o obrazovanju, koji je na snazi od 11. septembra ove godine. Pre tog datuma, Ministarstvo prosvete nije imalo nikakve ingerencije nad izborom veroučitelja.

Odluka Ministarstva prosvete da ispita ko je i šta je taj Ivan Ivanović je lep gest sa njihove strane. Ali, sasvim nepotreban. Jer, nije primarni problem to što čovek koji širi potencijalno opasne ideje, istovremeno predaje deci o hrišćanstvu, ljubavi i moralu. Problem je ono prvo: javno širenje opasnih ideja. Da ne ispadne kako oni zaista imaju nekakvu ideologiju: te ideje svode se na to koga će da premlate, preplaše, a kome da zveknu uvredljiv grafit pod prozor. Ali, to je stara priča, kao što je stara priča da lideri ultradesničarskih organizacija, dok njihovi sledbenici

TANJUG

lepe plakate sa otvorenim pretnjama ("Krv će se Beogradom liti, gej parade neće biti" i slično), preko medija šalju iste takve poruke, samo u uvijenoj formi. I tu dolazimo do srži problema. Da li ste nekada čuli Mladena Obradovića iz "Obraza", Mišu Vacića iz SNP "1389" ili Ivana Ivanovića iz "Naših" da otvoreno prete? Naravno da ne. Njihove izjave završavaju se na nivou proročkih parola poput "bliži vam se kraj" (plakat "Naših" usmeren na TV B92) ili "čekamo vas", kako reče Mladen Obradović neposredno pred gej paradu. Kad se suoče sa zahtevom da pojasne šta su hteli da kažu, oni se pozovu na narod, većinu, zdravo tkivo srpskog društva ili neki drugi sličan, prazan pojam, i objasne da je, eto, narod besan što gejevi hoće da paradiraju ili što Brankica Stanković istražuje veze navijača sa politikom i kriminalom. Pa će, eto, doći do krvoprolića, a oni, eto, samo upozoravaju. I žele to da spreče, tako što će rasterati gejeve sa ulice ili pokušati da zastraše Brankicu ne bi li zaćutala. I onda, naravno, kad imamo posla sa ovako demagoški upakovanom pretnjom, tužilaštvo i ostali nadležni mogu samo beskonačno da "ispituju navode" i nikako ne mogu da utvrde ima li u njima elemenata krivičnog dela. Ali, za razliku od nadležnih, sledbenici i te kako razumeju šta im gospoda lideri ultradesničarskih organizacija poručuju, pa na vreme počnu da oštre letve i pakuju kamenice.

U takvom kontekstu, apsolutno je nevažno čime se bavi Ivan Ivanović. Hajde da zamislimo da je SPC ispitala Ivanovićev rad i da je na osnovu dobijenih informacija Ministarstvo prosvete zaključilo da on nije podoban za veroučitelja. Pa šta? Da li bi to dovelo do neke suštinske promene? Da li bi to nateralo Ivanovića da prestane da širi govor mržnje na svom blogu gde TV B92 poredi sa psihijatrijskom ustanovom, a njene novinare naziva umobolnicima? Da li bi ga zbog toga mrzelo da skokne do mesta gde je zakazana tribina "Peščanika" ili gej parada, da malo podvikne i rastera one koji koriste svoje pravo na javno okupljanje? Pa, ne bi. Samo bi mu dalo još veći elan i podgrejalo ionako živahne ideje njega i njemu sličnih o tome kako se nad njima vrši politički progon. Ali, ono što rade ne može biti ni politika ni ideologija, već najobičnije kršenje zakona i Ustava zemlje i naroda u koje se kunu.

J. Gligorijević

ZAVRŠETAK

SAVESNO O SUKOBU INTERESA

TANJUG

Republički Odbor za rešavanje o sukobu interesa je 22. decembra obeležio prestanak postojanja. Nadležnost ovog Odbora će od 1. januara preuzeti Agencija za borbu protiv korupcije.

Za pet godina rada, Odbor je primio 35.000 izveštaja o imovini, prihodima i funkcijama funkcionera, pokrenuo 3500 postupaka i izrekao više od 1600 mera, od toga 450 javnih.

Među brojnim ličnostima čijim radom se bavio Odbor bila je i predsednica Skupštine Srbije Slavica Đukić-Dejanović, kojoj je Odbor izrekao meru nejavnog upozorenja jer je istovremeno obavljala funkciju predsednice Skupštine Srbije i pružala savetodavne usluge Fabrici lekova Galenika.

Posle te odluke, Slavica Đukić-Dejanović prestala je da obavlja posao za Galeniku.

Ministarka pravde Snežana Malović je posle ocene Odbora da ministar pravde ne može biti član Republičke izborne komisije podnela ostavku na članstvo u RIK-u i uplatila na račun Trezora Narodne banke Srbije dva miliona dinara koje je dobila na ime naknade za rad u toj komisiji.

Na svečanosti u Palati Srbije, kojom je obeležen kraj rada ovog tela, predsednik Odbora Slobodan Beljanski je rekao da je siguran da niko iz vlasti neće odati priznanje Odboru na petogodišnjem radu.

"Političari su nas smatrali teretom i nevoljom koju silom prilika treba trpeti dok pogađa druge, a napadati i osporavati kada pogađa neke od njih samih", izjavio je Beljanski.

On smatra da je to telo nailazilo na nerazumevanje i kod javnosti i kod medija, koji su bili razočarani što Odbor ne sprovodi otvorenu represiju, ne poznajući pri tom prirodu i granice zakona.

Beljanski je ocenio da je Odbor radio otvoreno, savesno i nepristrasno, da rezultati njegovog rada ipak nisu uzaludan trud i da njegova aktivnost ne zamire jer će nadležnost preuzeti Agencija za borbu protiv korupcije. Predsednik Odbora smatra da je Odbor uspeo da načini bar mali prodor "kroz bespuće političke samovolje i nekulture", i da je time prokrčio put kojim će prve korake lakše učiniti Agencija za borbu protiv korupcije.

Momir Turudić

piše: Zoran Stanojević

Iz nule u keca

Ovo je ono doba godine kada se obično svode računi. Ali ovoga puta račune svodimo i celoj jednoj deceniji. Uz pitanje da li je ona bila najznačajnija kada je razvoj informacionih tehnologija u pitanju.

Tačan odgovor bio bi da nije. Internet je, kao koncept, nastao krajem šezdesetih. Protokol za korišćenje i i-mejl nastali su sedamdesetih. Osamdesete su nam donele personalne računare. Devedesete veb i internacionalizaciju mreže. I internet kompanije na berzi.

Nulta decenija nije nam donela nijedan revolucionaran pronalazak. Ali je značajno unapredila one već postojeće. I dobili smo neke nove servise bez kojih nam je danas život nezamisliv. Počelo je strahom od milenijumskog baga koji se ispostavio kao krajnje neosnovan. Ništa značajno nije se dogodilo ni tada, na prelazu u 2000, ni kasnije. Cela te fertutma bila je, zapravo, pokazatelj koliko čovek ne veruje samom sebi i sopstvenim izumima. Već tada su računari bili sasvim osposobljeni da sa ovim problemom izađu na kraj i bez prevelike inženjerske intervencije.

Ali, ono na šta nismo bili spremni bio je krah internet kompanija na berzi koji je usledio već u februaru iste godine. Iako je bio sasvim predvidiv, sve je iznenadio (sajt koji se bavio trgovinom čelikom vredeo je u jednom trenutku na berzi više nego kompletna američka industrija čelika i to nikome nije bilo neobično). Internet se od toga nikada nije oporavio, što je dobro, jer smo se okrenuli stvaranju održivih poslovnih modela, umesto onih čiji je cilj bio samo berzanska spekulacija.

To nije išlo bez neke cene. Nulte godine donele su propast nosačima zvuka, zamalo da kažem muzičkoj industriji. Dobili smo Napster, odmah potom i torente, u prevodu – sajtove za razmenu fajlova. Kada to pomešate sa flešom dobijete Jutjub, još jedan od fantastičnih servisa nastalih u deceniji koja se završava.

Dvehiljadite smo još koristili ICQ ili razne mesindžere za komunikaciju. Nisu postojali blogeri, niti sajtovi za socijalizaciju, ako izuzmemo forume. Nije bilo Vikipedije, a Gugl je bio tek jedan od brojnih internet pretraživača.

REUTERS

Ako su nulte godine po nečemu odskočile, to je podizanje infrastrukture na viši nivo razvojem kablovskog interneta i ADSL-a.

Pitanje od najmanje milijardu dolara je šta nas čeka u narednih deset godina? Za početak, većina sada popularnih sajtova će nestati. Ne bih se kladio ni na Fejsbuk, ni na Vikipediju. Oba sajta su u ozbiljnim finansijskim poteškoćama uprkos fantastičnoj posećenosti. Vrlo verovatno će Jutjub zameniti neki novi tehnički bolje rešen sajt. Ali će zato preživeti i Majkrosoft i Gugl, rvući se kroz narednu deceniju.

Internet će se dodatno ubrzati, ali će se glavne stvari događati u bežičnom prenosu, pre svega kod mobilne telefonije. Ako se to i dalje bude tako zvalo. Sav telekomunikacioni saobraćaj preći će na internet, što će dovesti do novog paradoksa. Usluge će biti jeftinije, ali će ih biti toliko i biće nam tako suštinski važne da ćemo na njih trošiti više novca.

Decenija pred nama doneće potpunu transformaciju interneta. Ovaj koji imamo neće moći da izdrži zahteve koji dolaze. Koji su nepredvidivi.

Ipak, nemojte se sekirati, sledi nam vrlo zabavna decenija.

CPU ICT Consulting • Services • Education
Milentija Popovića 9, Sava Centar, tel: 3111-527, 3111-824: www.cpu.co.yu

24/12/09 – 30/12/09

PROGNOZA VREMENA

23/12/09
http://www.meteos.co.yu

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
BEOGRAD	7 14	9 14	3 6	1 3	-2 3	0 5	2 8
VOJVODINA	5 12	8 14	2 5	0 2	-4 1	-2 5	1 7
CENTRALNA I JUŽNA SRBIJA	5 14	7 15	4 9	1 4	0 OB 2	-4 4	-1 8

BROJ NEDELJE:

9,67

Javni dug Srbije dostigao je na kraju novembra 9,67 milijardi evra, što je 30,7 odsto bruto domaćeg proizvoda, objavilo je Ministarstvo finansija. Javni dug bio je za 884 miliona evra veći nego na kraju prošle godine, kada je iznosio 8,78 milijardi.

lgbt SOS
(011)
3290 846
utorkom i četvrtkom 19-22h

I DALJE NEPRISTOJNI

Rezultati poslednjeg kvartalnog monitoringa medija za period oktobar–decembar 2009. godine Fondacije "Konrad Adenauer" i Centra za podršku demokratskim inicijativama pokazali su da je malo elemenata koji potkrepljuju obrazloženje zvaničnika da su izmene zakonskih propisa usvojene kako bi se mediji "upristojili".

Novinarka "Vremena" Tamara Skrozza rekla je na konferenciji za novinare da mediji i dalje pretenduju da zbune, sablazne i dezinformišu javnost: "Posle smrti devojčice u Valjevu, jedan beogradski dnevnik je objavio tekst naslovljen 'Tragedija u Valjevu: Doktori ubili malu Teodoru', u kojem nema dokaza da je u pitanju lekarska greška ili nesavesno lečenje. Novinari i urednici postavili su dijagnozu i presudili", ukazala je ona. Skrozza je ocenila i da su se mediji loše snašli i u izveštavanju o vakcini protiv novog virusa gripa, navodeći često "katastrofalne posledice vakcinacije". Programski direktor nevladine organizacije Transparentnost Srbije Nemanja Nenadić rekao je da je Republička radiodifuzna agencija od 2004. do februara 2009. godine ignorisala dužnost objavljivanja i ažuriranja Informatora o radu i da su pojedine rubrike po objavljivanju tog dokumenta 10. februara ove godine nepotpune, a ažuriranje neredovno. Nenadić se kritički osvrnuo i na utvrđivanje liste od dva kandidata za Savet RRA, koju je, kako je naveo, Odbor za kulturu i informisanje mogao da uputi znatno ranije, kao i na finansijski plan RRA i primenu srpskog medijskog zakonodavstva na Kosovu i Metohiji.

(Beta)

PREVARE

INTELIGENCIJA NA TESTU

A. ANĐIĆ

Republička agencija za telekomunikacije (RATEL) oglasila se nedavno povodom sve većeg broja žalbi korisnika koji su skupo platili želju da saznaju koliko su pametni.

Naime, na sajtu *www.quiz2you.com* nalazi se Internacionalni test inteligencije. Nakon rešavanja testa, od korisnika se, da bi dobio rezultat i uporedio sebe sa drugim učesnicima u testu, traži da unese broj svog mobilnog telefona.

Korisniku potom, stiže SMS u kom se nalazi kod, koji treba da unese u polje na sajtu. Kada mu stigne kod, korisniku se sa računa za mobilni telefon skida 150 dinara, no time naplaćivanje tek počinje. Na sajtu je sitnim, jedva čitljivim slovima napisano da se rešavanjem testa dobija ulaznica za Klub igre uz mogućnost preuzimanja melodija i igrica za mobilni telefon.

A igra je sledeća: svakog trećeg dana korisnik dobija po poruku, koja mu se opet naplaćuje, a da obično to i ne zna, 150 dinara plus porez. I dok korisnik, koji je saznao svoj IQ mesec dana ranije, shvati šta se dešava, njegov račun za telefon je veći za oko 900 ili više dinara. "Igra" se prekida kada "igrač" pošalje SMS sa porukom "STOP IGRE" na njemu već poznati broj 7474 (odakle i stižu sve poruke), a cena ovog raskida je 300 dinara.

RATEL-u je stigao veliki broj žalbi korisnika pa je mobilnim operatorima poslao zahtev da dostave kopije ugovora koji se odnose na uslove korišćenja broja 7474.

Ovo nije specifično srpska izmišljotina, jer ovakve i slične prevare uspevaju svuda, niti je ovaj test koji služi uzimanju novca od naivnih i radoznalih jedini u Srbiji.

Zanimljiv je i jedan drugi test inteligencije koje kruži internetom. Sajt je na ćirilici, a na banerima poruke glasi – "ИQ" srpskog naroda 2009. Ovde se već poziva na patriotizam jer vas autori kviza obaveštavaju, sa sve slovnim i pravopisnim greškama: "podržat ćete Srbija u takmičenju za najpametniju državu na svet".

Ali i to podržavanje košta, pa je potrebno poslati SMS, čija je cena blizu 400 dinara, a onda imate mogućnost da dobijete "lični IQ sertifikat priznat od strane mnogih subjekata".

Ako je verovati statistici na ovom sajtu, test je u Srbiji uradilo blizu milion ljudi.

A da uvek može gore, pokazuje i sajt *www.danmojesmrti.com*. Odgovaranjem na 36 pitanja, korisnik može da sazna koliko će živeti. Nakon što reši test, sledeće što vidi je ogroman uzvičnik i poruka "Tvoj rezultat je uznemiravajući".

Ali da bi saznao dan svoje smrti i savete koji će mu pomoći da odloži tu neminovnost, korisnik mora da pošalje SMS, što će ga koštati 250 dinara. Plus porez, naravno.

Jelena Jorgačević

LGTB PODRŠKA

NAJBOLJE DRUGARICE I RODITELJI

U poslednjih mesec dana, na planu LGTB prava dogodile su se dve važne stvari, koje se izdvajaju pre svega po tome što u velikoj meri mogu da doprinesu unapređenju prava osoba istopolne seksualne orijentacije. Za razliku od većine dosadašnjih akcija ovog tipa, nemaju političku konotaciju, već su okrenute suštinskim, životnim problemima. Početkom decembra, na sajtu www.kafenisanje.com, pokrenuta je akcija "Prijateljstvo koje traje" posvećena najboljim prijateljicama gej osoba. Projekat je pokrenula Organizacija Queeria, inspirisana činjenicom da žene igraju veliku i veoma važnu ulogu u životu gej muškaraca jer, prema istraživanjima, 61 odsto gej muškaraca u Srbiji svoju seksualnu orijentaciju prvo saopšti nekoj ženi iz svog okruženja, a te su žene najčešće heteroseksualne orijentacije (64 odsto). Na ovom sajtu posetioci mogu da pročitaju svedočanstva najboljih prijateljica gej muškaraca o ovim prijateljstvima, ali i svedočanstva majki gejeva, kao i intervjue sa ženama iz domaćeg javnog života koje podržavaju borbu za prava LGTB populacije.

Pre nekoliko dana, na veb-adresi http://lgbtroditelji.110mb.com pokrenut je sajt posvećen LGTB osobama koje imaju decu, a pokrenule su ga dve lezbijke koje imaju decu. "Želja nam je da razmenjujemo iskustva, kako se deca i mi nosimo sa pitanjima u školi, u kraju gde živimo, kakav nam je odnos sa decom, i sve ostalo što može da pomogne svakom detetu da ima lepše i bolje detinjstvo. Da dete upozna i druge porodice sa dve mame ili dve tate, da vidi da nije usamljeno", poručuju na naslovnoj stranici svog sajta.

J.G.

FK PARTIZAN

DRUGARSKI IZBOR

Rezultat je na kraju bio očekivan. Vladajuća garnitura u upravi Partizana izabrala je svog čoveka Dragana Đurića, dosadašnjeg predsednika. On je prvo, kroz forume, izabrao članove Skupštine, a onda je Skupština izabrala njega. Drugarski.

Savo Milošević, samostalni kandidat, dobio je podršku Ljubiše Tumbakovića i to je bilo sve. Nagađanja oko toga da je on čovek DS-a pokazala su se kao proizvoljna. Upravom Partizana "upravljaju" neki drugi ljudi kojima nije nikako bilo u interesu da sada, kada nema novca i kada će morati da prodaju šta može da se proda da bi se preživelo, neko upada sa strane i proverava vladajući kurs. Milošević je pokušao, ali je promašio. To mu se dešavalo često na terenu tako da sada neće mnogo patiti. Uostalom, njega je Đurić u inauguracionom govoru pozvao u klub. "Za Sava uvek ima mesta", rekao je vlasnik Zekstre.

Na Skupštini nije bilo Žarka Zečevića što verovatno govori o tome da je i on možda bio na strani Đurića, jer bez Zeke u sali "navijači" su jednoobrazno podigli ruku podrške onduliranom kandidatu. Da je u sali sedeo Zeko, ne bi ti glasovi išli u tom pravcu, sigurno.

Ovako, glavna struja je namirena, "navijači" su namireni, čini se da se sklad spustio na kapije stadiona u Humskoj. Ali, ovi sada već tradicionalni prednovogodišnji izbori, kao u Hrvatskoj, teško da će zaista doneti suštinsku promenu.

Ona će doći samo "izvana" kada se važni igrači dogovore o tome šta će sa srpskim klupskim fudbalom koji je toliko retardirao da je pitanje da li ga je moguće popraviti.

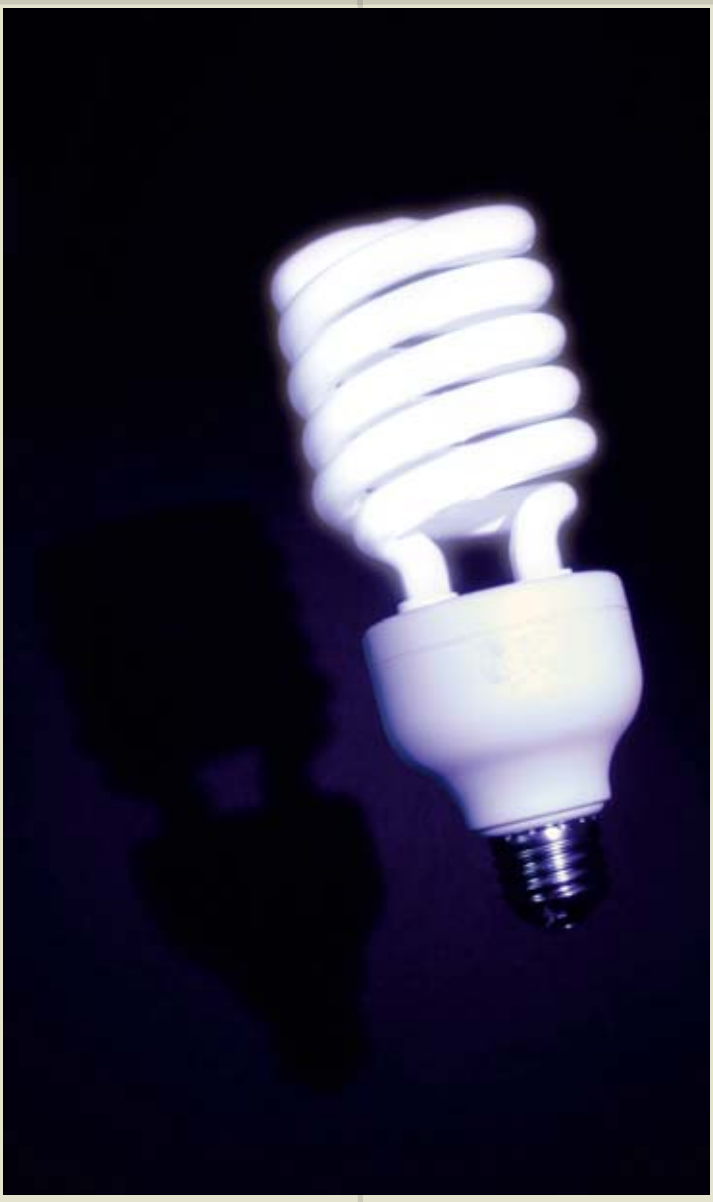
Slobodan Georgijev

FONET/AP

ODGOVORNO POSLOVANJE

EKOLOGIČNO

Podižući društveno odgovorno poslovanje na još viši nivo, Delta holding je obeležavanje novogodišnjih praznika prilagodio ovom konceptu. Zato je 2010. godina, pod sloganom "EKOlogično", proglašena za godinu ekologije u ovoj kompaniji.

Kalendar Delta holdinga za narednu godinu poziva na zaštitu životne sredine. Sadrži dvanaest saveta za ekološki bolju 2010, odštampan je na recikliranom papiru i u minimalnom tiražu.

Novogodišnje čestitke za Delta holding izradila su deca iz više domova za nezbrinutu decu, na temu zaštite prirode. Prihod dobijen na ovaj način biće upotrebljen da se oko 1000 sijalica u njihovim domovima zamenini štedljivim, nove generacije. Tako će početi prva Deltina akcija u 2010. radi primene štedljivih sijalica kao načina za ogromnu uštedu električne energije. Uz podelu besplatnih i promotivnu podelu štedljivih sijalica po povlašćenim cenama, biće organizovana i edukacija stanovništva o potrebi očuvanja prirodnih energetskih resursa.

Ana Radić

REFORMA IZA ZA

Do danas nismo, mi kao javnost, kao građani, dobili odgovor zbog čega su i sudsko i tužilačko vrhovno tijelo svoj rad proglasili kao tajnu i zašto nam – kao niti inače – nisu dostupne

Nitko sa zrnom pameti ne može osporiti da je reforma pravosuđa u Srbiji bila nužnost. U situaciji kad su vladajući donijeli zakon (o lustraciji) čije provođenje nije niti pokušano, kad je pravosuđe palo na samo dno u istraživanjima povjerenja građana u institucije, kad Skupština Srbije godinama nije odlučila niti o jednom sudskom mandatu, reforma pravosuđa se pokazala neophodnom.

Te činjenice nitko ne spori iako se o njima dosad izjašnjavao tek mali dio društva koji je direktno obuhvaćen tom pričom: sudije uglavnom zastupljene u Društvu sudija Srbije, Udruženje tužilaca Srbije, Ministarstvo pravde i nešto malo javnosti koju je to – osim kada treba kritizirati rad sudova i kad se desi nešto drastično, poput ubojstva sudije ili tužioca – uopće zanimalo.

Taj nedostatak pažnje bio je jedan od razloga šoka koji je uslijedio kad je u tek dandva razmaka objavljena lista (re)izabranih tužilaca i sudija u Srbiji, ovog decembra.

IZABRANI: Državno vijeće tužilaca – tvrdi se, prvi puta samostalno i mimo političkih utjecaja – izabralo je republičkog tužioca i tužioce za ratne zločine i organizirani kriminal, 416 zamjenika javnih tužilaca iz reda postojećih, kao i 88 kandidata koje tek treba potvrditi Skupština Srbije (nepopunjena su ostala 42 mjesta, kažu: iz formalnih razloga).

Odmah nakon objavljivanja spiska izabranih tužilaca, pojavio se i spisak imena 1531 reizabranih sudija, kojima valja pridružiti (još neobjavljeni) spisak od njih 876 koji su birani prvi puta na period od tri godine (koji također još moraju proći proceduru izbora u Skupštini Srbije), ali i imena 600 sudija za

TVORENIH VRATA

biografije onih koji su plaćeni iz naših džepova, a koji bi trebalo da brinu o našim pravima. Upravo odatle i sumnje u ove najnovije liste dobrih i dostojnih tužilaca i sudija

prekršaje, koji ovom reformom također ulaze u sudski sistem.

Za laike, prevedeno u normalan govorni jezik, cijela priča svodi se na ovo: dosadašnji tužioci i sudije javljali su se na konkurs za ponovni izbor, iako su ranije bili izabrani na stalnu funkciju, te se ocjenjivala njihova stručnost, osposobljenost i dostojnost – na osnovu prethodnog rada i biografija – za obavljanje tih funkcija. Oni novi imaju posve drugi pristup cijeloj priči: imaju vlastite kriterije, bit će izabrani na tri godine u Skupštini Srbije, a potom će tek dokazivati da im radni rezultati jamče buduću stalnost, sudijsku ili tužilačku.

Dok su još trajale pripreme reformskih konkursa, čule su se kritike i sudija i tužilaca. Nova mreža sudova (koji mijenjaju nadležnosti i formaciju), kao i nova mreža tužilaštava, predvidjela je manji broj sudija i tužilaca no što ih je bilo ranije. Tužioci su upozoravali – i dalje upozoravaju – da promjene zakona kažu da će ih, pogotovo kad je riječ o krivičnom zakonodavstvu, trebati više, a ne manje, s obzirom na uvođenje tzv. tužilačke istrage. Sudije su pak upozoravali da se silni zaostali predmeti neće riješiti smanjenjem njihovog broja i da manji broj sudija neće biti u stanju riješiti sve veći broj predmeta koji dolaze na sudačke stolove.

Računice Ministarstva pravde, međutim, ostale su neumoljive i sve ove primjedbe rješavat će se u budućnosti, ovisno o okolnostima, ali pojavile su se one druge primjedbe: zašto netko jest ili nije (re)izabran i po kojim je to kriterijima obavljeno.

Zanemarit ćemo sad sva kašnjenja koja su se pojavila u rokovima u kojima su o novoizabranim nosiocima pravosudnih (sudskih >>

i tužilačkih) funkcija izjašnjavali nadležni, Državno vijeće tužilaca i Visoki savjet sudstva; u ovoj je zemlji normalno da se ne poštuju rokovi, bili oni ustavni ili manje važni od najsvetijih ustavnih, uvijek će se naći opravdanje u "objektivnim okolnostima".

BIOGRAFIJE: Proces kandidature tužilaca i sudija počeo je, ne istovremeno, ali sredinom ljeta ove godine. Prema onome što su izračunali sami akteri konkursa, svakoj pojedinačnoj biografiji – a samo na sudijski konkurs javilo se više od pet hiljada kandidata – u procesu odlučivanja nije se moglo posvetiti više od pet ili deset minuta. U Društvu sudija Srbije kažu da se, za potrebe postupka, iz svake biografije potencijalno reizabranog sudije izvlačilo tek nekoliko osnovnih napomena, a da kompletne predane biografije nisu stigle pred oči članova Visokog savjeta sudstva.

Oni su pak, članovi tog najvišeg sudskog izbornog tijela, tvrdili da su proveli silne sate mozgajući nad biografijama, što je dovelo do izbora najboljih, nespornih, dostojnih. Čak je Nata Mesarović, predsjednica Visokog savjeta sudstva, nakon prvih reakcija na objavljeni spisak izabranih izjavila da svi koji nisu reizabrani znaju i sami zašto je tako, te da je moguć javni razgovor s onima koji su otpisani, kako bi im se "licem u lice" objasnila ta tužna činjenica života.

Do ovog trenutka sve štima: najviši organi pročistili su redove sadašnjih, pa budućih sudaca i tužilaca; s obzirom na stanje u pravosuđu, to je javnost od njih i očekivala.

Javnost je, stručna i ona šira, oni obični građani koji plaćaju poreze da bi imali pošteno, nekorumpirano, kompetentno pravosuđe, očekivala još nešto: da nadležni objelodane podatke zašto netko jest reizabran, zašto netko drugi nije i koji su komplimenti struke doveli do toga da netko tko dosad nije bio u tom pravosudnom – sudskom ili tužilačkom – krugu postane njegov dio.

Umjesto očekivane transparentnosti – koja kao princip stoji u proklamiranoj čestitoj reformi pravosuđa – dobili smo tek imena izabranih i njihovu dosadašnju i buduću funkciju u pravosudnom lancu. Nema profesionalnih biografija, nema ocjene dosadašnjeg rada i po čemu su neki bili profesionalni, odnosno stručni, osposobljeni i dostojni, a drugi to nisu, nema javno obznanjenih podataka tko je kao sudija ili tužilac ostvarivao propisanu normu, a tko nije, tko je svjetlao pravosuđe, a tko ga je zagađivao.

Na problem ovakvog stava vrhovnih tijela sudstva i tužilaštva upozoravala su nadležna udruženja sudija i tužilaca. Oba su tražila da se poštuje "transparentnost", zapisanu kao postulat u samoj reformi pravosuđa. Društvo sudija Srbije pribavilo je mišljenja i Venecijanske komisije i Evropske komisije koja se bavila napretkom srpskog puta ka Evropi, u kojima se upozorava upravo na "transparentnost"; ostavljamo tu po strani ocjenu tog Društva da je neustavno preispitivanje stalnosti već stalno postavljenih sudija (i tužilaca), kao i kukavičluk još krnjeg Ustavnog suda Srbije da se uopće izjasni o tom problemu.

TAJNOST: Udruženje tužilaca Srbije još polovinom novembra ove godine od Državnog vijeća tužilaca (DVT) traži da se izjasni o tome da li je ono donijelo odluku da je njihov rad proglašen službenom tajnom.

"Da li je DVT doneo odluku prema kojoj su razlozi za donošenje odluka i postupak njihovog donošenja proglašeni službenom tajnom ili je zauzeto stanovište da bi celokupan rad DVT-a trebalo da bude tajan?

Ukoliko je takva odluka doneta, da li ona ima za posledicu da su i razlozi za izbor ili neizbor zamenika javnih tužilaca i predlaganje ili nepredlaganje javnih tužilaca službena tajna?

Javnost rada DVT-a je od nemerljivog značaja za ostvarivanje ciljeva reforme pravosuđa, kao i za pravilnost odlučivanja Veća.

Na značaj transparentnosti postupka izbora nosilaca funkcija u pravosuđu ukazala je Venecijanska komisija, kao i Evropska komisija u poslednjem izveštaju o napretku Srbije u procesu pridruživanja EU.

Osim toga, moguće odsustvo javnosti rada dovelo bi u pitanje smisao ocenjivanja stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti jer bi bilo nemoguće izvršiti upoređivanje stepena ostvarivosti kriterijuma i merila za svakog kandidata ponaosob", kaže se u javnom pismu Udruženja tužilaca Srbije upućenom Državnom vijeću tužilaca, koje potpisuje predsjednik njegovog Upravnog odbora dr Goran Ilić.

Do danas nismo, mi kao javnost, kao građani, dobili odgovor zbog čega su i sudsko i tužilačko vrhovno tijelo svoj rad proglasili kao tajnu i zašto nam – kao niti inače – nisu dostupne biografije onih koji su plaćeni iz naših džepova, a koji bi trebalo da brinu o našim pravima. Upravo odatle i sumnje u ove najnovije liste dobrih i dostojnih tužilaca i sudija, pri čemu se stide i oni koji su izabrani, i oni koji su otpali: prvi zato što ih se, bez obzira na biografije, odmah stavlja u podobne aktualnim vlastima, drugi zato što su otpisani kao šugavi, korumpirani, nedostojni...

MOGUĆ RAZGOVOR SA ODBIJENIM: Nata Mesarović

TANJUG

Istina je negdje između ili nam jedino ostaje tako nagađati. U cijeloj je priči, zahvaljujući nama novinarima, isplivao slučaj sudije Dragane Boljević, parničarke iz drugog stepena Okružnog suda u Beogradu koja je javnosti podastrijela (**cijeli intervju možete pročitati na www.vreme.com**) svoju biografiju i svoju efikasnost.

"Tokom efektivnog radnog vremena u poslednje tri godine uvek sam prebacivala normu (172 odsto, 155 odsto i 163 odsto). Pri tome mi je za te tri godine ukinuta samo jedna odluka, što je najbolji rezultat koji delim sa samo nekoliko od 40 sudija u mom odeljenju. Sigurna sam da Savet, u kome je od sedam sudija petoro krivičara, nije pročitao nijednu moju odluku", kaže Dragana Boljević u intervjuu za "Vreme"; usprkos svojim rezultatima, ona nije izabrana.

Nije primjereno baviti se konkretnim imenima sa spiska izabranih, reći će higijeničari iz nadležnih službi. Možda bi tako i bilo: da imamo pred sobom spisak neizabranih tužilaca i sudija, da imamo pred sobom biografije sviju njih, i onih izabranih, da imamo ocjene vrhovnih presudilaca njihovih radnih i ostalih karakteristika. Ovako će ostati pitanje kako je bilo moguće da časniji od mnogih drugih bude poslušnik iz tužilačkih redova koji je svoj reizbor zaslužio samo zato što je slušao što mu se govori (o vlastitoj neophodnoj inicijativi u jasnom slučajevima nije bilo ni spomena), kako je moguće da reizbor prođu oni koji su bili sudski odredi za poništavanje izbornih rezultata u vrijeme Slobodana Miloševića i žene mu Mirjane Marković, kako je moguće da reizbor prođu oni kojima su presude na višem sudu gotovo redovno rušene, a ne i oni kojima su presude bile u pravilu potvrđivane?

FONET

ŠTA NIJE BILO U REDU SA BIOGRAFIJOM: Dragana Boljević

JOŠ PITANJA: Da nešto ne štima, pokazuju čak i novinarski izvještaji iz dana kad je objavljen spisak reizabranih tužilaca: Miljub Vitorović je reizabran za zamjenika tužioca za ratne zločine, glasila je vijest o čovjeku kojega blate još od trenutka kad je, u slučaju ubojstva Ivana Stambolića, označio Slobodana Miloševića kao naredbodavca uklanjanja Stambolića i Vuka Draškovića, što je konačno potvrdio i Vrhovni sud Srbije. Taj je reizbor začudo bio vijest: usprkos svim osobinama poštenjačine i nepotkupljivog čovjeka koje prate taj lik i djelo, mjesecima se u kuloarima govorilo da mu je vrijeme isteklo i da neće biti reizabran; ne bi li nam nadležni ipak predočili podatke na osnovu kojih Vitorovića ipak nisu proglasili nepodobnim za tužilačku funkciju i na osnovu kojih ga nisu ostavili samoga s njegovim biciklom?

U Odluci Visokog savjeta sudstva o utvrđivanju kriterijuma i mjerila za ocjenu stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti za izbor sudija i predsjednika sudova ("Službeni glasnik br." 49/2009) kaže se da su opći izvori podataka za sve kandidate lična i radna biografija i lični list, te da će Visoki savjet sudstva, prilikom ocjenjivanja stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti kandidata za sudiju i predsjednika suda pribaviti podatke od suda iz kojeg potječe kandidat, neposredno višeg suda, Nadzornog odbora, Velikog personalnog vijeća u Vrhovnom sudu Srbije i drugih organa, a i mišljenje od sjednice svih sudija.

Mi i dalje, bez obzira na slovo zakona, ne znamo što je dostojnost (ostalo, ako postoje kriteriji, mjerljivo je): da li je dostojna sudija najvišeg suda u zemlji koja je, iako zakonito, nemoralno grabila novce poreskih obveznika zato što sjedi u nekoj izbornoj komisiji; da li je dostojan tužilac koji je s političkim moćnicima sjedio na sastancima na kojima se krčmila imovina neke firme, poput C marketa; da li je dostojna i moralna sudija koja je iz zemunskog stana zarad radikalske želje izbacila jednu porodicu koja pripada nacionalnoj manjini i doprinijela radikalskom principu da "mali ustaša" neće *hoditi* u srpski vrtić ili školu?

Jasno je da u cijeloj ovoj mučnoj priči o izabranima i neizabranima postoje i lične preferencije. Teško da se netko od građana nije sudario sa sudskim sistemom i nekim sudijom; dolje potpisana ima problem sa izborom sudije koja je u jednom trenutku, usred postupka, privatno izjavila da nikoga od novinara "Vremena" ne podnosi i da ono što taj list piše nije njezin svjetonazor, ali to nije razlog da se osporava njena kompetencija kao sudije inače, već samo u tom konkretnom slučaju. Stižu slični komentari na mnoge izabrane sudije i tužioce na brojne sajtove i adrese. Činjenica je da nitko nikada neće biti posve zadovoljan s izborom nadležnih, ali je činjenica i to da dokle god nadležni koji su birali ne podastru sve relevantne podatke pred javnost – one na osnovu kojih netko jest, a netko drugi nije izabran za sudiju ili tužioca – niti slova od reforme pravosuđa i povratka povjerenja u sudstvo neće biti.

GREŠKA: Doduše, nadležni su se – kao što to govore njihovi poslovnici, a i spomenuto pismo Udruženja tužilaca – odmah ogradili zidom tajne: njihova su vijećanja i sastanci tajni i mogu biti dostupni javnosti samo kad oni to odluče u nekom slučaju, te svi mi koji ih plaćamo i za koje oni rade ima da budemo kuš i da ne pitamo mnogo, već da šutke prihvaćamo sve njihove odluke.

Greška! Jedini način da nadležni, Visoki savjet sudstva i Državno vijeće tužilaca, sve sa Ministarstvom pravde Srbije dokažu da su napravili posao vrijedan pažnje i povjerenja građana jest da javnosti pokažu sve što je dovelo do njihovih krajnjih spiskova tužilaca i sudija. Da za svakog sudiju i tužioca dobijemo biografiju i njegove radne rezultate, da za svakog izabranog i neizabranog i one koji će tek biti izabrani znamo što su i kako radili prije no što su zapali na dobitničku ili gubitničku listu.

Neka promijene svoje interne poslovnike i neka nama, građanima i javnosti, daju i stenograme svojih sjednica, pa da vidimo kako su se to birali ili osporavali kandidati, po političkoj ili nekoj drugoj osnovi. Javnost mora znati da li je netko od kandidata za sudiju otpisan zato što je u braku sa advokatom, ako ni zbog čega drugoga, onda zbog toga što već cure podaci da su se neki tužioci i sudije posljednjih mjeseci i službeno razveli od svojih bračnih drugova. Tu bi se opet morao izjasniti Ustavni sud: nije li to napad na ustavno pravo o slobodnom izboru zanimanja, ako ništa drugo? Nakon toga, slijedi i pitanje – ako su sporni sudsko-tužilačko-advokatske veze – zašto nisu sporne ostale porodične veze? Na primjer: nekoliko je bračnih parova izabrano za sudije na različitim sudskim nivoima, a valja i ponoviti ono što je pitala cijenjena profesorica prava Vesna Rakić Vodinelić, da li je predsjednica Visokog savjeta sudstva Nata Mesarović izuzela sebe od odlučivanja o tome da li će njen sin sudija biti reizabran za sudiju, i to u sud viši od onoga u kojem je dosad sudio?

Sam Poslovnik Visokog savjeta sudstva obvezuje to vrhovno tijelo na transparentnost i to je jedino što od njih, kao i od Državnog vijeća tužilaštva javnost traži.

Ako hoće da vjerujemo njima i tvrdnjama da je o reformi pravosuđa riječ, i mi, građani, na tome inzistiramo. ×

TATJANA TAGIROV

Osveta svetog Nikole

Mnoštvo malera nije pomutilo sreću učesnika programa "Evropa za sve" tokom posete Briselu

za "Vreme" iz Brisela

Iz ugla stručnjaka za marketing, ideja je izgledala fenomenalno: specijalni JAT-ov avion sa pedeset učesnika programa "Evropa za sve" i oko trideset novinara poleteo je sa surčinskog aerodroma tačno u minut posle ponoći, čime je simbolički stavljena tačka na osamnaest godina trajanja viznog režima za građane Srbije. Takođe simbolički, prva destinacija na sedam dana dugačkom putu bio je Brisel, prestonica Evropske unije i mesto na kome je nešto ranije donesena odluka o stavljanju Srbije na takozvanu belu šengensku listu. Međutim, kako to biva sa briljantnim idejama, i ova je jedva preživela sudar sa stvarnošću, i to samo zahvaljujući neprevaziđenom entuzijazmu gostiju iz Srbije i njihovih domaćina.

Najpre, simbolično poletanje u dvanaest i minut značilo je da se avion spustio na briselski aerodrom u subotu oko pola tri ujutru, što je predstavljalo popriličan izazov kako za domaćine tako i za goste, koji su popodne uoči puta proveli na prijemu u Skupštini grada, a u avionu su na račun JAT-a bili čašćeni šampanjcem, pa su stigli pomalo umorni. Pošto su na opšte oduševljenje bez problema prošli carinsku i pasošku kontrolu, dočekao ih je Tobijas Bilstrom, švedski ministar za migracije i azil u vladi Švedske, zemlje koja će do kraja godine predsedavati Uniji. Ministar Bilstrom je samo zbog toga iste noći, sa ženom i detetom, doleteo iz Stokholma. Svečanog dočeka zamalo da ne bude, jer se ministar u jednom trenutku zagubio u lavirintu briselskog aerodroma (inače poznatog po zamršenom rasporedu hodnika i prolaza), tako da je tek u poslednjem trenutku lociran i doveden pred goste. Onda se ispostavilo da je prtljag ministra i njegove porodice otišao na sopstvenu turneju po Evropi, tako da su se Šveđani obreli u ledenom Briselu samo sa onim što su imali na sebi. Flaša domaće rakije, koju je ministru uručio jedan od gostiju, verovatno je bar donekle ublažila bol za izgubljenim prtljagom.

ZIMA, ZIMA, E PA ŠTA JE: Jedan od simboličnih aspekata celog putovanja jeste što je počelo na Svetog Nikolu, zaštitnika putnika i ribara i jednog od najomiljenijih srpskih svetaca. Nejasno je šta sveti Nidža ima protiv belog Šengena, ali činjenica je da je uoči turneje otpočela jedna od najžešćih mećava koju je Brisel ikada video, zavila grad u belo i okovala ga ledom. Briselske zime su obično blage, sa temperaturama koje retko silaze ispod nule, tako da grad nema zalihe soli i tucanika, a o vozilima za raščišćavanje snega da ne govorimo. Stoga je putnike sačekao gotovo potpuno paralisan Brisel, sa gradskim prevozom koji je radio na mahove i neraščišćenim ulicama po kojima je svaki korak predstavljao životni rizik. To im nije smetalo da se već u devet ujutru, očiju obrubljenih crvenilom od neprospavane noći, nađu

U EVROPU BEZ VIZE: Božidar Đelić i putnici na aerodromu Beograd i sa Oli Renom u Briselu

u Evropskom parlamentu, koji je samo radi njih te subote bio otvoren.

U Parlamentu im se preko video-linka obratio Jirži Busek, predsednik EP-a, a uživo potpredsednica Silvana Koh Merin i parlamentarci Jelko Kacin i Tanja Fajon. Putnike je posebno oduševilo što je gospođa Koh Merin došla sa svojom dvogodišnjom ćerkicom koja se, kako je objasnila, teško odvaja od majke. Zatim su otišli u velelepnu zgradu Evropske komisije (koja je takođe bila otvorena samo zbog njih) gde ih je dočekao Oli Ren, doskorašnji komesar za proširenje. Ren se nakon ceremonijalnog dela programa zadržao u neformalnom razgovoru sa gostima, što ih je sasvim razgalilo – očekivali su, valjda, nekog strogog čiku – tako da je i on zaradio nekoliko boca domaćeg pića, uključujući i manastirsko vino. Inače, vicepremijer i vođa puta Božidar Đelić ispunio je opkladu koju je ranije sklopio sa Renom – da će kad nam ukinu vize naučiti da na finskom izrecituje nekoliko strofa iz njihovog čuvenog epa *Kalevala*. Zauzvrat je Renu uručio primerak *Srpskih junačkih pesama* (na ćirilici) i dao mu zadatak da ih nauči napamet do prijema Srbije u EU.

U LIFTU ZA EVROPU: Nakon ručka u zgradi Komisije očekivalo se da će se putnici do večere, zakazane već za pola sedam uveče, odmarati u hotelu. Ništa od toga: dobar deo je hrabro krenuo u šetnju zaleđenim ulicama, a uveče su isto tako hrabro konzumirali briselske specijalitete: mušule sa pomfritom i gulaš sa pivom, uz obavezne vafle kao desert. Posle je nekolicina još imala snage da nastavi provod po briselskim kafićima, mada je većina novinara iz pratnje već popadala s nogu.

Putnici su i u nedelju imali gust program: organizovano razgledanje grada, poseta Gradskoj kući, te podnevni prijem u diplomatskoj misiji pri Evropskoj uniji. U međuvremenu se mećava ponovo razmahala, a gradski saobraćaj potpuno kolabirao. Kako bi niz malera ostao neprekinut, grupa gostiju provela je gotovo sat vremena zaglavljena u liftu, i oslobođeni su samo nadljudskim naporima osoblja misije, koje je uspelo da, uprkos mećavi i vikendu, dozove majstore iz službe za održavanje. Na kraju su otišli na aerodrom koji je, naravno, tog dana bio zatvoren za saobraćaj zbog dubokog snega. Avion za Rim poleteo je, konačno, sa šest sati zakašnjenja, čime je briselska deonica najzad završena.

Vaš dopisnik skrušeno priznaje da je na akciju "Evropa za sve", kad je najavljena, gledao kao na još jedan u nizu marketinških poteza kojima Vlada pokušava da poljulja uzdrmani rejting. Međutim, sva sumnja se raspala već pri prvom susretu sa učesnicima, od kojih većina nikada nije bila u inostranstvu, ili bar ne u poslednjih dvadeset godina; mnogi su tek ovom prilikom prvi put seli u avion. Ljudi su, uprkos svemu, bili toliko iskreno oduševljeni svime što su videli da bi se i najokorelijem ciniku otkravilo srce. Treba pohvaliti i naše diplomatsko osoblje u Briselu, koje je proteklog vikenda popadalo s nogu da ugosti putnike. Kad se, uostalom, poslednji put desilo da je Vlada nekog stvarno usrećila, a da taj neko nije ni tajkun ni član Vlade? ×

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Dugo otkrivanje Evrope

Evropska priča ovde čas previše liči na penušavu propagandu, čas na neko zamorno ideološko ispiranje mozga, a najčešće se zaboravlja da je sve počelo od Zajednice za ugalj i čelik

U Batočini, na metalnoj ogradi, koja je još u vreme ono postavljena da se s nove autobuske stanice ne vide ruševne zgrade nekog seoskog domaćinstva zaostalog u ovoj varošici, izlepljeno je nekoliko plakata koalicije "Zajedno za Kragujevac": "Šumadija usred sveta. Konačno!" "Iščupasmo vizu", piše na bilbordu LDP-a u Beogradu. Stari dvor, osvetljen ljubičasto...

"Šengen je pao" simbolički na Svetog Nikolu, sveca zaštitnika putnika, čega se prvi setio ministar Đelić, a ministar Jeremić se izrazio mladalački kolokvijalno: "To funkcioniše!" Palma se nakratko vratio iz Beča, da spase budžet, pa na TV-u izjavio da s Perom odmah ide nazad – u srpsku kafanu u Beču, da proslavi...

Gastarbajteri, naši mnogobrojni nepriznati stari Evropljani, u autobusu Beč–Svilajnac, kojim dolaze na božićni "urlaub", ironično se smejulje dok slušaju vesti o tom spektaklu "otkivanja Evrope"...

Sporazumi o viznim olakšicama i readmisiji, potpisani su, inače, u maju 2007, i sledilo je takozvano ispunjavanje uslova iz "mape puta". Ministar policije Dačić bio je taj koji je jedan svežanj papira, takođe pred TV kamerama, stavio na stranu, rekavši: "Mapa puta je prošlost!" Odluku kojom je omogućeno putovanje bez viza građanima Srbije Savet ministara EU usvojio je 30. novembra 2009.

KANDIDATURA: Istog dana kad su političari "vodili decu u Evropu", 19. decembra 2009, Savet za evropske integracije, kojim je predsedavao predsednik Vlade Mirko Cvetković, a kome se obratio i predsednik Republike Boris Tadić, predložio je Vladi da donese odluku o podnošenju zahteva za prijem Republike Srbije u članstvo EU do kraja 2009. godine. Predsednik Tadić je u utorak otputovao u Stokholm da u skladu sa članom 49. Ugovora o EU, u svečanoj ceremoniji, švedskom premijeru Fredriku Rajnfeltu preda plavu kožnu fasciklu s Memorandumom srpske vlade o kandidaturi za prijem u članstvo EU.

Oli Ren će tokom te ceremonije reći da je prijem te kandidature kruna švedskog predsedavanja i verovatno poslednji događaj u kome on lično učestvuje kao komesar za proširenje EU, posle pet godina napornog rada sa Srbijom.

U Memorandumu su citirane pozitivne ocene o napretku Srbije, iznete u nedavno objavljenim dokumentima Evropske komisije – Strategiji proširenja za 2009–2010, kao i u Izveštaju o napretku Srbije u procesu približavanja EU za period jun-decembar 2009.

PRIVRŽENOST: Biranim rečima se iskazuju iskrene namere Srbije da u potpunosti učestvuje u poluvekovnoj težnji evropskih naroda da izgrade Evropu pravde, slobode, solidarnosti i bezbednosti; ističe se težnja da se izgradi društvo u kome najznačajnije vrednosti predstavljaju pluralizam, tolerancija, solidarnost i sprečavanje diskriminacije i konstatuje se da Srbija baštini zajedničke evropske vrednosti i da je nacionalni i kulturni identitet Srbije zajedničkog kulturnog obrasca EU utemeljenog u maksimi ujedinjeni u različitostima. Kaže se da je od 2000. do danas u Srbiji bilo 17 različitih izbora na raznim nivoima i da su se na svakom građani opredelili za evropski put.

>>OD 2000. DO DANAS U SRBIJI JE BILO 17 IZBORA NA RAZNIM NIVOIMA I GRAĐANI SU SE SVAKI PUT OPREDELILI ZA EVROPU

Podseća se i na to da je svoju privrženost regionalnoj saradnji Srbija potvrdila aktivnim učešćem u Paktu stabilnosti za jugoistočnu Evropu, Procesu saradnje u jugoistočnoj Evropi, Regionalnom savetu za saradnju. Pominje se i zaključivanje sporazuma CEFTA 2006, Ugovora o Energetskoj zajednici i Ugovora o uspostavljanju evropskog vazdušnog prostora...

Obećava se da će Srbija doprineti izgradnji funkcionalnog, održivog i efikasnog sistema EU. (Možda nije primereno svečanom trenutku, ali ovde se mora reći da je vaš hroničar, deponovao opkladu, čijoj verifikaciji verovatno neće prisustvovati, kako će se, shodno ovdašnjem političkom mentalitetu, Srbija, kad nastupi neka velika evropska kriza, suprotstavljati separatističkim težnjama nekih sadašnjih evroentuzijasta.)

Savet za evropske integracije, zadužen za davanje strateških smernica o pristupanja Srbije EU, osnovan je 2002. godine, a aktuelni saziv tog saveta ova vlada je imenovala 27. novembra 2008. Članovi Saveta su, pored ministara u Vladi, predstavnici sindikata, Unije poslodavaca, Privredne komore Srbije, Srpske akademije nauka i umetnosti, nacionalnih manjina, verskih zajednica, NGO-a i univerziteta.

Bilo je debate o tome kada je pravi trenutak da se istakne kandidatura, a da ona ne završi u nekoj fioci u Briselu. Poslednjih nedelja čekalo se na to šta će reći Švedska, koja predsedava u EU do 31. decembra, kada štafetu predaje Španiji, koja je takođe naklonjena tome da se Srbija kandiduje. Takav stav iskazivale su i Grčka, Francuska i Italija. Agencija AFP u vesti o tome citira predsednika Tadića da velika većina evropskih partnera podržava Srbiju u nameri da podnese kandidaturu, no izgleda da Holandija, Britanija i Nemačka imaju neke rezerve. BBC-jev saradnik u Briselu predviđa da će Madrid kandidaturu Srbije početkom naredne godine staviti na dnevni red jednog od sastanaka Saveta ministara, koji mora da zatraži mišljenje od Evropske komisije o tome da li je Srbija spremna da dobije status kandidata.

4000 PITANJA: Ta procena će biti doneta na osnovu upitnika od nekih 4000 pitanja na koje vlasti u Beogradu treba da odgovore u roku od tri meseca. Bivša direktorka Kancelarije za pridruživanje Evropskoj uniji Tanja Miščević podsetila je da je Hrvatska od svih zemalja najmanje čekala na upitnik Evropske komisije, a da je i Crna Gora, koja

PREDAVANJE KANDIDATURE: Boris Tadić i Frederik Rajnfeld

ima slabiju administraciju, uspela da za manje od šest meseci odgovori na oko 4000 pitanja o stanju u zemlji, koja se odnose na privredu, pravosuđe, politički sistem, zaštitu okolne, itd. Hrvatska je, na primer, dobila upitnik koji je imao 4650 pitanja.

Kad se već terminologija sa saobraćajem podudara (mapa puta), mora se primetiti da toliko, kažu, ima pitanja za polaganje vozačkog ispita, samo su ova teža i podsećaju na preglede pred upis u školu letenja. U Briselu se potom formuliše takozvani avis (mišljenje, vidi "Novogovor"), koji služi kao temelj za donošenje političke odluke o datumu početka pregovora o učlanjenju.

Od sticanja statusa kandidata do punopravnog članstva istočnoevropskim zemljama trebalo je u proseku oko deset godina, takva je procedura: upitnik sa 4000 pitanja, pa odgovori, avis, pa tzv. *screening*, pa priprema pojedinih poglavlja, pa ratifikacije itd.

Nacionalnom strategijom iz 2005. je istaknut cilj da Srbija bude spremna da preuzme obaveze koje proističu iz članstva u Evropskoj uniji već do 2012. godine. Tadić u Stokholmu kaže da bi bio zadovoljan ako bi se ostvarila projekcija grčkog premijera Papandreua, po kojoj je godina 2014. ključna za proširenje. Slobodne procene pojedinih diplomata pomerale su rok i do 2020.

U Srbiji proces usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU teče od 2004. godine, na osnovu takozvanih godišnjih akcionih planova za harmonizaciju. Nekih godina u prethodnim sazivima Skupština je usvajala i po 250 zakona godišnje. U periodu oktobar 2008 – septembar 2009. ispunjenost akcionog plana je bila 81 odsto, jer je od ukupno 229 planiranih propisa usvojeno 186, s tim što je od 117 planiranih zakona usvojeno 87.

Prevođenje primarnog zakonodavstva Evropske unije je u konačnoj fazi izrade, kao i prevod inicijalnih 10.000 strana sekundarnog zakonodavstva.

Od uključivanja u Proces stabilizacije i pridruživanja na osnovu Deklaracije, koja je u novembru 2000. godine tada usvojena u Zagrebu, preko EU samita u Solunu, održanog u junu 2003, do zaključaka Evropskog saveta iz decembra 2005. godine, decembra 2006. godine i juna 2008. godine, sa strane evropskih zvaničnika naglašavano je opredeljenje za evropsku budućnost Zapadnog Balkana. Paralelno s tim išle su priče o evropskom zamoru od proširenja. Sudeći po izjavi švedskog premijera, posle usvajanja evropskog Lisabonskog ugovora, zamor proširenja sada možda zamenjuje izvesno ubrzanje integracija.

OTVORENO–ZATVORENO: Odluka o otvaranju pregovora za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju doneta je u aprilu 2005, nakon objavljivanja Studije izvodljivosti i prihvatanja principa "dvostrukog koloseka" za pregovore sa državnom zajednicom Srbija i Crna Gora. Pregovori su zvanično otvoreni 10. oktobra 2005. godine, a već u maju 2006. godine, zbog procene da je saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju nedovoljna, zaustavljeni su odlukom Evropske komisije. Za praćenje ostvarenog napretka bila je nadležna Konsultativna radna grupa, a nju je nasledio Unapređeni stalni dijalog predstavnika Srbije/SCG i Evropske komisije.

Crna Gora je tokom tog zastoja izašla iz državne zajednice, a Republika Srbija postala je nezavisna država 2006. godine.

Nakon hapšenja i izručivanja dvojice optuženih, pregovori su obnovljeni i okončani parafiranjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 7. novembra 2007. godine. Međutim, nova kriza je izbila kada je februaru 2008. godine teritorijalna celovitost Republike Srbije ugrožena proglašenjem nezavisnosti Kosova, koje je priznala većina članica EU.

Pad druge Koštuničine vlade u to vreme bio je povezan s dilemama u Srbiji o odnosu >>

prema EU u tim trenucima. Koštunica je bio za to da se sa Evropljanima pregovara (on kaže razgovara) o tome gde su granice Srbije. Tadićeva grupacija je bila za to da se to pitanje ne povezuje sa evropskim integracijama. U Vladinom Memorandumu o tome se kaže: "Bez obzira na težinu izazova, Republika Srbija nije odustala od legitimne borbe za očuvanje svoje teritorijalne celovitosti, tokom koje se koristila isključivo pravnim i diplomatskim sredstvima." Tadiću su u Stokholmu postavili pitanje o tome da li će Kosovo biti prepreka i on je odgovorio da će politika Srbije biti u skladu sa zajedničkim stavom (SR-EU) o odvojenim kolosecima – da Srbija teži kompromisu, što ne znači da će priznati Kosovo.

AVANS: Narodna skupština Republike Srbije je 9. septembra 2008. godine ratifikovala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i Prelazni trgovinski sporazum, koji su potpisani 29. aprila 2008. godine na sastanku Saveta za opšte poslove i spoljne odnose EU u Luksemburgu. Povodom tog glasanja došlo je do rascepa u opozicionoj Srpskoj radikalnoj stranci i iz nje proizašla Srpska napredna stranka je prihvatila sporazum, uz uslovno pominjanje skupštinske rezolucije o celovitosti Srbije.

>>EVROPLJANI SU SRBIJI VEĆ DALI NEKE OLAKŠICE, ALI OČITO JE DA SLABO PROLAZIMO. U MARKETINŠKOJ FRAZEOLOGIJI KAŽE SE DA NEMAMO BREND

Jednostranu primenu tog sporazuma Srbija je otpočela 30. januara 2009, što je prilično koštalo u vreme velike svetske ekonomske krize, kada je većina zemalja pribegavala protekcionističkim merama, što je ličilo na riskantno davanje nemale akontacije usred krize. Primenom Sporazuma liberalizovan je uvoz iz EU tako što su odmah ukinute carine za 63 odsto tarifnih linija, odnosno za 50 odsto vrednosti uvoza industrijskih proizvoda. Ukinute su i carine za 40 odsto tarifnih linija, koje se tiču poljoprivrede, to jest za 40 odsto vrednosti uvoza iz EU.

Da li je to uvaženo sa evropske strane? Za Brisel sporazum je ostao zamrznut, mada su neke olakšice iz tog paketa sa evropske strane primenjivane odranije. Ipak Komisija EU je, u Strategiji proširenja 2009–2010, potvrdila da je Srbija na ovaj način počela da stiče iskustvo u primeni (track-record) odredbi Prelaznog trgovinskog sporazuma, što se meri kad on počne da se primenjuje. Takođe, Evropska komisija u Godišnjem izveštaju za 2009. godinu ponavlja konstataciju da Srbija poseduje administrativni kapacitet neophodan za suštinski napredak u procesu evropske integracije. Izveštaj haškog tužioca Bramerca o saradnji Srbije s Haškim tribunalom ove jeseni je bio takav da je delimično zadovoljio Holandiju, koja je najtvrđe insistirala da se prema Srbiji primeni politika uslovljavanja i Savet ministara EU je 7. decembra 2009. godine doneo odluku o početku primene Prelaznog trgovinskog sporazuma sa Republikom Srbijom.

Šef švedske diplomatije Karl Bilt ocenio je da vrata srpskoj kandidaturi za članstvo otvara i činjenica da je stupio na snagu Prelazni trgovinski sporazum. Sa konferencije za novinare posle ceremonije predavanja kandidature ostao je utisak da će to pitanje čekati Srbiju iza sledećeg ćoška. Predsednik Tadić je tamo rekao da svaki predsednički radni dan započinje tim pitanjem.

On se u Stokholmu trudio da naglasi da je učlanjenje Srbije od važnosti i za EU jer će ona biti sigurnija i bezbednija kad u nju uđe zemlja kojoj je geografija dodelila mesto saobraćajne i energetske raskrsnice.

Približavanje srpske ekonomije EU će svakako doprineti jačanju makroekonomske stabilnosti i održivom privrednom razvoju, konstatuje se u vladinom Memorandumu.

Bolje bi bilo da se jednačina postavi obrnuto: svaka čast za pohvale administrativnog kapaciteta naše evropske kancelarije, ali najkomplikovaniji, privredni deo naše evropske priče tek sledi. Evropska priča ovde čas previše liči na penušavu propagandu, čas na neko zamorno ideološko ispiranje mozga, čas na trening državne administracije, a najčešće se zaboravlja da je sve počelo od Zajednice za ugalj i čelik.

U prvih osam godina srpske tranzicije ostvaren je, doduše, prosečan godišnji rast bruto društvenog proizvoda od 5,4 odsto, a BDP po glavi stanovnika je povećan sa 1709 evra u 2001. godini na 4661 evro u 2008. godini. Stopa nezaposlenosti koja se kretala oko 22 odsto, u 2007. godini smanjena je na 18,8 odsto, a u 2008. na 14,4 odsto. Stopa inflacije je u čitavom periodu bila u granicama ciljane inflacije, a 2008. godine je iznosila 6,8 odsto, što je značajan pomak u odnosu na 2001. godinu, kada je inflacija iznosila 40,7 odsto. Pad društvenog proizvoda u kriznoj 2009. godini izazvan krizom ne bi trebalo da bude veći od tri odsto.

Ipak, trebalo bi obratiti pažnju na to što pojedini ekonomisti izračunavaju – da smo po privrednim performansama sada tek na tri četvrtine nivoa iz 1989, pošto smo se tokom ratne krize spustili na manje od polovine, i da ćemo na nivo iz 1989. doći tek 2018.

Veoma važan će, dakle, biti odgovor na pitanje: imamo li mi proizvod za tržište od 496 miliona ljudi (u januaru 2007). Sada nam je na osnovu ugovora s Rusijom otvoreno tržište od 150 miliona, Evropljani su Srbiji već dali neke olakšice, ali očito je da slabo prolazimo. U marketinškoj frazeologiji kaže se da nema brend i svi navalili da traže srpski brend, za letnjih noći, po Guči i po Petrovaradinu. Kako kaže onaj brazilski predsednik u vicu: "Ne može više ovako! U ovoj zemlji niko ništa ne radi. Pogledam ovde: rumba. Pogledam onde: samba..." Pa i sam nastavi: "Ovde-rum-ba-onde-sam-ba..."

U vladinom Memorandumu ističe se i da je EU najvažniji spoljnotrgovinski i investicioni partner Srbije: da je samo u 2008. godini, 87 odsto srpskog izvoza plasirano je na tržište zemalja koje su sadašnje članice EU (54 odsto) ili teže da u što skorijoj budućnosti to postanu. Ne kaže se: nedopustivo malog uvoza! Svako će reći da smo nekad izvozili suve šljive, a da sad možemo da izvozimo – jabuke. Kako se poluozbiljno izrazio jedan privrednik, to uopšte nije tako lako kako laici u javnosti pretpostavljaju – nabere baba kotaricu jabuka, "sedne na šengen" i odnese na pijacu u Minhen. Na stranu priča o standardizaciji proizvoda, kod nas poznata preko dosetki o krivim krastavcima: da bi se obezbedilo kontinuirano snabdevanje velikog tržišta, morate da obezbedite hladnjače ovde, hladnjače tamo, transport, sistem kontrole kvaliteta tamo i ovde, kreditiranje proizvodnje, otkupnu mrežu, mesto u trgovinskom lancu, dobro, i brend i mnogo toga još.

U ponedeljak oko podne na putu Batočina Kragujevac milicajac na svakih 500 metara. "Šta se ovi razmileli?", mrmlja taksista. Tadić išao u Kragujevac da izvesti o pregovorima o aneksu na onaj hvaljeni pa odlagani ugovor s Fijatom. Kažu, doći će opet Markione. Šta mislite, da li neko u Kragujevcu namešta usta da kaže: "Frateeelo"... ×

MILAN MILOŠEVIĆ

VREME
u štampanom izdanju
na ovoj stranici se nalazi reklama

VELIKA VLAST

Kako je od debatnog kluba šarolike grupe intelektualaca DS došao do ključne pozicije u Srbiji, kakve pouke iz toga može da izvuče i kojim putem bi stranka mogla da krene dalje

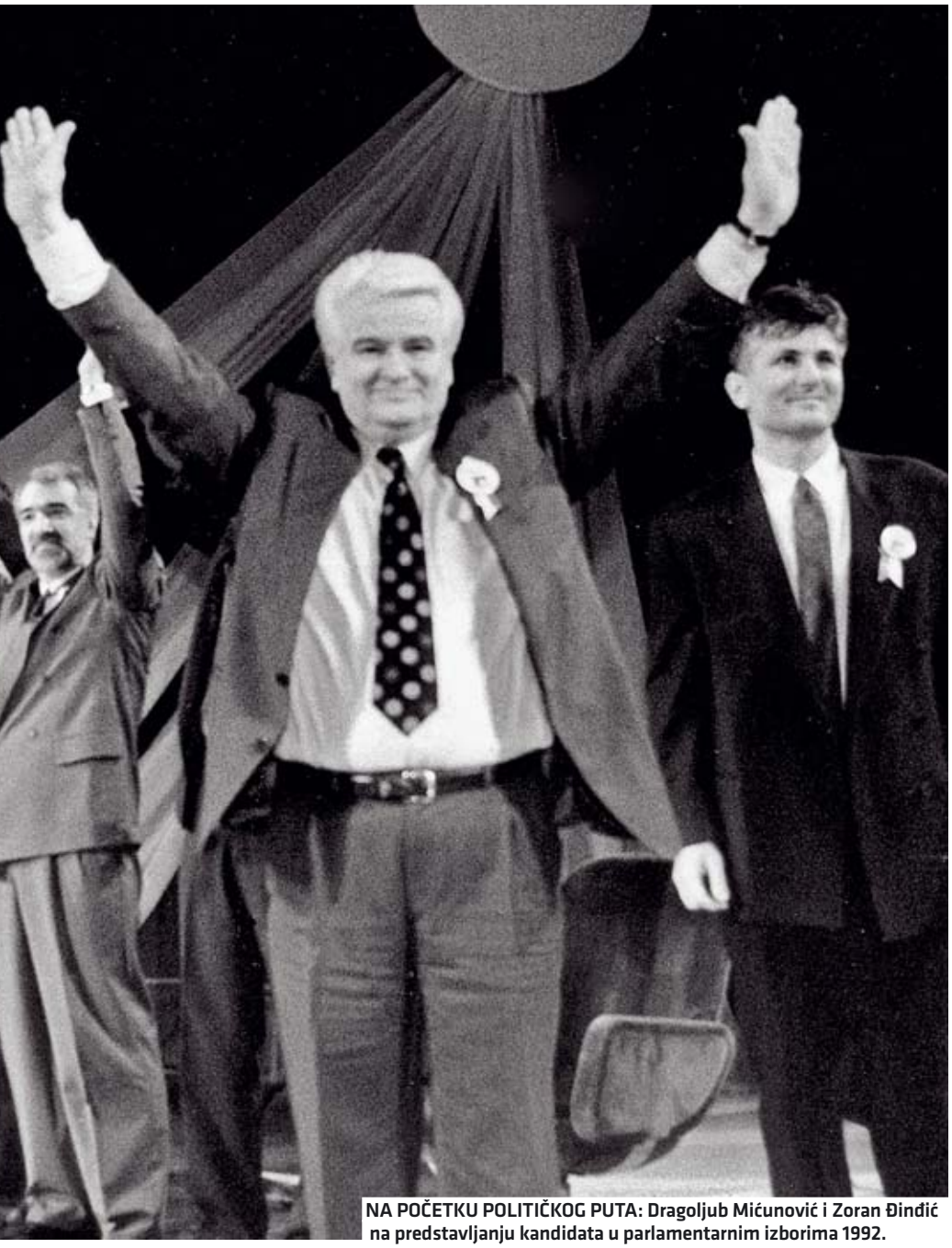

Izgleda da nije baš lako imati mnogo vlasti: Demokratska stranka, ključna članica vladajuće koalicije, napunila je 20 godina života, ali se pokazalo da su, umesto nostalgičnih priča o počecima i trnju kroz koje je na tom putu trebalo proći, za javnost najinteresantnije spekulacije o značaju neslavnog izbornog rezultata na Voždovcu, (navodnim?) sukobima unutar stranke i namerama koje se kriju iza najave o centralizovanju stranke.

Čaršija neumorno pokušava da rastumači značaj činjenice da predsednik Srbije i lider DS-a Boris Tadić nije prihvatio poziv pokrajinske vlasti da prisustvuje proglašenju Statuta Vojvodine – iako je tog dana bio takoreći u komšiluku (Sremska Mitrovica, Šid). Uprkos upornim osporavanjima predstavnika DS-a, u javnosti se jednako uporno održava teorija prema kojoj je to najbolji dokaz tvrdnji o postojanju sukoba između Borisa Tadića i ključnog vojvođanskog demokrate Bojana Pajtića. A upravo taj sukob, kaže dalje ista teorija, ključni je razlog za Tadićevu najavu reformisanja stranke u pravcu centralizacije.

Izgubljena vlast na Voždovcu inicirala je spekulacije o još jednoj liniji podele u redovima demokrata, ovoga puta između ambicioznog gradonačelnika Beograda Dragana Đilasa i jednako ambicioznog Tadićevog najbližeg okruženja – što je Đilas, jednako kao i ostale stranačke kolege u "slučaju Tadić–Pajtić", najoštrije demantovao. Problem je, međutim, što to nije jedina voždovačka pouka: pojavile su se ocene da su izbori na toj beogradskoj opštini, održani uoči očekivanog ukidanja viznog sistema EU za građane Srbije, najavili jednu novu, naizgled sasvim paradoksalnu opasnost po političku budućnost DS-a. Prema toj teoriji, sa svakim korakom približavanja EU, smanjivaće se motivacija jednog dela dosadašnjeg biračkog tela DS-a da na izborima ponovo podrži tu stranku. Reč je, naime, o biračima koji su do sada podržavali demokrate

I OSTALI PROBLEMI

NA POČETKU POLITIČKOG PUTA: Dragoljub Mićunović i Zoran Đinđić na predstavljanju kandidata u parlamentarnim izborima 1992.

u strahu da bi izborna pobeda konkurencije mogla značiti povratak u mračne devedesete prošlog veka. Ključni politički konkurenti, voždovački izborni pobednici, to su, izgleda, shvatili, pa, računajući na poslovično slabo pamćenje, sada insistiraju na sopstvenoj proevropskoj orijentaciji. A Tomislav Nikolić, lider naprednjaka, ide čak i toliko daleko da izjavi da je "politika DS-a dobra, ali se ne sprovodi".

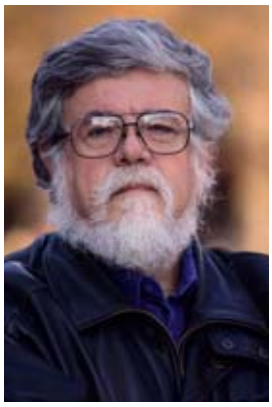
POUKE: Da li je stranka koja ima predsednika države, premijera i većinu ministara u Vladi, ali i vlast u Vojvodini, Beogradu i u oko 120 lokalnih samouprava, došla do vrhunca posle koga je neminovan pad? Ili je dosadašnja burna istorija unutarstranačkih sukoba i deoba, promena na vrhu i ideoloških lutanja, najbolji dokaz vitalnosti "slavljenika" i najava uspešnog suočavanja sa izazovima koji su već na vidiku?

Komplikovana priča o prvih dvadeset godina DS-a daje neke važne pouke onima koji pokušavaju da prognoziraju budućnost stranke – o čijem stvaranju se inicijalno razgovaralo u stanu Vojislava Koštunice, danas jednog od najljućih protivnika Tadićevih demokrata. A istorija kaže da su različita mišljenja o krupnim pitanjima prouzrokovala do sada mnoga cepanja DS-a – ali je stranka beležila manje-više kontinuiranu vlast. S druge strane, nakon ubistva Zorana Đinđića, došlo je do naglog rasta popularnosti stranke koju je ubijeni premijer predvodio, ali je, pogrešnom odlukom o trenutku raspisivanja izbora, samo nekoliko meseci kasnije, stranka uspela da taj neželjeni, životom plaćeni "kapital" – protraći. A što se prognoza o unutarstranačkim personalnim odnosima tiče – istorija kaže da se nije malo puta desilo da partneri u jednom unutarstranačkom obračunu postanu protivnici u drugom. I obratno.

Da unisonost neće biti ključna osobina demokrata bilo je jasno još onog 3. februara 1990, kada je održana prva skupština obnovljenog DS-a. Iako je deo intelektualne javnosti bio impresioniran političkom organizacijom u kojoj su bili neki od najistaknutijih intelektualaca tog vremena, nije daleko od pameti bio ni zaključak da je, zapravo, stvoren šaroliki debatni klub koji, u konkurenciji sa romanesknom pojavom Vuka Draškovića, u tom trenutku ima male šanse da postane ključna opozicija socijalistima, naslednicima infrastrukture komunista. Već samo glasanje za predsednika stranke bilo je praćeno snažnim nezadovoljstvom kandidata-gubitnika (Kosta Čavoški) koji je, umesto predsednika stranke, postao prvi vođa frakcije. Čavoški i prijatelji nisu dugo >>

Milan Nikolić, direktor Centra za proučavanje alternativa

Od neoliberala do socijaldemokrata

KLJUČNI IZAZOVI S KOJIMA SE SUOČIO DS: Najveći izazovi s kojima se DS do sada suočio su, najverovatnije: 1. cepanje stranke po nekim ideološkim ili liderskim linijama, 2. nekvalitetni kadrovi i s tim povezana koruptivnost nekih, 3. nedovoljno jasan profil stranke u poslednih pet godina, 4. nedovoljna smelost i brzina u transformaciji ka socijaldemokratiji, i 5. nedovoljan rad najviših rukovodilaca u stranci i na stranci.

BUDUĆI IZAZOVI: Najveći izazov koji predstoji DS-u jeste promena u ideološkoj sferi pre svega kada je reč o ekonomskoj politici, pošto NEOLIBERALNU ideologiju (tržište sve rešava i samo se reguliše) treba promeniti u socijaldemokratsku (onu pre trećeg puta) koja treba da održi preduzetničke slobode i stvori povoljan milje za preduzetništvo, ali i reguliše ekonomske aktivnosti tako da ne proizvode krizu i donose dobrobit za većinu građana. Ovo se, ionako, mora učiniti po ugledu na većinu razvijenih zemalja i pod uticajem sadašnje ekonomske krize, a još više pod uticajem nadolazećih globalnih klimatskih promena koje će imati ogroman uticaj na savremenu civilizaciju. Drugi veliki izazov biće nalaženje mlađih kvalitetnih kadrova u situaciji kada malo ko pametan i pošten hoće da se bavi politikom. To je moguće sa aktivnom regrutacijom najkvalitetnijih mladih ljudi u političkim školama i univerzitetima. A kad uđu u stranku, stari zaslužni kadrovi ne smeju da im smetaju u napredovanju na osnovu kvaliteta – jer nisu lepili plakate svojevremeno. Treći veliki izazov biće, kad se jednom DS ozbiljno opredeli za socijaldemokratiju, okupljanje svih sličnih partija u jednu jaku socijaldemokratsku koja će dominirati centrom i levo od centra. Četvrti veliki izazov biće kontrola nad kadrovima na vlasti, posebno zbog moguće korumpiranosti, za šta će, možda, morati da se formira posebna stranačka služba od najpoštenijih i najsposobnijih kadrova (koji će voditi policiju ili BIA kad je DS na vlasti). Sklone korupciji treba na vreme otkrivati tako da što manje oštete ugled stranke, a to neće biti lako. Peti veliki izazov biće nalaženje podjednako dobrog lidera kakav je danas Boris Tadić onda kada se on zamori od politike. To će biti dosta težak zadatak.

NAJPOŽELJNIJI ODGOVORI NA IZAZOVE: Na ovo pitanje je teško odgovoriti kratko. Evo nekoliko elemenata za odgovor: Prvo, DS mora da krene u aktivno regrutovanje kvalitetnih mladih ljudi – potencijalnih političara. Drugo, Boris Tadić i jedan broj ljudi u rukovodstvu DS-a moraju da se mnogo više bave partijom. Treće, DS kadrove treba, kroz obrazovne cikluse, spremiti za transformaciju ka socijaldemokratiji. Četvrto, odnose u partiji treba dovesti do principa: politički kvalitet i potencijal vrede više od senioriteta. Unutar partije treba oslabiti ili razbiti neke interesne grupe. Peto, stranku treba okrenuti ka budućnosti i onome što je čeka, a onda je i spremiti za ono što dolazi.

Naslednici

Predstavnici DS-a vole da kažu da su nastavljači posla započetog pre 90 godina, formiranjem Demokratske stranke, čiji je prvi lider bio Ljubomir Davidović. Ta stranka osnovana je 16. februara 1919. u Sarajevu, ujedinjenjem stranaka samostalnih radikala, naprednjaka, liberala i srpskog dela Hrvatsko-srpske koalicije. U političkom životu Kraljevine Jugoslavije, DS je imao veliki uticaj. Na izborima je uvek bio u vrhu po dobijenim glasovima, ali je na vlasti bio samo 1919. i 1924. godine, ukupno manje od jedne godine. Nakon Davidovićeve smrti, 1940. godine, lider stranke posto je Milan Grol. Nakon što su komunisti pobedili na izborima novembra 1945. godine, zabranili su rad svim strankama i DS je nestao iz političkog života.

Razmnožavanje

Članovi DS-a osnovali su Srpsku liberalnu stranku (Nikola Milošević,1990), Demokratsku stranku Srbije (Vojislav Koštunica, 1992) a potom i Demohrišćansku stranku Srbije (Vladan Batić je najpre otišao u DSS, da bi novu stranku pravio 1997), Demokratski centar (Dragoljub Mićunović, 1996), Narodnu demokratsku stranku Srbije (Slobodan Vuksanović, 2001) i Liberalno demokratsku partiju (Čedomir Jovanović, 2005).

opstali u stranci čije je rukovođenje pripalo Dragoljubu Mićunoviću i grupaciji okupljenoj oko njega, u kojoj je najuočljiviji bio pragmatični Zoran Đinđić (izabran za predsednika Izvršnog odbora DS-a). Prelomni sukob izbio je povodom izbora zakazanih za decembar 1990. Grupa oko Nikole Miloševića i Čavoškog tražila je bojkot, što nije bila ideja prihvatljiva za većinu. Nezadovoljnici su, zato, odmah pristupili formiranju Srpske liberalne stranke, a tada započeti bojkot izbora nastavili su do danas. Mićunović i prijatelji izašli su na izbore, osvojili sedam mandata – od kojih je jedan pripao Velimiru Zečeviću, vlasniku firme Velauto, zastupnika proizvođača automobila Micubiši. Osim nekoliko automobila koje je zauzvrat dobio, DS je time ublažio početni imidž kluba intelektualaca i prvi put ispoljio svoju pragmatičnu crtu.

PONOVO: Već 1992, nakon uvođenja sankcija UN-a, dolazi do nove podele: Vuk Drašković i njegov SPO, uz pomoć većine u SANU-u, osniva pokret DEPOS, kojim pokušava da smeni Slobodana Miloševića. Ideja

A. ANĐIĆ

nije bila prihvatljiva za većinu u DS-u, pa grupa okupljena oko Vojislava Koštunice, u kojoj su, između ostalih, bili Mirko i Draško Petrović, Vladan Batić, Zoran Šami, Dragan Jočić, Mihajlo Kovač i drugi, osniva najpre frakciju DS-a za DEPOS, a potom i Demokratsku stranku Srbije. Ta podela je ozbiljno oštetila DS, jer je, prema procenama, u novu stranku otišlo najmanje 40 odsto članova i odbora.

Mićunović i Đinđić ponovo su morali da grade stranačku organizaciju, oslanjajući se i na tadašnjeg saveznog premijera Milana Panića i predsednika SRJ Dobricu Ćosića. U stranku je ušao Miroljub Labus, a značajnije uloge dobili su Miodrag Perišić, Vida Ognjenović, Ivan Vujačić i Desimir Tošić. Baš negde u to vreme stiže još jedno pojačanje – današnji glavni lik Boris Tadić, koji odmah postaje sekretar Glavnog odbora. Javnost uči i niz drugih imena: Ljiljana Lučić, Radoje Prica, Radomir Šaper (otac Srđana Šapera), Boško Mijatović, Slobodan Radulović, Blagoje Bjekić, Gordana Čomić, Borislav Novaković, Dragan Domazet, >>

DVA RAZDOBLJA DEMOKRATSKE STRANKE: Zoran Đinđić govori demonstrantima 1997. i Boris Tadić posle izbora za predsednika stranke

Zoran Stoiljković, profesor Fakulteta političkih nauka

Suviše okrenuti ka vlasti

O KLJUČNIM IZAZOVIMA S KOJIMA SE DS SUOČIO: Ako stranka u kontinuitetu prelazi cenzus, ako ima veliki koalicioni potencijal, ako je prošla pet i više izbornih ciklusa, ako je preživela svog osnivača, to je dokaz da je ona institucionalizovana i stabilizovana – ne može nestati. DS je, pored toga, pokazao i zavidan unutrašnji potencijal omogućavajući neku vrstu kvaziparlamentarne interpelacije: ako se desi da 30 odsto ljudi iz stranke traži preispitivanje određene odluke, rukovodstvo stranke je u obavezi da to uradi.

BUDUĆI IZAZOVI: NAJPOŽELJNIJI: Pitanje odnosa snaga u stranci je problem koji Boris Tadića pokušava da reši centralizacijom stranke. Malo paradoksalno zvuči, ali očito je u pitanju pokušaj da se postigne neka vrsta strateškog stranačkog dogovora i da se u tom smislu stvari centralizuju da bi se posle stranka demokratizovala. Od sledećeg partijskog kongresa u DS-u se planira organizacija izbora za stranačke organe, uključujući i za šefa stranke, koje će birati članstvo. To može biti veliki iskorak napred, ali i veliki problem ako zamisao ne uspe. U svakom slučaju, ako se procenjuju unutrašnji odnosi u stranci, od neke oligarhijske do potpune demokratske strukture, DS je jedna od najotvorenijih stranaka u tom smislu, jer je omogućila kompetitivni elitizam sa elementima povremenog uključivanja i participacije članstva baš kod ocenjivanja kadrova i tih neposrednih izbora.

ODGOVORI NA IZAZOVE: DS ozbiljno mora da se profilira da bi rešio problem plitkog odnosa sa biračima. Oni jesu formirali centar resornih odbora i počeli su dobro s idejom da postoji komunikacija između, recimo, poslaničkih i odborničkih grupa i, s druge strane, stručnih organizacija, nestranačkih ličnosti, sindikata i organizacija civilnog društva. Međutim, to je za sada ostalo samo na rečima. Mora se precizirati programski identitet stranke i mora se više oslanjati na komunikaciju sa glasačima jer samo naivac može verovati da sada stranke u Srbiji artikulišu volju svojih birača.

Sada se to radi tako što oni izaberu između više stotina ponuđenih političkih zahteva već fokusiranih organizacija, na primer, ženskih ili studentskih, i onda prave političku agendu. Demokratska stranka bi trebalo da ima neku vrstu partnerstva sa civilnim društvom i da je ljudi dožive kao organizaciju koja je posrednik između njih i vlasti. Ona se suviše okrenula ka vlasti.

Potpredsednici

Demokratskoj stranci predstoji promena na vrhu – njenom predsedniku i potpredsednicima, izabranim krajem februara 2006, mandat ističe već u februaru sledeće godine. Nezvanični izvori, međutim, najavljuju mogućnost da u februaru dođe samo do promene stranačkog Statuta, kako bi teška odluka o izboru potpredsednika bila odložena. Ideja da Tadić odustane od funkcije predsednika stranke za sada se može čuti samo od predstavnika opozicije, koji veruju da predsednik države ne bi trebalo da rukovodi strankom.

Na funkcijama potpredsednika danas se nalaze Vida Ognjenović (tada je osvojila 1642 glasa), Dragan Šutanovac (1500 glasova), Dušan Petrović (1499) i Bojan Pajtić (1443). Za potpredsednika, tada je izabran i pokojni Nenad Bogdanović (1358 glasova). Svi oni imali su Tadićevu podršku, a zanimljivo je da je dobar rezultat postigao i Aleksandar Vlahović, koji nije imao lobističku podršku lidera stranke (Vlahovićev 1081 osvojen glas ipak nije bio dovoljan za dobijanje visoke stranačke funkcije).

Prema najavama, za potpredsedničke funkcije sprema se da konkuriše znatno više kandidata nego što aktuelni Statut predviđa (u medijima se pominju Dušan Petrović, Dragan Šutanovac i Bojan Pajtić, ali i Vuk Jeremić, Srđan Šaper, Oliver Dulić, Marko Đurišić, Dragan Đilas, Mirko Cvetković...).

Prema važećem Statutu, jedno potpredsedničko mesto trebalo bi da pripadne ženi, a jedno predstavniku Vojvodine.

Đorđe Vukadinović, urednik "Nove srpske političke misli"

DS rođendan

KLJUČNI IZAZOVI S KOJIMA SE DS SUOČIO: Ključni problem DS-a u prvom periodu nakon svog formiranja bio je političko situiranje unutar tadašnje političke scene, kojom je dominirala oštra polarizacija između Miloševićevog SPS-a i Draškovićevog SPO-a, a kasnije DEPOS-a. Iako se povremeno klatio između jednih i drugih, DS, zapravo, nije ni mogao ni hteo da se prikloni jednom od ova dva ljuto zavađena bloka (premda je, generalno, svakako bio bliži ovom opozicionom), a istovremeno je – sve tamo do studentskih protesta i koalicije "Zajedno" – bio suviše slab da se profiliše kao samostalni politički faktor i relevantna politička snaga i stožer opozicionog okupljanja. To je tek krajem decenije pošlo za rukom Zoranu Đinđiću.

Drugi problem DS-a bilo je to što je on nastao kao jedna izrazito "intelektualistička" stranka, sa mnogo "stratega", "generala" i "mislilaca", a premalo operativaca i vodonoša.

To je posebno bilo karakteristično za period Mićunovićevog rukovođenja strankom. Stoga je Đinđić, nakon što je preuzeo kormilo, uložio mnogo energije da bi od onoga što je on ponekad ironično nazivao "debatni klub" napravio efikasnu i modernu političku stranku, koja funkcioniše po modelu kapitalističkog preduzeća. To mu je na kraju i pošlo za rukom, ali je, po mom mišljenju, u tome preterao. Naime, jeste uspeo od DS-a da stvori, za srpske pojmove, neverovatno efikasnu organizaciju, ali su se u tom procesu prilično izgubile i intelektualna supstanca i prepoznatljiva ideološka nit. Tako je od stranke profesora i intelektualaca nastala stranka pragmatičnih menadžera i japija, bez mnogo čvrstih uverenja, ali uglavnom spretnih i sposobnih da realizuju sopstvene ciljeve, a onda, posredno, doprinesu i organizaciji kojoj pripadaju.

Konačno, DS je na srpskom političkom nebu prepoznatljiv i po periodičnim smenama lidera. Daleko od toga da su ove smene baš redovna i sasvim normalna stvar, i uvek su, zapravo, bile praćene većim ili manjim lomovima i rascepima, ali, kao prvo, u drugim strankama praktično nije bilo ničeg sličnog, i, drugo, bez obzira na razmere gubitka, stranka je opstajala i kasnije bivala još jača.

BUDUĆI IZAZOVI: Problem današnjeg DS-a jeste to što je, pomalo paradoksalno, uspeo isuviše. Odnosno, toliko je narastao i, što institucionalno, što vaninstitucionalno, preuzeo toliko moći da pomalo podseća na nekadašnji Savez komunista, a po ideološkoj širini i neodređenosti liči na nekadašnji SSRN. To je, delom, u vezi sa njihovom veličinom, a delom sa pomenutom ideološkom nezainteresovanošću i rasplinutošću, zbog čega se DS danas ideološki najtačnije može definisati samo kao "ono između" LDP-a i DSS-a (odnosno, sada, naprednjaka). To nije tako loša pozicija kada ste u opoziciji i pridobijate pristalice, ali je problem kada ste na vlasti i treba da vodite jednu konzistentnu politiku.

NAJPOŽELJNIJI ODGOVORI NA IZAZOVE: Najneposredniji izazov DS-a u narednom periodu biće odnos između "centra" i periferije, odnosno stranačke centrale i predsedničkog okruženja, na jednoj, i snažnih, uveliko osamostaljenih, lokalnih i regionalnih stranačkih filijala – posebno u Beogradu i Vojvodini – na drugoj strani. Tako imamo uveliko paradoksalnu situaciju da Boris Tadić maltene ima veću i neograničeniju vlast u državi nego u sopstvenoj stranci. No, kao što rekoh, relativno slaba centralna vlast i moćne regionalne i interesne strukture čine na neki način veći deo tradicije DS-a, tako da će Tadić u svojoj očitoj nameri da malo pritegne stranačke redove imati dosta otpora, a ne bih sasvim isključio ni mogućnost nekih budućih rascepa.

Strukturno, pak, najveći problem DS-a, ne računajući korupciju, jeste rasprostranjeno uverenje, odnosno osećaj da su "već deset godina na vlasti", što neminovno dovodi do zasićenja i što ih automatski u očima građana čini odgovornim za sve loše stvari koje su im se u međuvremenu dogodile. Naravno, i obrnuto. Zato će za demokrate u narednim kampanjama od životnog značaja biti da ubede građane kako im je bolje nego što jeste. Tim pre što je sa raspadom i transformacijom radikala nestao glavni i najveći razlog zbog kojeg su ljudi tokom ove decenije glasali za DS.

Slobodan Gavrilović... Đinđić u prvi plan izbacuje i grupu dotadašnjih omladinaca DS-a, u kojoj su bili Slobodan Vuksanović, Goran Vesić, Živorad Anđelković, Srđa Popović...

Na vanrednim izborima decembra 1992, pod sloganom "Hoćemo, možemo bolje", DS ponovo osvaja sedam poslaničkih mandata. Za Đinđića je to bio signal za akciju modernizovanja stranke, pa tokom leta 1993. pokreće pitanje promene na mestu predsednika stranke. Mićunović odbija da podnese ostavku i stranku zahvata nova kriza. Članstvo se masovno okreće Đinđiću, a Mićunović (koga podržavaju Vida Ognjenović, Tadić, Gavrilović i drugi) uzvraća udarac optužbom da Đinđić hoće da od stranke napravi preduzeće, da uguši demokratiju i – da ima dogovor sa SPS-om da preuzme DS. Petnaest godina kasnije, paradoksalno, Mićunović i Tadić su tadašnju optužbu sproveli u delo: pravdajući pravljenje koalicije sa socijalistima, pozivali su se upravo na 1993. godinu i tadašnje (propale) dogovore sa SPS-om.

Na izbore u decembru 1993, DS izlazi sa Đinđićem kao nosiocem liste i osvaja 29 poslaničkih mandata, nakon čega, u januaru, njegov izbor za predsednika stranke postaje gotovo formalnost. Mićunović, kao ranije Čavoški, podnosi ostavku i osniva najpre nevladinu organizaciju, a potom i stranku – Demokratski centar. S njim odlazi i nekoliko članova i rukovodilaca stranke (Vida Ognjenović, Desimir Tošić, Bora Kuzmanović). Većina onih koji su ga u sukobu sa Đinđićem podržavali – poput Borisa Tadića, Boška Mijatovića, Gordane Matković, Ivana Vujačića i Slobodana Gavrilovića – ostaje u DS-u i postaje opozicija novom predsedniku. Nešto kasnije, toj grupi Đinđićevih unutarstranačkih oponenata pridružuju se i Miodrag Perišić, Vlatko Rajković i mnogi drugi.

Na stranačkim skupštinama oni pokušavaju da ograniče vlast predsednika stranke, ne sasvim bez uspeha. Jedan od rezultata tadašnje Đinđićeve unutarstranačke opozicije bila je i promena u Statutu DS-a, koja je predviđala proveru poverenja predsedniku i organima stranke mesec dana nakon parlamentarnih izbora. Obaveza reizbora danas ne važi, a mandat predsednika DS-a na skupštini 2006. produžen je sa dve na četiri godine.

ĐACI: Iz pretpetooktobarskog perioda Đinđićevog rukovođenja DS-om potiče i još jedan zanimljiv detalj: osnovana je i politička škola DS-a, čiji je direktor bio – Boris >>

Svi ministri DS-a

Pre promena iz 2000. godine, Demokratska stranka je imala jedan kratkotrajan period učešća u vlasti, i to saveznoj: u vladi Milana Panića (1992–1993) ministar za informisanje bio je Miodrag Perišić, a ministar spoljnih poslova Ilija Đukić.

U novembru 2000. formirana je Savezna vlada koju su činili predstavnici DOS-a, Socijalističke narodne partije Crne Gore (SNP), Srpske narodne stranke Crne Gore (SNS) i Grupe 17 plus. Za premijera je izabran Zoran Žižić, potpredsednik SNP-a, najveće opozicione stranke u Crnoj Gori, koja je, za razliku od stranaka vladajuće crnogorske koalicije, učestvovala na saveznim izborima. Dvojica predstavnika DS-a postali su ministri: Zoran Živković zadužen je za unutrašnje poslove, a Boris Tadić za telekomunikacije. Već u julu sledeće godine došlo je do promene – Žižićevo mesto preuzeo je Dragiša Pešić (SNP). U njegovoj, donekle redukovanoj vladi, Živković je zadržao funkciju ministra unutrašnjih poslova.

U prvoj postmiloševićevskoj vladi (25. januar 2001 – 3. mart 2004) osim premijera Zorana Đinđića (koga je nakon atentata u martu 2003. nasledio Zoran Živković) DS su predstavljali i potpredsednik Čedomir Jovanović i ministri Gordana Matković (za socijalnu politiku, brigu o porodici i izbeglicama) i Dragan Domazet (za nauku i tehnologiju). U vladu su kao nestranačke ličnosti ušli i neki koji su kasnije postali članovi DS-a: Božidar Đelić (ministar za finansije), Dragoslav Šumarac (ministar građevina), Goran Pitić (ministar za ekonomske veze sa inostranstvom), Marija Rašeta-Vukosavljević (ministar saobraćaja), Aleksandar Vlahović (ministar za privredu i privatizaciju), Slobodan Milosavljević (tadašnji ministar trgovine, turizma i usluga, prvi ministarski mandat dobio je kao član Demohrišćanske stranke Srbije, a u DS se učlanio 2004. godine). Od 2002. vlada je dobila još jedno pojačanje iz redova DS-a – Anđelku Mihajlov, ministarku za zaštitu prirodnih bogatstava i životne sredine.

Posle usvajanja Ustavne povelje Srbiije i Crne Gore, u martu 2003. formiran je petočlani Savet ministara u kome je ministar odbrane bio Boris Tadić (aprila 2004. podneo ostavku na tu funkciju).

U prvoj republičkoj vladi Vojislava Koštunice (3. mart 2004 – 15. maj 2007) demokrate nisu učestvovale, ali jesu u drugoj (15. maja 2007 – 7. jula 2008). Potpredsednik druge Koštuničine vlade bio je Božidar Đelić, a ministri iz redova DS-a Vuk Jeremić (spoljni poslovi), Dragan Šutanovac (odbrana), Mirko Cvetković (finansije), Dušan Petrović (pravda), Milan Marković (državna uprava i lokalna samouprava), Slobodan Milosavljević (poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda), Aleksandra Smiljanić (telekomunikacije i informatičko društvo), Saša Dragin (zaštita životne sredine), Vojislav Brajović (kultura), Milica Čubrilo (dijaspora), Dragan Đilas (bez portfelja, zadužen za Nacionalni investicioni plan).

Od 7. jula 2008. DS ponovo ima premijera, Mirka Cvetkovića, i potpredsednika vlade (Đelić). Ministri sa kvote DS-a, ali ne obavezno i članovi stranke su Vuk Jeremić (spoljni poslovi), Dragan Šutanovac (odbrana), Diana Dragutinović (finansije), Snežana Malović (pravda), Saša Dragin (poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda), Milan Marković (državna uprava i lokalna samouprava), Slobodan Milosavljević (trgovina i usluge), Oliver Dulić (životna sredina i prostorno planiranje), Svetozar Čiplić (ljudska i manjinska prava), Goran Bogdanović (Kosovo i Metohija). Po volji DS-a izabran je i ministar vera Bogoljub Šijaković.

Od juna 2004. DS ima i mesto predsednika Srbije, na kome se nalazi Boris Tadić.

PRVA DEMOKRATSKI IZABRANA VLADA POSLE II SVETSKOG RATA: Vlada Zorana Đinđića polaže zakletvu

REUTERS

AKCIJE I RAZLAZI: Bojkot izbora 1997. i Slobodan Vuksanović i Goran Vesić

EMIL ČONKIĆ

BRANKO PANTELIĆ

Dr Slaviša Orlović, docent Fakulteta političkih nauka

Suzbiti korupciju

KLJUČNI IZAZOVI S KOJIM SE DS SUOČIO: DS je od osnivanja imao cilj da demokratizuje Srbiju, uvede demokratske institucije, vladavinu prava i tržišnu privredu. To nije bilo lako u okolnostima autoritarnog režima, medijske blokade i zatvorenog društva i države tokom devedesetih XX veka. Kada su se nakon desetak godina ponovo okupili osnivači ove stranke u okviru DOS-a 2000, sa Đinđićem na čelu srušen je režim i došlo je do političkih promena. Posle toga glavni izazov je bilo otvaranje zemlje i proces evropskih integracija. Jedan od najtežih i najbolnijih trenutaka sigurno je bilo ubistvo Zorana Đinđića, njenog tadašnjeg predsednika i premijera Srbije. Sa Borisom Tadićem na čelu, DS je osvojio gotovo kompletnu vlast u Srbiji. Raširena je podrška u biračkom telu i stranka je pobedila na predsedničkim (dva puta), parlamentarnim, vojvođanskim, beogradskim i izborima u velikom broju jedinica lokalne samouprave, i tako postala najjača u svojoj istoriji. Krajem prve decenije ovog veka, odolela je efektima krize, ukinute su vize, deblokiran trgovinski sporazum i podnošenjem kandidature za članstvo u Evropskoj uniji otvorena je perspektiva ka članstvu u EU.

BUDUĆI IZAZOVI: DS će imati ne tako lak zadatak da obezbedi privredni oporavak zemlje, da vodi Srbiju dalje ka EU, ali i da tokom vožnje popravlja sopstveni auto. Kao stranka na vlasti, moraće da održi prestiž i bude i dalje stožer okupljanja demokratskih i evropski orijentisanih političkih snaga u Srbiji, a samim tim i da ostane pojedinačno najjača stranka. Da bi to postigla, moraće da se obračuna sa kriminalom i korupcijom i da podigne standard građana Srbije.

NAJPOŽELJNIJI ODGOVORI NA IZAZOVE: Najbolji odgovori na pomenute izazove su posvećenost običnom građaninu, njegovim problemima i senzibilitetima, stalno preispitivanje sopstvenih grešaka i obračun sa mangupima u sopstvenim redovima. To će postići balansiranjem unutrašnjih odnosa između rukovodstva stranke, odnosno potpredsednika, članova predsedništva, političkog saveta i savetnika predsednika Tadića. Kao stranka na vlasti, moraće u očima građana da bude uverljivija u suzbijanju korupcije i u borbi protiv kriminala, ali i da se ne dovodi u vezu sa tajkunima. Programski, to znači dalji i dublji proces socijaldemokratizacije ove stranke.

Razlaz trinaestorice

Od ukupno 13 osnivača današnje Demokratske stranke, većina više nije na spisku njenih članova, a čak petorica više nisu ni među živima. Jasno i glasno politiku stranke i danas zastupa samo jedan od trinaestorice – njen prvi predsednik Dragoljub Mićunović, koji je i sam nekoliko godina proveo izvan DS-a, kao osnivač i predsednik Demokratskog centra.

Dokument kojim su trinaestorica uglednih intelektualaca potvrdili svoje učešće u osnivanju DS-a, potpisan 11. decembra 1989. na sastanku u Udruženju književnika, pravljen je, očigledno, abecednim redom i na njemu se nalaze, u levom stupcu, imena Dušana Vukajlovića, Vladimira Gligorova, Milovana Danojlića, Zorana Đinđića, Gojka Đoga, Slobodana Inića i Marka Jankovića. Na vrhu desnog stupca je ime Vojislava Koštunice, a slede Dragoljub Mićunović, Borislav Pekić, Miodrag Perišić, Radoslav Stojanović i Kosta Čavoški.

Sastanku u kancelariji Dušana Vukajlovića, tadašnjeg sekretara Udruženja književnika, nisu lično prisustvovali pisci Danojlić (bio u Parizu) i Pekić (nalazio se u Londonu). Obojica su svoj pristanak dali telefonskim putem. Javnosti je, sa istog skupa, upućen Proglas u kome se navode osnovna načela i programski ciljevi novoosnovane stranke.

Ubrzo se, međutim, pokazalo da među trinaestoricom postoji nekoliko različitih viđenja o tome kako bi Jugoslavija trebalo da krene, kako se navodi u Proglasu, "putem radikalnih reformi, ka privrednom sistemu prave konkurencije i izgrađenog modernog tržišta i, što je još važnije, ka političkom poretku slobodnih izbora i pluralističke, višestranačke demokratije".

Znaci razdora bili su jasni čak i "spoljnim posmatračima" već nakon Skupštine stranke 3. februara 1990. na kojoj je Dragoljub Mićunović izabran za predsednika stranke porazivši, sa 235 osvojenih glasova, protivkandidata Kostu Čavoškog (77 glasova, izabran za predsednika Izvršnog odbora). Čavoški je, sa grupom istomišljenika, stranku napustio već krajem godine (istupili su i Nikola Milošević, Vladan Vasilijević, Milan Božić, Aleksandar Saša Petrović i Ljubomir Jacić). Na samom početku, od DS-a su se, nezadovoljni njenim koketiranjem sa nacionalističkom opcijom, distancirali i Slobodan Inić i Vladimir Gligorov. Raskoli su nastavljeni, pa se vremenom pojavila i ocena da je DS partija koja "jača kroz deobe".

Tadić. Upravo iz te škole potiču neki od njegovih najbližih današnjih saradnika, među kojima je Miodrag Rakić, Tadićeva desna ruka i generalni sekretar Predsedništva DS-a (Vuka Jeremića i Jovana Ratkovića Tadić je primetio ranije, dok je bio profesor u redovnoj školi). U istom periodu, u stranci raste uticaj Đinđićevih prijatelja Miodraga Kostića i Dragoljuba Markovića, što nailazi na neodobravanje dela članstva.

Do novog mešanja karata u DS-u došlo je uoči smene Miloševića: zbog kampanje režima koja ga je, nakon NATO bombardovanja, potpuno demonizovala, Đinđić je razmišljao o povlačenju sa mesta predsednika stranke. Čak je bio odabrao naslednika – Labusa. On je to, međutim, odbio, ali su ambicije proradile kod Slobodana Vuksanovića (uz podršku nekih stranačkih funkcionera, koji su dotadašnji uspon dugovali upravo Đinđiću). I opet se desio paradoks: dotadašnjem predsedniku, koji na stranačkoj skupštini u februaru 2000. tesno pobeđuje Vuksanovića, podršku pruža upravo dotadašnja unutarstranačka opozicija (Tadić, Gavrilović, Vujačić, Gordana Matković...).

U to vreme u stranku ulazi istaknuti studentski lider Čedomir Jovanović. Posle temeljnog "pešačkog" rada po stranačkim

OSNIVAČKI ODBOR

OSNIVAČKI AKT: Trinaest potpisa

Izborni rezultati

Vatreno krštenje DS je prošao na republičkim izborima 9. decembra 1990, osvojivši (uz slogan "Prelomite pametno") sedam poslaničkih mandata. Od ukupno 250 poslaničkih mesta, boje opozicije branili su još SPO sa 17, Seljačka stranka sa dva mandata i Narodna stranka sa jednim mandatom.

Na prve višestranačke izbore za Skupštinu SR Jugoslavije, zakazane za 31. maj 1992. godine, DS nije izašao zbog neravnopravnih izbornih uslova.

Krajem iste godine, 20. decembra, održani su vanredni izbori, na kojima je DS-u pripalo po osam mandata i u Republičkoj i u Saveznoj Skupštini (tačnije, mandate u Skupštini Srbije dobilo je sedam članova DS-a i partner sa iste liste, predsednik Reformske demokratske stranke Vojvodine Dragoslav Petrović, danas član DS-a).

Već u decembru 1993. ponovo se glasalo za Skupštinu Srbije – pod vođstvom Zorana Đinđića, uz modernu kampanju i slogan "Pošteno", stranka je dobila 29 mandata. Na tim izborima, SPS nije uspeo da osvoji većinu i pored toga što su glasovi prebrojavani i sedam dana po završetku izbora. Socijalisti su osvojili 123 mandata, radikali 39, DEPOS 45, DS 29 i DSS 7 mandata. Iako je postojao dogovor DS-a, SPO-a, SRS-a i DSS-a da ne ulaze u koaliciju sa SPS-om, na stranu režima je prešlo pet poslanika Nove demokratije.

Na saveznim izborima 3. novembra 1996. DS nastupa u koaliciji ZAJEDNO, sa SPO-om, GSS-om, DSS-om i DC-om. Izbori su završeni tako što je blok levice osvojio 67 mandata, koalicija ZAJEDNO 22, a radikali 17. Istog dana održani su i lokalni izbori, na kojima su (u drugim krugu, 17. novembar) kandidati Koalicije pobedili u Beogradu, Kragujevcu, Nišu, Novom Sadu, u većini beogradskih opština i u preko 40 opštinskih skupština u Srbiji. Građani su izborne rezultate branili na ulicama puna tri meseca, nakon čega je lider DS-a Zoran Đinđić izabran za gradonačelnika Beograda.

Već sledeće godine, DS je, sa još 28 stranaka, odlučio da bojkotuje parlamentarne izbore održane po iznenada promenjenom izbornom sistemu – što je bio uvod u težak period vanparlamentarne borbe. Raskol u koaliciji Zajedno značio je i smenu Đinđića sa funkcije gradonačelnika Beograda već u proleće 1997.

Septembar 2000. prošao je u znaku udruživanja u Demokratsku opoziciju Srbije, čiji je kandidat Vojislav Koštunica uspeo da pobedi Slobodana Miloševića. Miloševićev poraz, potvrđen nakon masovnog protesta 5. oktobra, bio je uvod u vanredne izbore, održane 23. decembra 2000, na kojima je DOS osvojio čak 176 od ukupno 250 poslaničkih mesta (u Skupštini je sedelo još 37 poslanika SPS-a, 23 radikala i 14 poslanika Stranke srpskog jedinstva Željka Ražnatovića Arkana).

Posle ubistva Đinđića, na izborima 28. decembra 2003, DS je osvojio 37 poslaničkih mandata (poslanici DS-a oktobra 2005. godine napustili su Skupštinu, smatrajući da su im nezakonito oduzeta dva mandata). Na sledećim izborima, 21. januara 2007, broj mandata uvećan je na 64 (DS je nastupio u koaliciji sa strankom Rasima Ljajića), a prošle godine, 11. maja, lista DS-a dobila je 102 poslanička mesta (od kojih je DS-u pripalo 64, dok su ostala podelili koalicioni partneri – G 7 plus, SPO, SDP i LSV).

VATRENO KRŠTENJE: Opozicioni prvaci na prvim višestranačkim izborima u decembru 1990.

VASA RANKOVIĆ

odborima, upornog "čuvanja vatre" upaljene nakon NATO bombardovanja (neuspešnim) protestom tadašnjeg Saveza za promene, i isticanja u petooktobarskim dešavanjima, Jovanović postaje potpredsednik DS-a i šef poslaničke grupe koalicije koja je pobedila Miloševića.

POSLE ĐINĐIĆA: Od 5. oktobra 2000. do ubistva Đinđića, u DS-u nije bilo uočljivih suprotstavljenih struja. Posle atentata, međutim, sukobi su bili neminovni. Zoran Živković, dotadašnji zamenik predsednika stranke, postaje Đinđićev naslednik i glavna meta svih napada i kritika. Ubrzo posle prvog šoka i burne emotivne reakcije građana na ubistvo premijera, rejting DS-a kreće nizbrdo. Članstvo traži spasioca i ubrzo ga nalazi u Borisu Tadiću.

I opet paradoks – Tadić, između ostalih, dobija podršku upravo od ljudi koji svoj uspon duguju – Živkoviću. Za razliku od Živkovića, koji, nakon unutarstranačkog poraza pasivizira svoje članstvo u DS-u i zadovoljava se kritičkim javnim istupima, Jovanović najpre osniva frakciju, a potom i stranku – Liberalno demokratsku partiju.

U vrhu DS-a ostalo je malo ljudi koji su bili bliski Đinđiću, ali uspon nove garniture nije zaustavio stalni proces mešanja karata: prema nezvaničnim tvrdnjama, neki od onih koji su značajno pomogli Tadićev uspon ka vrhu stranke, poput Dušana Petrovića i Dragana Šutanovca, danas više nisu na spisku njegovih omiljenih saradnika. Isti izvori tvrde da bi, poučen ranijim iskustvima, Tadić na predstojećoj stranačkoj skupštini, kad god da ona bude održana, mogao "pogurati" partijsku karijeru ljudi iz svog najbližeg okruženja, koji se, u čaršiji ali i u medijima, obično kratko opisuju kao – "dvorjani".

Iako su, zvanično, najviši funkcioneri stranke njeni potpredsednici, javna je tajna da daleko veću ulogu u donošenju odluka ima ekipa "dvorjana". Na spisku ljudi koji svoju moć crpu prvenstveno iz bliskog odnosa sa liderom stranke, obično se navodi ministar Jeremić, marketinški stručnjaci Srđan Šaper i Nebojša Krstić, šef Tadićevog kabineta Miodrag Rakić, zatim Branko Radujko, sadašnji prvi čovek Telekoma, Boris Ranković (direktor Direkcije za građevinsko zemljište Beograda), Nenad Janković (direktor stranke)...

Neki od ljudi sa tog spiska bili su članovi DS-a i pre nego što je na njeno čelo došao Tadić, ali nisu bili naročito aktivni, pa ih članstvo i ne doživljava kao deo stranke. Ukoliko se pokaže da u glasinama ima istine, neki od njih ubuduće bi mogli dobiti visoke stranačke funkcije. Ali to nije sve što bi se moglo desiti u skorijoj budućnosti DS-a: paralelno sa novim kadrovskim pregrupisavanjem i uvođenjem "čvrste ruke" u stranački život (centralizacija), ta stranka bi, po svemu sudeći, treću deceniju života mogla započeti i izvesnim ideološkim redefinisanjem i to u pravcu – socijaldemokratije. ×

VERA DIDANOVIĆ

MIRKO RUDIĆ

DRAGOLJUB MIĆUNOVIĆ (Toplica, 1930). Kao osamnaestogodišnji gimnazijalac uhapšen je i bez optužnice i suđenja proveo je 20 meseci u zatvoru i u logoru na Golom otoku. Po izlasku iz logora završio je studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1954. da bi za asistenta na katedri za filozofiju bio izabran 1960. godine. U januaru 1975. godine proglašen je nepodobnim i, sa još sedmoro kolega, izbačen sa Univerziteta, na koji se vratio nakon 15 godina. Autor je pet knjiga i više od sto naučnih radova. Političku karijeru je započeo na Filozofskom fakultetu kao jedan od vođa studentskog pokreta 1968. godine, zbog čega je bio i hapšen. Na osnivačkoj skupštini DS-a 1990. izabran je za predsednika stranke, reizabran je 1992. a posle dve godine podneo je ostavku na tu funkciju. Formirao je 1994. Fond "Centar za demokratiju" a 1996. osnovao novu političku partiju, Demokratski centar, čiji je bio predsednik. U septembru 1999. pozvao je sve opozicione stranke u Srbiji na ujedinjenje organizujući "Okrugli sto opozicionih stranaka u Srbiji" koji je rezultirao stvaranjem koalicije DOS (Demokratska opozicija Srbije). Predsednik je Političkog saveta Demokratske stranke, član je Predsedništva i Glavnog odbora DS-a.

ZORAN ĐINĐIĆ (Bosanski Šamac, 1952). Diplomirao je filozofiju 1974. na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a 1979. doktorirao na Univerzitetu u Konstanci (SR Nemačka).
Autor je četiri knjige i mnogih autorskih tekstova. Preveo je i niz filozofskih dela.
Na izborima u DS-u, septembra 1990. godine, izabran je za predsednika Izvršnog odbora, a u januaru 1994. biran je za predsednika stranke. Za gradonačelnika Beograda izabran je februara 1997. godine, ispred koalicije "Zajedno". Za premijera Srbije izabran je 25. januara 2001. posle pobede DOS-a na republičkim parlamentarnim izborima u decembru 2000. godine. Ubijen je u atentatu 12. marta 2003. ispred zgrade Vlade Republike Srbije. Američki nedeljnik "Tajm" u septembru 1999. uvrstio ga je među 14 vodećih evropskih političara trećeg milenijuma. Dobitnik je ugledne nemačke nagrade "Bambi" za 2000. u oblasti politike. U avgustu 2002. u Pragu je primio nagradu Fondacije "Polak" za doprinos razvoju demokratije u Srbiji.

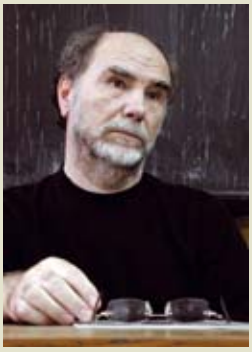
VOJISLAV KOŠTUNICA (Beograd, 1944). Završio je Pravni fakultet na kome je doktorirao 1974. godine. Od 1970. do 1974. godine bio je asistent na Pravnom fakultetu. Bilo je to vreme hajki i političkih progona tokom kojih je 1971. stao na stranu svog profesora dr Mihaila Đurića. Ubrzo je proteran sa Pravnog fakulteta, da bi petnaest godina kasnije odbio poziv da se na njega vrati. Objavio je veliki broj radova iz oblasti ustavnog prava, političke teorije i političke filozofije. Autor je i knjige *Stranački pluralizam ili monizam* (sa Kostom Čavoškim). U vreme udruživanja Demokratske opozicije Srbije (DEPOS) 1992. istupio je iz DS-a i osnovao Demokratsku stranku Srbije čiji je i danas predsednik. Bio je narodni poslanik u Skupštini Srbije od 1990. do 1997. godine. Kao kandidat Demokratske opozicije Srbije (DOS) pobedio je Slobodana Miloševića na predsedničkim izborima 24. septembra 2000. i postao predsednik SR Jugoslavije. Posle parlamentarnih izbora održanih nakon ubistva Đinđića, postao je premijer Srbije, u martu 2004. godine. Drugi put je izabran za predsednika Vlade Republike Srbije 15. maja 2007. godine, zahvaljujući izborima raspisanim nakon usvajanja važećeg Ustava Srbije.

BORISLAV PEKIĆ (Podgorica, 1930; London, 1992). Jedan je od najuglednijih i najčitanijih pisaca srpske književnosti. Posle položene mature u Trećoj muškoj gimnaziji u Beogradu, od 1948. do 1953. izdržavao je kaznu u zatvorima u Sremskoj Mitrovica i Nišu, kao pripadnik Saveza demokratske omladine Jugoslavije. Osuđen je na petnaest godina strogog zatvora, a pomilovan 1953, posle čega je studirao eksperimentalnu psihologiju na Filozofskom fakultetu Beogradskog univerziteta. Napustio je Beograd i živeo u Londonu od 1971. godine. Bio je potpredsednik i član Glavnog odbora DS-a. Za dopisnog člana SANU-a biran je 1985. godine, bio je član Krunskog saveta, potpredsednik PEN centra Beograd, član PEN centra London.

RADOSLAV STOJANOVIĆ (Obrenovac, 1930) završio je Pravni fakultet u Beogradu na kome je doktorirao iz oblasti međunarodnog prava i do penzionisanja prešao sve lestvice univerzitetske karijere. Od 1960. do penzionisanja 1996. godine bio je predavač na predmetima Međunarodno javno pravo i Međunarodni odnosi. Sada je ambasador Srbije u Holandiji i pravni savetnik Ministarstva spoljnih poslova. Zastupao je Srbiju u sporu povodom tužbe koju je protiv nje podnela Bosna i Hercegovina Međunarodnom sudu pravde u Hagu. Priređivač je obimne, dvotomne knjige dokumenata *Srbija pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu*. Iz DS-a je najpre prešao u DSS, a potom u SPO.

GOJKO ĐOGO (1940), pesnik. Zbog zbirke *Vunena vremena* 1981. godine u krivičnom sudskom procesu koji je privukao veliku pažnju domaće i strane javnosti osuđen je

na dve godine zatvora zbog "vređanja lika i dela Josipa Broza Tita". Autor je velikog broja eseja i članaka. S početkom ratova na jugoslovenskom prostoru, istakao se kao jedan od viđenijih "zaštitnika srpskih nacionalnih interesa" – postavši, između ostalog, predsednik Udruženja Srba iz Bosne i Hercegovine, a potom i senator Republike Srpske. Potpredsednik je Međunarodnog odbora za istinu o Radovanu Karadžiću. Poslednjih godina rado govori na skupovima SRS-a posvećenim haškom optuženiku Vojislavu Šešelju.

KOSTA ČAVOŠKI (Banatsko Novo Selo, 1941). Završio je Pravni fakultet u Beogradu, na kome je stekao doktorat 1973. godine. Na samom izmaku 1975. jednoglasnom odlukom Nastavno-naučnog veća Pravnog fakulteta izbačen je sa posla, zbog tzv. moralno-političke nepodobnosti. Na Pravni fakultet Čavoški je vraćen 1. januara 1991. godine kao redovni profesor. U svom teorijskom, pedagoškom i publicističkom radu objavio je do sada dvadesetak knjiga. U novoosnovanom DS-u, na izborima za predsednika izgubio je od protivkandidata Dragoljuba Mićunovića. U januaru 1991. istupio je iz DS-a i sa Nikolom Miloševićem osnovao Srpsku liberalnu stranku, koja je svoj politički profil izgradila prvenstveno na doslednom bojkotovanju izbora. Poslednjih desetak godina posvetio se prvenstveno kritici Haškog suda, objavljujući na tu temu nekoliko knjiga. Predsednik je Međunarodnog odbora za istinu o Radovanu Karadžiću. Član je Krunskog saveta. Krajem 2003. godine izabran je za dopisnog člana SANU-a.

MARKO JANKOVIĆ je tokom osamdesetih i devedesetih bio jedan od najpopularnijih radio-novinara, autor niza emisija na Radiju Studio B i na drugim stanicama. Iz DS-a je istupio 1992. i prešao u DSS. Posle 5. oktobra se iz njegovih nastupa na Radio Fokusu i TV Košavi mogao izvući zaključak o bliskosti sa radikalima. Mediji su zabeležili njegovo prisustvo i prijateljsko pozdravljanje sa Borisom Tadićem na nedavnoj promociji monografije *Istorija Demokratske stranke (1919–2009)* u izdanju Službenog glasnika.

MILOVAN DANOJLIĆ (Ivanovci kod Ljiga, 1937). Romansijer, pesnik, dečiji pisac, prevodilac, autor je pedesetak knjiga i dobitnik gotovo svih domaćih književnih nagrada, uključujući i NIN-ove nagrade za roman godine *Oslobodioci i izdajnici*. Član je SANU-a van radnog sastava Akademije. Od 1984. živi i radi u Parizu, odakle šalje poruke o antisrpskoj politici Zapada, okupaciji Srbije, savetuje da "ako nismo u stanju da se odupremo nadmoćnom neprijatelju i da ga isteramo sa našeg poseda, mogli bismo mu bar dati na znanje da ga mrzimo". Prošlog septembra objasnio je i zašto, uprkos negativnom stavu prema Zapadu, ipak ostaje da živi u Parizu: "Više sam sa svojim narodom u tuđini nego da sam ostao u Beogradu da se s njim guram po prepunim autobusima GSP-a."

VLADIMIR GLIGOROV (1945). Završio je Ekonomski fakultet u Beogradu, na kome je i doktorirao. Aktivan je učesnik studentskog pokreta 1968. godine, član redakcija uglednih časopisa ("Ideje"), posvetio se analizi makroekonomskih procesa, javnih finansija, ekonomije tranzicije, kao i političkoj filozofiji. Posle odlaska iz Beograda u Beč, početkom devedesetih, postao je jedan od vodećih analitičara na Institutu za međunarodna ekonomska istraživanja u Beču. Član je Političkog saveta Liberalno demokratske partije i autor ekonomskog programa te stranke.

MIODRAG PERIŠIĆ (1948, Subotica; 2003, Otava). U vreme osnivanja DS-a bio je glavni i odgovorni urednik "Književnih novina". U nekoliko mandata bio je potpredsednik Udruženja književnika Srbije, zatim član Međunarodnog Pen kluba, a od 1988. do 1992. godine bio je predsednik Srpskog Pen centra. U saveznoj vladi Milana Panića bio je ministar za informisanje, a na dužnosti potpredsednika DS-a bio je od 1994. do 2000. godine. Do kraja te godine, kao jedan od osnivača Veća za demokratske promene u Srbiji, predsedavao je političkom komitetu tog veća. Postavljen je za ambasadora SR Jugoslavije u Kanadi, od jula 2001. godine.

SLOBODAN INIĆ (Zrenjanin, 1946; Beograd, 2000). Završio je Fakultet političkih nauka u Beogradu. Na Katedri za političku sociologiju na tom fakultetu odbranio je i doktorsku tezu, posvetivši se institutskom naučnom radu, posle odstranjivanja iz političkog života, u vreme obračuna sa srpskim liberalima 1972. godine. Stranački angažman u DS-u brzo je ostavio za sobom i posvetio se analizi uzroka razbijanja Jugoslavije, objavljujući radove u mnogim glasilima. Nekoliko godina bio je dopisnik Radija Slobodna Evropa.

DUŠAN VUKAJLOVIĆ (Pančevo, 1948; Beograd, 1994). Pesnik, pisao je isključivo poeziju. Studirao je u Beogradu, a u srpskom pesništvu se javio kao jedan od najzanimljivijih autora u novoj pesničkoj generaciji na početku sedamdesetih godina. Između 1972. i 1980. godine objavio je četiri knjige poezije. Bio je višegodišnji sekretar Udruženja književnika Srbije. Istupivši iz DS-a, Vukajlović je radio na stvaranju Demokratske stranke Srbije.

Izazovi srpske avijacije

"Višenamenski borbeni avion mora da zameni MiG-21 koji ima vek upotrebe do 2012. Da li ćemo u tome uspeti, da zatvorimo celu priču do tada i uđemo u proces isporuke aviona – ne znam, ali moramo u tom vremenu da završimo proces analize i da jasno prezentujemo državnom rukovodstvu kakve su mogućnosti i potrebe"

SRPSKA DRŽAVNA ZASTAVA na letelici koja služi za vojne potrebe uzdignuta je put neba prvi put pre više od stoleća, u aprilu 1909. godine na balonima nabavljenim da služe kao osmatračke platforme za srpsku vojsku. Prateći tada najmodernije trendove razvoja armija svetskih sila, tri godine kasnije, 24. decembra 1912. godine oformljena je Vazduhoplovna komanda u Nišu i ovaj datum se obeležava kao dan Vazduhoplovstva i protivvazduhoplovne odbrane Vojske Srbije – umesto 21. maja u RViPVO-u SFRJ . Formiranje komande, školovanje budućih pilota i nabavke aeroplana omogućili su da već naredne godine u balkanskim ratovima srpski avioni budu upotrebljeni na borbenim zadacima čime je poslata jasna poruka neprijateljima, ali i prijateljima u za Evropu veoma turbulentnom vojnodiplomatskom trenutku. Po okončanju Prvog svetskog rata i stvaranja Kraljevine SHS, srpska avijacija postaje deo vazduhoplovstva Kraljevine SHS, Kraljevine Jugoslavije, a posle Drugog svetskog rata i SFRJ. Početak kraja nekadašnje federacije, tadašnji RViPVO dočekao je kao veoma respektabilna snaga, kako brojčano tako i po opremljenosti i obučenosti; imao je više od 1000 vazduhoplova, od čega preko 200 "čisto" borbenih, uključujući i tada najsavremenije lovačke MiG-29. Posle svih ratova tokom devedesetih u kojima je avijacija prvo JNA, a zatim i Vojske Jugoslavije učestvovala i onih u kojima nije, u danas samostalnoj Srbiji našlo se ono što je od tehnike preživelo planska i neplanska smanjenja. U modernom svetu vazduhoplovstva, oružane snage malih država, čak i one najbolje opremljene i obučene, imaju veoma ograničenu sposobnost samostalnog odgovora na agresiju spolja – jer, po pravilu, agresor i ne napada ako nije višestruko brojčano i tehnološki nadmoćniji, videli smo 1999. godine – i više su "faktor stabilnosti", "odvraćanja terorizma" i "ispunjavanja obaveza" poput kontrole vazdušnog prostora. Kako se Vazduhoplovstvo i protivvazduhoplovna odbrana (ViPVO) Vojske Srbije (VS) danas nosi sa posledicama nimalo svetlog perioda svoje istorije i u kakvom stanju, sa kakvim potrebama i nadanjima očekuje svoju stogodišnjicu, govori brigadni general Ranko Živak, opitni pilot i komandant ViPVO-a.

"VREME": U julu ste preuzeli dužnost komandanta ViPVO. U kakvom ste stanju zatekli srpsko vazduhoplovstvo, dokle se stiglo sa reformama koje su počele 2006. godine?

GENERAL RANKO ŽIVAK: ViPVO je uspostavio jednu stabilnu organizacijsko-formacijsku strukturu, koja je formirana krajem 2006. i početkom 2007. i ona je do sada proverena u praksi. Svaki takav model posle godinu-dve dana pokaže svoje dobre i eventualno loše strane. Što se tiče materijalnih sredstava, možemo reći da smo stavili pod lupu perspektivnost svih sredstava i došli na jedan nivo gde smo definisali šta je to perspektivno, a šta nije i napravili procenu raspoloživih resursa u cilju donošenja odluka o raspolaganju tim sredstvima. Konkretno, za svaki tip i svako sredstvo je definisano koje su to količine koje su potrebne, šta može da ide u proces modernizacije, a šta mora da bude oglašeno suvišnim, tako da predstavlja polaznu osnovu za dalji rad, planiranje, modernizaciju i opremanje novim sredstvima.

Kakva su iskustva sa novom organizacijom, ima li "dečjih bolesti"?

Definitivno, objedinjavanje nekadašnje vazduhoplovne baze (kao osnove logističke podrške) i letačkih jedinica daje pozitivne rezultate, pre svega sa aspekta bolje koordinacije i racionalnog korišćenja resursa na jednom aerodromu. Ono što nije dalo očekivane rezultate jeste rešenje da su vazduhoplovi i osnovno održavanje prebačeni izvan eskadrile u sastav vazduhoplovno-tehničkog bataljona. Ovo je bilo urađeno sa ciljem da se održavanje koncentriše na jednom mestu. Međutim, pojavio se niz problema u funkcionisanju i izvršavanju zadataka, tako da moramo ići na to da eskadrila ponovo postane jedna celina, odnosno da se vazduhoplovno-tehnički sastav i avioni vrate u formaciju eskadrile. To je već u poodmaklom procesu realizacije.

Možete li ukratko izneti "krvnu sliku" ViPVO-a? Koliko ima vazduhoplova "na stanju", koliko je od toga operativno, koliko je smanjeno ljudstvo posle reformi, koji je odnos profesionalnih vojnih lica, civilnih lica i regruta, kada se očekuje potpuna profesionalizacija?

ViPVO po formaciji ima nešto preko 4000 pripadnika. Opšti cilj na nivou Vojske Srbije je da se ona do kraja 2010. profesionalizuje, najkasnije početkom 2011. Mi smo i sada visoko profesionalizovani, jer u vazduhoplovstvu ima 25 odsto oficira, 40 odsto podoficira, profesionalnih vojnika 24 odsto – u toku je proces prijema profesionalnih vojnika po konkursu, civilnih lica oko deset odsto i ročnih vojnika oko dva odsto.

>>PROSEK NALETA PROŠLE GODINE SE KRETAO OKO 27 SATI. TEŽIMO NALETU KOJI SMATRAMO DA JE PRIHVATLJIV, A TO JE OKO 70-80 SATI NALETA GODIŠNJE ZA MLADOG PILOTA

Ono što još karakteriše ViPVO je da je popunjenost ljudstvom vrlo visoka i ona iznosi preko 90 odsto. Kada se napravila nova organizacijsko-formacijska struktura, cilj je bio odgovarajući broj jedinica koje mogu realno da funkcionišu, a ne da imamo mnogo jedinica koje su sve prazne.

U odnosu na brojno stanje, imamo oko 60-65 odsto vazduhoplova u propisanom resursu, odnosno veku upotrebe. Ispravnost je promenljiva i zavisi od prirode otkaza i mogućnosti isporuke rezervnih delova i menja se iz dana u dan, ali je procenat aviona koji su u propisanom resursu relativno stabilan i nastojimo da kroz remont nastavimo da taj nivo raspoloživosti podignemo. Naravno da je bolje kada se kupi novo, ali u ovoj situaciji danas jedino racionalno i moguće rešenje je da ovo što imamo maksimalno iskoristimo.

Kakva je danas obučenost srpskih vojnih pilota? Donedavno je nalet bio kritično nizak,

pogotovu u lovačkoj avijaciji, kakvo je sada stanje i kako se period hroničnog neletenja odražava na sadašnju osposobljenost?

Ako gledamo period od pre tri-četiri godine kada je krenuo proces reformi, mi smo u odnosu na to vreme značajno uznapredovali, povećali smo nalet koji je bio simboličan na neki nivo koji obezbeđuje održavanje nivoa trenaže, odnosno stepena osposobljenosti. To, naravno, nije dovoljno. Nama je bitno da imamo uslova da značajnije planiramo i realizujemo letenje i letačku obuku mladih pilota i da ih podižemo na veći nivo osposobljenosti. Prosek se prošle godine kretao oko 27 sati, u nekim kategorijama više, u nekima manje, ali se generalno došlo do nivoa da se održava trenaža za one zadatke koji su nama dodeljeni kao Vazduhoplovstvu: kontrola i zaštita vazdušnog prostora, obuka za vatrenu podršku jedinicama Kopnene vojske i podrška civilnim strukturama. Težimo naletu koji smatramo da je prihvatljiv, a to je oko 70-80 sati naleta godišnje za mladog pilota, na početku letačke službe, kako bi on mogao da napreduje.

Da li se eventualno kao mera za premošćavanje perioda do nabavke novog tipa aviona razmatra i nabavka još nekog dvoseda MiG-29UB s obzirom na to da je samo jedan takav avion u ViPVO-u?

Trenutno nismo u toj priči. Inače imamo problem sa dvosedima (koji služe za preobuku pilota na određeni tip aviona, op. aut.), ne samo sa MiG-29, već i sa MiG-21 i "Orlovima". Čekamo da izađu sa remonta dva "Orla" dvoseda što će stvoriti uslove da se realizuje obuka na ovom tipu u Kraljevu. Radimo na tome da se vrati u upotrebu dvosed MiG-29, da se ubrzaju radovi na NL-16 (dvosedi MiG-21), a "Orlovi" su pri kraju. Ono što je dobro jeste da su "Supergalebovi" bili značajno raspoloživi za obuku, kao i "Utve 75".

Šta je sa remontom petog lovca MiG-29? Otkad su vraćene u upotrebu, "dvadesetdevetke" nisu viđene (osim privremeno u jednom slučaju) u svojoj primarnoj nameni kontrole vazdušnog prostora – zašto? Da li su tri jednoseda i jedan trenažni dvosed dovoljan broj aviona za ovaj zadatak?

Trenutno je u završnoj fazi remont petog aviona koji bi okvirno trebalo da bude završen sredinom iduće godine. Ocena da li je nešto efikasno zavisi od toga koji zadatak pred njega postavimo. Ako nam je zadatak i cilj da u miru imamo mogućnost kontrole vazdušnog prostora tako da možemo u slučaju potrebe da prisilimo neki vazduhoplov da sleti ili preduzmemo druge propisane mere, mi imamo dovoljno sposobnosti za to i ovaj broj aviona je neki minimum koji nam to obezbeđuje. Kada se dvosed vratio u upotrebu, krenulo se sa preobukom jedne grupe mlađih pilota. Od obuke pilota zavisi da li ćemo i koliko njih moći da stavimo u primarnu namenu. Onog momenta kad dvosed ispadne iz upotrebe, a ispao je, proces obuke staje. Treba završiti proces trenaže i obuke i onda ga (tip aviona MiG-29, op. aut.) staviti u operativnu upotrebu.

SALINGER IGOR / AERMEDIA.COM

BEZBEDNOST LETENJA NA PRVOM MESTU: General Ranko Živak

Trenutno se u toj ulozi nalaze prilično zastareli lovci MiG-21bis. Mogu li oni efikasno da odgovore na ovaj zadatak koji je i predviđen Strategijom odbrane?

On može i dalje da obavlja funkciju zaštite i kontrole vazdušnog prostora, ali moramo biti svesni da su njegove mogućnosti izuzetno skromne: navodi se sa zemlje, generacijski je prevaziđen. Ono što možemo je da ih iskoristimo maksimalno u okviru tehničkih mogućnosti kako bismo premostili period do nabavke novog borbenog aviona.

Ministar odbrane, kao i prethodni komandant, u više navrata pominjali su nabavku novog višenamenskog borbenog aviona. Koliko je takva nabavka daleko ili blizu i šta je ono što treba ViPVO-u? Koliki je još upotrebni vek lovaca MiG-21 i jurišnika "Orao", odnosno mogu li uz remonte obezbediti kontinuitet letenja borbene avijacije do te nabavke?

Taktička studija je usvojena na vojno-tehničkom savetu i radi se tzv. prethodna analiza. Tokom iduće godine napravićemo tu analizu, videti koji su tipovi prihvatljivi i koji su mogući modaliteti nabavke. Nezahvalno je prognozirati kada će se to desiti, ono što znamo je da su resursi vazduhoplova koji su sada u upotrebi propisani, oni imaju svoju granicu i moramo da uvedemo novi vazduhoplov pre no što dođemo do te granice. "Orlovi" će ući u proces produžetka upotrebe, to sigurno stoji. Višenamenski borbeni avion mora da zameni MiG-21 koji ima vek upotrebe do 2012. Da li ćemo u tome uspeti, da zatvorimo celu priču do tada i uđemo u proces isporuke aviona – ne znam, ali moramo u tom vremenu da završimo proces analize i da jasno prezentujemo državnom rukovodstvu kakve su mogućnosti i potrebe, a onda će nadležni organi doneti odgovarajuće odluke na državnom nivou.

Za nepune dve godine dogodila su se tri udesa, uz smrtno stradanje dva pilota. Komisije su završile izveštaje, da li su izvučene neke pouke ili preduzete odgovarajuće mere, ili je to jednostavno rizik vaše profesije i posledica većeg naleta?

Ta vrsta zadataka je specifična, govorim o aeromitinzima, jer je bila reč o posebnim zadacima i vrhunsko osposobljenim pilotima. Taj faktor rizika profesije postoji, ne možemo ga nikad isključiti, ali moramo da smanjimo prostor rizika na najmanju moguću meru. Na osnovu analiza, uzroka i okolnosti pod kojima su se desila ova dva događaja, mi smo u procesu realizacije nekoliko mera: u sastav avijacijskih baza i eskadrila ugradiće se organi za bezbednost letenja – trenutno ih imamo u Komandi ViPVO-a, ali ne i po dubini. U komandi baza će biti formirani referati-grupe, a u eskadrilama postavljen pomoćnik komandanta za bezbednost letenja, koji će se baviti edukacijom, analizom i pre svega preventivnim delovanjem kako bi se otklonile pojave koje mogu uticati na bezbednost letenja, a ima ih mnogo: od meteouslova, tehnike, pravila i propisa, do najsloženijeg elementa, a to je čovek. U toku je i izmena pravila i propisa, metodskog uputstva i programa obuke za prikazivanje u vazduhu, koja Će biti urađena do marta naredne godine, jer je staro uputstvo još s kraja osamdesetih godina prošlog veka. Imperativ nam je – bezbednost letenja na prvom mestu. ×

IGOR SALINGER

Svetski rekorderi

Još je prvi restoran na Slaviji, kada je počeo sa radom, bio poznat po najvišim standardima u Evropi. Ta stara dobra škola, koja uči da se radi samo dobro i do kraja, prenosila se sa generacije na generaciju

JEDAN OD NAJPOPULARNIJIH američkih brendova i simbola zapadnog "brzog" načina života svakako je McDonald's. Davne 1988. godine, ova multinacionalna je u Beogradu otvorila restoran na Slaviji, koji je ujedno bio i prvi u jednoj komunističkoj zemlji. McDonald's restorani u Srbiji su i nosioci više svetskih rekorda. Tako je restoran Bezistan na Terazijama, kada je otvoren, bio najveći na svetu i prvi je u jednoj godini uslužio više od 3,5 miliona gostiju. Prošle godine, restorani na Terazijama i Slaviji, dobili su prve McCafee u regionu. U prvih 20 godina poslovanja u restoranima je radilo više od 7000 mladih ljudi i stasalo oko hiljadu menadžera. O poslovnim rezultatima u godini krize, uticaju kompanije na razvoj lokalnih dobavljača i korporativnoj odgovornosti, razgovarali smo sa Radošem Pavićevićem, direktorom preduzeća McDonald's restorani.

"VREME": Prošli ste mnoge teške godine na srpskom tržištu. Na koji način ste osetili uticaje svetske ekonomske krize u svom poslovanju i kako ste se protiv nje borili?

RADOŠ PAVIĆEVIĆ: Od trenutka kada smo otvorili prvi restoran, delili smo sa ovim tržištem sve pobede i poraze. Nikada nismo pomišljali da prestanemo sa radom. Pre više od dve decenije došli smo da ostanemo. McDonald's je rođen u SAD, ali ovde smo deo lokalne zajednice sa kojom delimo i dobro i zlo. Ova godina bila je veoma teška, što se delimično reflektovalo na čitavu ekonomsku situaciju u zemlji. Za nas je 2009. bila izazovna i trebalo je boriti se za svakog gosta. Čitav niz akcija koje smo imali pomogle su nam da nivo posete i prometa održimo na prošlogodišnjem nivou. Nismo imali problema sa likvidnošću, a sve svoje obaveze prema dobavljačima i zaposlenima ispunjavali smo na vreme. Borili smo se da očuvamo poziciju na tržištu i dobijemo što bolju startnu poziciju za budućnost. Staro pravilo kaže da se iz krize mora izaći što bolji i jači.

Da li ste skoro oborili neki novi rekord?

Nezahvalno je porediti posete po pojedinim restoranima jer danas imamo 11 restorana u Beogradu, i po jedan u Novom Sadu, Nišu i Subotici. Imajući u vidu broj gostiju koji nas posećuje i dalje smo veoma atraktivni, voljeni i cenjeni. Pre nekoliko godina promenili smo sistem rada tako da ne želimo samo da budemo što veći, nego i što bolji. Da smo u tome uspešni, svedoče ocenjivanja koje McDonald's sprovodi na globalnom nivou. Tako su po oceni Mistery Shoppera (tajnog gosta), srpski McDonald's restorani ocenjeni kao broj jedan u Evropi po pitanju standarda kvaliteta koje ispunjavamo. "Tajne posete" imaju svi naši restorani tri puta mesečno. Centrala McDonald'sa angažuje firme koje vrše tajni nadzor i podnose izveštaje. I prošle godine smo po pitanju kvaliteta usluge i higijene bili najbolji.

Šta najviše utiče na činjenicu da McDonald's restorani u Srbiji najviše brinu o svom ugledu?

Još je prvi restoran na Slaviji, kada je počeo sa radom, bio poznat po najvišim standardima u Evropi. Ta stara dobra škola, koja uči da se radi samo dobro i do kraja, prenosila se sa generacije na generaciju. Iz te, da kažem "srpske" škole, proistekao je poprilično broj mladih ljudi koji su danas menadžeri u McDonald's restoranima širom sveta i poprilično su uspešni.

Kakvi su vam poslovni planovi za 2010. godinu?

Ove godine otvoren je restoran u Tržnom centru Ušće, a oni na Terazijama, Slaviji i kod Fontane prošireni su sa McCafe kornerima. Izvesno je da ćemo u 2010. otvoriti novi McDrive restoran na autoputu u Velikoj Plani. To će biti objekat od 500 kvadrata. Tu će biti dobra prilika da se napravi pauza na putu za južnu Srbiji ili Grčku. Nadamo se i novom većem restoranu u Novom Sadu. Taj grad sa 300.000 stanovnika nam je važno tržište i ima potencijal za razvoj više restorana. Planiramo i uvođenje tri nova McCafea u tri stara objekta. Takođe, dva restorana će biti remontovana po uzoru na Slaviju, Bezistan i Fontanu. Tako će šest restorana imati novi, savremen izgled. McDonald's je na nivou evropskog tržišta razvio svoj Dizajn studio. U njemu rade arhitekte koje imaju zadatak da McDonald's enterijere što više približe savremenim trendovima u ugostiteljstvu.

Da li se uvođenje McCafea pokazalo kao dobar poslovni koncept u Srbiji?

Mi smo bili, jesmo i ostaćemo u hamburger biznisu. Uvođenje McCafea ne znači da McDonald's menja svoju poslovnu formulu. Nije nam cilj da ljudi dolaze samo da piju kafu. Mi smo samo upotpunili ponudu svojim gostima, pa im pored kafe ponudili i 15 vrsti odličnih kolača. McCafe je dobro prihvaćen i zato ćemo nastaviti da razvijamo ovaj koncept.

U proizvodnji gotove hrane, McDonald's koristi između 50 i 60 odsto domaćih sirovina. Značajan broj domaćih firmi dobavljača je stasao zahvaljujući saradnji sa McDonald'som. Kako ta kooperacija izgleda?

Ulazak McDonald'sa na srpsko tržište je bio važan signal i za druge strane investitore da se za njega treba zainteresovati. Naš razvoj je počeo uz pomoć lokalnih dobavljača i traje i danas. Desing iz Knjaževca (punjenja od voća, sok od jabuke i preliv od čokolade) dobar je primer kako mala firma može da se razvije koristeći *know-how* koji mi dajemo. Oni su ozbiljno shvatili po-

sao i danas u svom portfoliju firmi za koje rade imaju više svetskih brendova. Pored McDonald'sovih standarda kvaliteta, dobavljač mora da ispuni i standarde koje nalažu propisi Evropske unije. Kada dobiju našu saglasnost za saradnju, posao tek počinje. Mi permanentno vršimo kontrolu njihovih sirovina i rada, što utiče da se razvijaju i budu svake godine sve bolji. Sa svim svojim dobavljačima imamo *gentlman's agreement* (džentlmenski dogovor). Mi nemamo ugovore kojima se obavezujemo koliko dugo i kolike količine ćemo od njih kupovati. Sarađujemo sve dok oni nude zahtevan kvalitet proizvoda po konkurentnim cenama. Do sada nikada nismo bili u situaciji da moramo da otkažemo kupovinu nekom domaćem dobavljaču. To pokazuje koliko mi tu dobru saradnju cenimo i negujemo. Dve firme sa kojima sarađujemo na svetskom i evropskom nivou, a imaju svoje fabrike u Srbiji su Esca Food Solutions (za meso) i Žitoban (za zemičke). Uvozimo samo sirovine čija je proizvodnja kod nas skupa, nekvalitetna ili nemoguća.

Kako se borite protiv tvrdnji nutricionista da je brza hrana nezdrava?

Sva hrana u McDonald's restoranima ispunjava nutricionističke standarde. Za pripremu hrane koriste se potpuno zdrave i prirodne sirovine visokog kvaliteta. Sam tehnološki proces proizvodnje teče po standardima istim kao svuda u svetu. Naši hamburgeri su svuda isti. Dobavljač mesa (Esca Food Solutions) ima sofisticiran sistem praćenja kontrole kvaliteta mesa (od farme do isporuke) i implementiran HACCP standard.

U akcijama društveno korporativne odgovornosti najčešće ste fokusirani na pomoć deci. Da li su humanitarni projekti više volonterski ili filantropski?

Deca su potencijal i neprocenjivo blago svake zemlje. Naši najverniji gosti su upravo deca, pa rado ulažemo u njihovu budućnost i bolji život. Za njih izdvajmo značajna materijalna sredstva, ali često su i zaposleni volonterski uključeni u širenje humanitarnog duha McDonald's porodice. Zato smo razvili mrežu saradnje sa mnogobrojnim institucijama u cilju sprovođenja CSR akcija. U saradnji sa VMA učestvovali smo u akciji dobrovoljnog davanja krvi, a Institutu "Majka i dete" pomogli smo pri kupovini specijalnih infuzionih pumpi. Svetski dan deteta obeležavamo u saradnji sa Kreativno-edukativnim centrom za nedovoljno mentalno razvijene osobe (KEC MNRO). Posebnu pažnju posvećujemo deci ometenoj u razvoju i poboljšanju njihovog položaja u društvu. Kroz adekvatan program, štićenicima KEC MNRO-a McDonald's pruža mogućnost zaposlenja u svojim restoranima.

Ove godine McDonald's je organizovao i niz sportskih takmičenja za mlade širom Srbije. To su McDonald's Street Voleyball i McDonald's Street Football liga. Značajna sredstva izdvojena su i za kulturu. I naredne godine nastavićemo da poslujemo u duhu društveno odgovorne kompanije koja misli na svoje sugrađane. Svesni smo da pomažemo samo kap u moru potreba, ali isto tako sam siguran da sve firme u skladu sa svojim mogućnostima treba da izdvoje deo profita za pomoć sredini u kojoj posluju.

Kako se naš McDonald's kotira u centrali u SAD?

Svi parametri kojima nas prate i porede daju sasvim dovoljno razloga da budu ponosni na ćerku firmu u našoj zemlji. Srbija nije veliko tržište po površini i broju stanovnika, ali sa 14 restorana dostojno reprezentuje brend na našem podneblju. Veličina tržišta ne stavlja nas u gori položaj nego što ga ima Nemačka sa 1400 restorana. Pozitivna konkurencija postoji, ali svaka ćerka firma ima isti tretman i pomoć od strane McDonald's korporacije.

Jedan ste od prvih zaposlenih u McDonald'su u Srbiji i bili ste na menadžerskim pozicijama u restoranima širom sveta. Šta je najviše uticalo na to da ovoj firmi ostanete lojalni ceo radni vek?

McDonald's svima koji su ambiciozni i vredni pruža mogućnost napredovanja. Pre 21. godinu služio sam prve goste u restoranu Slavija. Sistem tako funkcioniše. Uglavnom se počinje radom za kasom i na grilu, a kasnije se odvija prirodna selekcija onih koji idu dalje. Sve ove godine bile su izazovne i dale mi mogućnosti da se razvijem i profesionalno i privatno. Prošao sam preko sto McDonald'sovih internih kurseva. U ovoj kompaniji edukacija se završava tek odlaskom u penziju. McDonald's je multinacionalna kompanija u kojoj ne postoji diskriminacija zbog nacionalnosti ili boje kože. Svako ima svoju šansu i to je velika prednost ove kompanije. Teško je očekivati da će svih 750 zaposlenih u Srbiji postati direktori. Ipak, svakog radnika koji ima potencijal da nešto postigne i vidi svoju budućnost u ovoj firmi, savetujem da ostane. ×

ANA RADIĆ

Poslovno prijateljstvo

Saradnja između srpskog avio-prevoznika i turističke privrede Portoroža započela je potpisivanjem ugovora o otvaranju redovne linije između dva grada, počev od 15. aprila. U Portorožu očekuju da će se poseta gostiju iz Srbije dogodine udvostručiti, a Jat najavljuje da će otvoriti i liniju za Ohrid

POTPISNICI UGOVORA: Jadran Furlanič i Vladimir Ognjenović

NA DAN kada su građanima Srbije ukinute vize za zemlje Šengenskog sporazuma u Portorožu je svečano potpisan ugovor između Jat Airwaysa i Turističke organizacije Portoroža o uvođenju redovne linije Beograd–Portorož. Ugovor su potpisali zamenik direktora Jat Airwaysa Vladimir Ognjenović, i v.d. direktora Turističkog udruženja Portoroža Jadran Furlanič. Tog dana Portorož je, nakon više od deset godina, bio prekriven snegom, duvala je jaka bura, tako da je promotivni let skraćen na relaciju Beograd–Ljubljana i nazad, ali su srdačnost i toplo gostoprimstvo domaćina potvrdili da je stvoreno novo poslovno prijateljstvo. Svi predstavnici Slovenije čestitali su Srbiji na stečenoj slobodi putovanja bez viza po Evropi, a otpravnica poslova Ambasade Slovenije u Beogradu Jadranka Šturm-Kocjan podsetila je da je predlog o ukidanju viza potekao iz Slovenije. Župan opštine Pirana (kojoj pripada i Portorož) dr Tomaž Kantar rekao je da Jat i turističke organizacije ovog dela Istre neguju dobru saradnju, a predsednik Turističke organizacije Slovenije Dimitrije Pickin istakao je dugogodišnju prijateljsku povezanost dve zemlje.

POVRATNA KARTA 59 EVRA: "Dan ukidanja viza najbolje je provesti među prijateljima, a ovde ih imamo", rekao je Vladimir Ognjenović, i izrazio uverenje u veliki uspeh nove Jatove linije, ujedno najavljujući više od dva leta nedeljno. On je podsetio da je popunjenost aviona do Pule, linije koja je otvorena u junu prošle godine, bila 94 odsto i da su letovi ove godine duplirani. Za model ugovora koji je Jat sklopio sa Portorožom zainteresovan je i Ohrid, pa Ognjenović veruje da će ubrzo i sa ovim makedonskim gradom biti sklopljen aranžman.

ISTORIJA, ODMOR, ZABAVA: Piran

Avioni Jat Airwaysa će od 15. aprila 2010. godine sletati na aerodrom u Portorožu dva puta nedeljno, četvrtkom i nedeljom. Avionska karta u jednom pravcu koštaće 30 evra, a povratna 59 evra, plus takse. Za početak je dogovoreno da se avionska linija uspostavi na period od deset nedelja, a ukoliko se pokaže uspešnom i interes putnika bude veliki, postoji mogućnost da se saobraćaj obavlja do septembra, ili čak do kraja godine. Na ovoj liniji leteće avion tipa ATR-72. "Nova avionska linija nacionalnog avio-prevoznika omogućiće putnicima iz Srbije da brzo, sigurno i bezbedno, po povoljnoj ceni, stignu do jednog od najpopularnijih odredišta na jadranskoj obali", izjavio je Ognjenović.

LET DO TRI REGIJE: Inače, dogovor o uspostavljanju redovne avionske linije Beograd–Portorož postignut je u novembru ove godine između Jat Airwaysa i Aerodroma Portorož sa turističkom privredom opštine Piran, Slovenačkom turističkom agencijom i turističkom privredom hrvatske Istre. Po rečima direktora Turističkog udruženja Portoroža Jadrana Furlaniča, ovaj projekat koštaće oko 300.000 evra (opremanje Aerodroma Portorož, marketinške aktivnosti, garancije Jatu itd.) i udružiće tri regije. Pored Turističkog udruženja Portorož i Aerodroma Portorož, u projekat su uključeni i Istrabenz turizam, Bernardin Group, turistička agencija Kompas i ostala turistička privreda opštine Piran kao i Slovenačka turistička organizacija i turistička privreda hrvatske Istre. U Slovenačkoj turističkoj organizaciji ocenjuju da će poseta gostiju iz Srbije tokom jedne godine biti udvostručena, čime će dostići sedmo mesto po broju noćenja stranih gostiju u Sloveniji. Nadaju se i da će uvođenje Jatove redovne linije povezati i slovenačku Istru sa Hrvatskom i Italijom. Turistička privreda Umaga u novoj avio-liniji vidi izuzetnu priliku za povećanje prodaje svojih proizvoda, dok će turistička privreda Portoroža svojim gostima iz Srbije ponuditi i mogućnost besplatnog prevoza za šoping u trgovačkim centrima u obližnjoj Italiji. "Kada ponudi dodamo i golf teren u neposrednoj okolini Portoroža, naša destinacija može da postane pravi evropski centar, koji će biti iskorišćen 365 dana u godini", izjavio je Jadran Furlanič. On je naglasio da je popunjenost hotela u Portorožu na nivou cele ove godine bila 65 odsto i da zahvaljujući visokom nivou wellnes i kongresnog turizma kod njih nema "mrtve sezone". Među brojnim hotelima najviše klase izdvaja se čuveni Kempinski Palace, renoviran stari hotel iz vremena Franje Josifa, koji je prvi u Sloveniji dobio pet plus zvezdica. Kompanija Marina Portorož nudi partnerima iz Srbije opremljene poslovne i apartmane za stanovanje a, kako reče direktor Marjan Božnik, cena iznajmljivanja za celu godinu je od 5000 do 20.000 evra. U blizini apartmana su teniski tereni na kojima se održava Slovenija open (WTA turnir), a do njih je lepo uređena marina. I stari grad Piran ima sjajnu ponudu hotela i restorana, marinu, ali i brojne crkve i istorijske spomenike i ustanove. U oba grada se gotovo cele godine održavaju razne priredbe, koncerti, takmičenja i drugo, tako da uz odmor nude programe vrhunske zabave, rekreacije i zdravstvenog turizma. ×

ZA BIZNIS I STANOVANJE: Zgrade sa apartmanima za izdavanje u Portorožu

ZOJA JOVANOV

OŠTEĆENJE MOZGA

Crkvi na jedan način, vojsci i policiji na drugi, barabe su postale dragim saborcima, i sada je te veze jako teško pokidati

Nekako smo navikli da ove dilbere što divljaju po stadionima smatramo "osobama bez zanimanja", ili u "boljem" slučaju onima što "žive od nedostatka dokaza", što već jeste nekakvo zanimanje, mada se dotično ne nalazi u ponudi Zavoda za zapošljavanje, a ni kadrovi za njega ne obrazuju se u zvaničnim institucijama, nego više po principu "s kolena na koleno".

Pa ipak, ne mora da bude tako. Nađe se tu raznih interesantnih obrazovih profila, od štemera za cvingcangle preko pomoćnika bojlermajstora, pa do čuvara plaže u zimskom periodu. Nuto čuda, sve ovo oko hajke na Brankicu Stanković otkrilo nam je da se među stadionskom fukarom dade naći i ljudi vrlo, jelte, konzervativnih profesija, onih od kojih bi čovek nekako očekivao da budu daleko od svakog belaja... Eto, prvo su reflektori upereni na građanina Ivana Ivanovića, lidera ljupke profašističke organizacije Naši iz Aranđelovca, koji je vrhunac svog smislom ionako nabijenog života doživeo entuzijastičkim učešćem u sprečavanju tribine Peščanika u gradu kisele vode. Njegova je, pak, organizacija povezana s nizom sličnih dražesnih udruženja, uključujući i falange navijača. Po Ivanoviću, to je sasvim krasno i u redu, je, kud ćeš boljih i vrlinama ispunjenijih Srba od ulično-stadionskih baraba kojima je vrhunac životne radosti da nekome rascopaju glavu?! A rascopavanje nečije glave sasvim je bogougodan sport i razonoda, pod uslovom da se radi u ime patriotskih razloga. A njih, razloge, bar nije teško naći, samo li umeš da *misliš patriotski*.

E sad, sve ovo i nije po sebi tako čudno – šta ćeš, raznog sveta ima. Samo, Ivanovićeva je profesija malko neobična u ovom kontekstu. Naime, osim što je bekrija i Aktivista, Ivanović je i veroučitelj po aranđelovačkim školama. I to hrišćanske vere, da ne poveruješ. Čovek bi Ivanovićevu veru nekako pre povezao sa nekim smešnim negativcem iz filmova Brusa Lija nego sa Isusom Hristosom, ali eto, tako se to Aranđelovčanima zalomilo.

Drugi primer možda je još uvrnutiji. Među vođama divlje horde koja je Brankici S. poručivala da će "proći ko Ćuruvija" identifikovano je i lice Đurđević Dragan, po zanimanju, tj. činu poručnik Vojske Srbije. U vojsci je Đurđević, pretpostavljam, manji od makova zrna kad je u pitanju poštovanje zakona i pravila službe, ali zato mračniju stranu svojih strasti iskazuje na stadionu, i to ne kao tamo neka boranija, nego kao jedan od lidera ugledne navijačke grupe "Brain damage", kojoj i samo ime ukazuje na visoke i suptilne pretenzije. Evo, trenutno proučavaju Šopenhauera, u originalu, da bi imali izgovor što ništa ne razumeju. Prvo su ga čitali na srpskom, ali je rezultat bio isti. I sada, eto ti ga, jedan poručnik vojske predvodi društvance koje se ponosi oštećenjem mozga kao nekakvim ordenom.

Ono što je meni zanimljivo glede ovog veroučitelja te poručnika jeste to kako ljudi koji dolaze iz samog srca jednog patrijarhalno-"državotvornog" poretka oličenog u divinizovanom redu, miru te bespogovornom poštovanju autoriteta (prosveta + crkva, tj. vojska) zapravo prelaze na drugu stranu, i identifikuju se sa uličnim ili stadionskim nasilnicima, kriminalcima i propalicama (ili barem u njima vide dragocene saveznike). Zar to ne bi trebalo da bude nešto "nečuveno"? Ako vam to tako izgleda, verovatno ste čestit čovek, ali je još verovatnije da ste prespavali bar poslednjih dvadeset godina. Naime, šta? Nekadašnji stubovi poretka (pa makar i patrijarhalnog, odnosno jednopartijsko-socijalističkog) prilično su lako prigrlili haos, čim im se učinilo da će tu biti nekog većeg ćara za njih. i ne da su ga prigrlili, nego su ga i blagosiljali, ili poradili na njegovom organizovanju i beričetnom uvećavanju.

Nekada, svedočim, nije bilo tako, štaviše – ništa slično nije bilo ni zamislivo. Okej, "državnih" veroučitelja baš i nije bilo kad sam bio klinac, ali se zato oficira odlično sećam – ta, imao sam jednog u kući. Možda pomalo nadmeni i kruti, ali svakako besprekorno uredni i izvežbano rezervisani prema manifestacijama spoljnog, civilnog sveta, bili su kasta za sebe, u dobrom ili lošem smislu, kako već volite. No, sama mogućnost da bi neko od njih, pa makar i poručnik, bio vođa uličnih gangstera i besprizornika, uglavnom povezanih sa mafijaškim strukturama, bila je bitno manja nego da se za nekog oficira ustanovi da je zapravo purpurni insekt sa planete Zerkman 213, u sazvežđu Ganimed.

Šta se, dakle, dogodilo u međuvremenu? Možda baš jedna temeljita promena vrednosne paradigme, koja je nekako inkorporirala i nagli, drastični pad gađenja prema sredstvima koja se koriste u borbi "za našu stvar". Crkvi na jedan način, vojsci i policiji na drugi, i barabe su postale dragim saborcima, što se odlično videlo kroz sve one kanibalske ratove devedesetih. Dobro, to su bile zle devedesete, ali zar nije 2000. sve to promenila? Površinski, možda i jeste. Dubinski, ekipa je ostala manje ili više na okupu.

Ivanović, koji širi borbeno hristoljublje, i Đurđević, koji širi teško-je-reći-šta, samo su malko napaljeniji momci, pa se kod njih sve to odmah vidi. Inače su daleko od toga da budu izuzeci. Hoćete li dokaze? Da nije tako, ne bi stanje u Crkvi i oko nje bilo ovakvo. Da nije tako, ne bi Ratko Mladić još bio na slobodi. U međuvremenu, trebalo bi bar onog Đurđevića priupitati kome i čemu se on to zakleo? Tek da znamo na čemu smo. ×

“Danas idemo Pera i ja redovnom linijom popodne za Beč ponovo. Vratio sam se jutros. Večeras ćemo biti domaćini u jednoj srpskoj kafani”

DRAGAN MARKOVIĆ PALMA, lider Jedinstvene Srbije, morao je da prekine posetu Beču gde predvodi delegaciju poljprivrednika, da bi glasao za budžet (B92)

Ljiljana Habjanović-Đurović,

književnica sa velikim tiražima, mladim, neafirmisanim piscima, koji tek krče put na našoj književnoj sceni: “Poručujem im da veruju u Boga i u sebe. Da ne posustaju ni kada im se učini da nema nade, da su zidovi pred njima narasli do neba, da nikad neće stići gde ih srce vuče i da će im snovi ostati neostvareni. Neka rade pošteno, čista srca i ne štedeći trud. Neka ne zavide uspešnijima i neka ne čine pakosti. I Bog će im pomoći. Jer Bog je dobar i nikada ne postidi one koji su čistog srca, a koji Mu se obraćaju sa verom, ljubavlju i nadom.” (“Pravda”)

Romana Panić,

pevačica, obećava: “Ne zamišljam sebe u beloj venčanici. Kad dođe dan moje svadbe, znatiželjni će imati prilike da vide kako zaista izgleda idealno venčanje.” (“Code”)

Lea Kiš,

TV voditeljka, voli diskretnu šminku u privatnom životu: “Uglavnom izbegavam pudere, koristim samo rumenilo, maskaru, ruž i senku za oči u boji garderobe.” (“Gloria”)

N. N.,

izvor, otkrio je: “najveća srpska folk zvezda Svetlana Ražnatović proslavila je u subotu svoju krsnu slavu Svetog Nikolu i u svojoj vili na Dedinju priredila gala večeru i slavlje kome je prvi put prisustvovao i njen dečko”, ali i ministar policije: “Dačić je na Cecino slavlje stigao oko 23 sata, u pratnji svoje supruge Sanje i obezbeđenja. Ražnatovićka je dragog gosta i dugogodišnjeg prijatelja iz rodne Žitorađe smestila za glavni sto, za kojim su sedeli njeni roditelji Mira i Sloba i sestra Lidija. Iako je obilazila sve goste, pevačica je dosta vremena provela u razgovoru sa Dačićem.” (“Press”)

Milan Matejić,

muzičar, poznat po stihovima “Može čovek da promaši ulicu i broj, ali ja sam promašio život svoj”, prepričava neke doživljaje iz karijere sviranja po svadbama: “Na jednoj svadbi prilazi mi gazda. Nosi maleno jare. Daje mi pedeset maraka da pevam jaretu na uho. A na drugoj svadbi, prilazi orkestru mladoženjin otac i plače. ‘Da li biste me ispoštovali?’, pita domaćin. ‘Gazda, za tebe sve’, odgovara mu orkestar. ‘One su me othranile... One su mi obezbedile pare za ovu svadbu. Njima hoću da svirate...’

Orkestar krenu za gazdom, a gazda pravo u veliki svinjac u kome je groktalo stotinak *belki*. Orkestar se pokunjio, paze muzičari gde da stanu, da ne ukaljaju cipele.

‘Svirajte za moju Radmilu – *Joj Rado, joj Radmila!*’ Sagnu se i poljubi jednu *belku* u njušku. A onda je bacio nekoliko stotki u vis i tek tada se orkestar razdrmao”, seća se Milan koncerta koji je trajao oko 45 minuta na veliku radost ostalih svadbara koji su samo provirivali kroz vrata, ne želeći da kvare idilu. (“Code”)

Lav Geršman,

beli mag, o aktuelnom virusu A H1N1: “Problem svinjskog gripa je belosvetska afera koju je izmislila farmaceutska mafija. Do sada je u svetu od njega umrlo mnogo manje ljudi nego od mnogih drugih, ‘običnih’ zaraznih bolesti, ali se o tome ne priča, jer je cilj vest koja okupira pažnju, izaziva paniku i povećava kupovinu. Jeste svinjski grip problem, ali takav je bio i ptičji. Koji nas još čeka, riblji? Sve vesti su prepune razloga za strah. To je pravi problem: strah, anksioznost, neuroza, nemerljivo veći od gripa. Mnogo više smisla bi imalo ukazivati ljudima na razloge za radost.” (“Pravda”)

Kemiš Aranđelović,

muzičar i suprug Zorice Brunclik, o njihovoj bračnoj godišnjici: "Mi smo odlučili da zajedno provodimo dvadeset i četiri sata dnevno, a ne da, kao pojedini parovi, živimo odvojene živote. Zato i imam utisak da smo skupa pedeset, a ne dvadeset i pet godina."

Zorica Brunclik,

pevačica narodne muzike, otkriva tajnu svoje bračne sreće: "Za sve ove godine, razdvojili smo se samo dva puta: kada sam se porađala i tokom devedesetih kada muškarci nisu mogli da izađu iz zemlje pa sam otišla u Italiju da kupim nameštaj." ("Story")

Ivan Ivanović,

TV voditelj, na pitanje da li bi volelo da je lepši, pametniji i bolji čovek, kaže: "Ne, to bi bilo previše. Jedva izdržavam i ovo."
Šta misli o sve popularnijim silikonskim grudima i ustima, kaže: "O tome mislim sve najbolje i država treba da ih subvencioniše." ("Story")

Marina Rajević-Savić,

TV novinarka i supruga fudbalera Dušana Savića, "otkriva recept za savršen brak": "Žena treba da bude žena. Ukras u porodici. Najbolje bi bilo kada ne bi ni morala mnogo da radi van kuće, i da ne teži da bude ravnopravna sa muškarcem. Ipak su to dva različita pola i trebalo bi da uživaju u svim darovima koje im je dao Bog. Žena treba da rađa, da u domu bude zadovoljna i smirena."
O sebi: "I pre su postojale devojke koje su jurile za sportistima, ubeđene da će im oni obezbediti lagodan život. Ja sam uvek bila totalna suprotnost tome, nije me zanimao fudbal, niti su mi materijalne stvari bile važne. Moj san je bio da Dušan i ja živimo na mansardi, kao dva studenta, i da on napusti fudbal. Na svu sreću, pošto je racionalniji od mene, odlučio je da nastavi sa igrom."
O suprugu: "Najvažnija je inteligencija koju sam kod Dušana prepoznala na vreme. Često sam ga svesno provocirala da reaguje i to me je uvek zabavljalo." ("Gloria")

Olivera Katarina,

"jedna od najvećih zvezda bivše Jugoslavije", pevačica i glumica, poručuje: "Volela sam izuzetne ljude pa mi Bred Pit, kada ga uporedim s njima, izgleda kao devojčica. Oni su bili zgodni, muževni, visoki, pravi divovi, a ja sam se uz njih osećala kao prava devojčica i žena." ("Story")

Vanja Bulić,

novinar, ovonedeljnu kolumnu "Vanjin ram" posvetio je Seki Aleksić: "Šta u kratkom, ali uspešnom estradno-umetničkom opusu Seke Aleksić zavređuje najviše pažnje? Optimisti će reći da su to pre svega pesme, vesele, sa ritmovima koji teraju na igru. U pravu su. Ali to nije dovoljno da bi se ostalo i opstalo na estradi. Kad je u jednom šou-programu Džoni Karson rekao prsatoj Doli Parton: *Ali vi tako jeftino izgledate,* dobio je odgovor: *Kad biste samo znali koliko mene košta da bih izgledala tako jeftino.* I tako je objasnila suštinu estrade, priznavši da svesno čini sve da bi izgledala što jeftinije. Tim priznanjem dala je psihološki profil svojih obožavalaca." ("Code")

Stojanka Novaković Stoja,

folk pevačica, kaže da je njena osporavana pesma *Da li si za seks* u redu: "Ne vidim u čemu je problem ako poneka pesma ima i erotski prizvuk. Razume se, to mora biti izvedeno na specifičan način, što se kaže – sa merom. Daleko je vulgarnije kada se pevačica koja ima 120 kilograma pojavi utegnuta, sa tri stomaka koja se prelivaju jedan preko drugog i glavom koja ne može da stane u kadar. Mladi nikako ne bi smeli da se ugledaju na takve primere. Sve javne ličnosti moraju biti svesne da, hteli – ne hteli, publici šalju određenu poruku..." ("Svet")

Svetlana Seka Aleksić,

"jedna od najvećih muzičkih zvezda", ponovo komentariše simpatije koje je Božidar Đelić iskazao prema njenoj muzici: "Zbog te iskrenosti javno sam mu uzvratila komplimente, a s obzirom na to da ceni i poštuje moj rad, već duže vreme mislim kako je vreme da se upoznamo. Ko zna, možda mu za njegov rođendan ili ženidbu baš ja zapevam nekoliko pesama." ("Gloria")

VREME
u štampanom izdanju
na ovoj stranici se nalazi reklama

TAJNO ORUĐE

Srbija je velika tajna, Fijatovi modeli su velika tajna, Boris Tadić je velika tajna

Gde su oni divni dani kad je život bio pun tajni?

Sve o čemu si iz JNA hteo da pišeš kući bilo je tajna, a zašto, zato što neprijatelju, pakleno dovitljivom i vazda budnom, možda baš ta, naizgled beznačajna kockica fali da sklopi mozaik o našoj borbenoj moći koja je uza sav trud starešinskog kadra ipak bila ograničena.

Prva stvar o kojoj sam želeo da pišem kući bila je da smo u spavaoni nas pedesetorica, ali mi je već drugog dana mog vojnog roka prećeno da ni u kom slučaju ne pišem koliko nas je u četi, spavaoni, jer bi taj podatak, naoko nevažan, neprijatelju i te kako dobrodošao da u kombinaciji sa drugim podacima shvati koliko nas u kasarni ima i kolikom silom prema tome treba na nas da udari kad se najmanje nadamo (mada je naše da se stalno nadamo): "Kad budete položili zakletvu, biće vam dozvoljen izlazak u grad, je l' jasno, tamo će neko da vas počasti pivom, reći će da je njegov sin sada u Vipavi, Slovenija, kao što ste vi ovde u Požarevcu, pa će vam ponuditi još jedno pivo, ali vi učtivo odbijte, a otvorite četvere uši da li vas pita kakve su vam starešine, da li su stroge, kakva je hrana, koji ste rod, da ne govorim ako počne da vas zapitkuje o našim haubicama, čiji kalibar ne smete odati ni ako budete zarobljeni, a kamoli u 'Karpatima' ili u hotelu 'Dunav'..."

Eto i sada se, trideset godina docnije, kad slavne armije uveliko kao i mnogo čega drugog nema, štrecam što sam odao brojno stanje u spavaoni; kalibar haubica i njihov broj nisam ni sad izlanuo, mada sam i reč "haubica" mogao da izvrdam, mogao sam reći "artiljerijsko oruđe", kakav divan izraz, bez alata nema zanata, oružjem se ubija i sakati, oruđem se *radi*: "artiljerijska priprema", puno ti srce ako si oficir, kao da govoriš o jesenjem oranju.

Glasilo naše vojne oblasti zvalo se "Vojnik", kratko i jasno, a zamysel moj je bio da se izveštavajući iz Požarevca istaknem toliko da neki pukovnik u Beogradu poželi da mu postanem desna ruka radi čega bi on časkom isposlovao moju prekomandu, avaj, dok ne položiš zakletvu ne možeš da pišeš za novine, tek kad se pred komandantom, roditeljima, verenicama i sestrama zakuneš da ćeš čuvati teritorijalni integritet i ustavni poredak ne žaleći da u borbi za pobrojane vrednosti i za još neke koje sam, bruka moja, zaboravio, daš svoj mlađani život, tek si onda zreo da o vojsci pišeš...

O čemu da pišem, bogo moj, kad je sve tajna? Dnevni raspored činio se idealnim, iako tad još nisam čitao "Jedan dan Ivana Denisoviča": u pet sati se desetar koji je radi toga doputovao čak iz Gackog prodere "ustaj vojsko", nameštanje kreveta, umivanje, stajanje u stroju za doručak po mesečini, jer sunce još nije izašlo itd. Ali je dnevni raspored takođe tajna, tajna je i svaka dnevna zapovest, rečeno mi je da ću za "Vojnik" pisati sa nekog ozbiljnijeg marša, manevara, vežbi...

Rečeno – učinjeno: opišem klimu Pasuljanskih livada, nadomak Ćuprije, danas više nemam šta da tajim, iz satelita to sad vidi svako živi, istog dana imali smo maglu u kakvoj se izgubio Felinijev deda, posle nje je blesnulo sunce kao na grčkom ostrvu, te se poskidasmo u potkošulje radi kopanja rova za slučaj da se ponovi globalni sukob nalik Prvom svetskom ratu, utom udari iznenada jak vetar, za četvrt sata poče sneg, pahulje svaka kao "rafaelo", tako sam zadovoljio ono "gde" i "kada" bez kojeg nema vesti, ali sam se sa "ko" i "šta" (o "zašto" da i ne govorim!) namučio kao pozni Isus: ne smeš da odaš čin oficira, nego navodiš uvek ono opštije, nije znači kapetan nego je komandir, nije četa nego jedinica, nije kopanje rovova i gađanje nego provera bojeve gotovosti, onda je oficir, neću reći kog čina, kome sam predao tekst, jer nije bilo moje da ga šaljem redakciji, izbacio onaj moj klimatski deo, i vest je postala ista kao i sve ostale, ali vojničke vesti sve su iste, kao što su i vojnici civilima svi isti, i kad bi ih uopšte čitao neko ko nije u vojsci učinile bi mu se remek-delca ispraznosti, a iza svake se krila tušta i tma vešto prikrivenih tajni.

Potkraj prošlog i na početku ("u osvit" je možda lepše?) novog milenijuma činilo se da država sirota nema više šta da taji, državni poslovi svi pod lupom javnosti, vojska smanjena, puna prigovora savesti i civilnog služenja... Bi mi toplo oko srca kad je Vlada pokrenula pitanje ko odade državnu tajnu da je plaćena milionska odšteta prosečnoj američkoj porodici – bilo je važnije ko odaje tajne nego šta se i zbog čega taji. Sada dizajn dva buduća Fijatova modela znaju predsednik Tadić, vlasnici u Torinu, dizajneri i crna zemlja: "Reč je o izuzetno dobrim modelima koji su dizajnerski fantastično urađeni. Ne pokušavajte da saznate o kojim je modelima reč, obećao sam u Italiji da tu informaciju neću davati. Uspeh fabrika Zastava i Fijat zavisi od toga kakvo će biti tržišno iznenađenje koje će Fijat izazvati među kupcima i konkurencijom."

Predsednik je svestan svojih izražajnih mogućnosti, uveren je da bi iz njegovih – koliko god bili amaterski – verbalnih opisa strani industrijski špijuni izvukli ono što njima baš i treba, kao da im je neko drugi predao nacrte, fotografije i šta ti ja znam, a od novih modela predsednik očekuje preporod srpske i italijanske privrede, gotovo svih dvesta hiljada automobila koliko će godišnje da se pravi u Kragujevcu biće izvezeno, mi ćemo, kaže, svi biti ponosni, što je meni lično mnogo draže i preče nego da sam kupim jedno fantastično dizajnirano vozilo; da je stasao u pravog narodnog vođu vidim i po tome što tolike nade polaže u tajno oružje, čuvanje tajne svedoči o njegovoj visokoj bezbednosnoj kulturi, a dva nekoć susedna naroda umeće to da cene. ×

MONOGRAFIJE: MUZEJ KNEZA PAVLA

ISTORIJA U

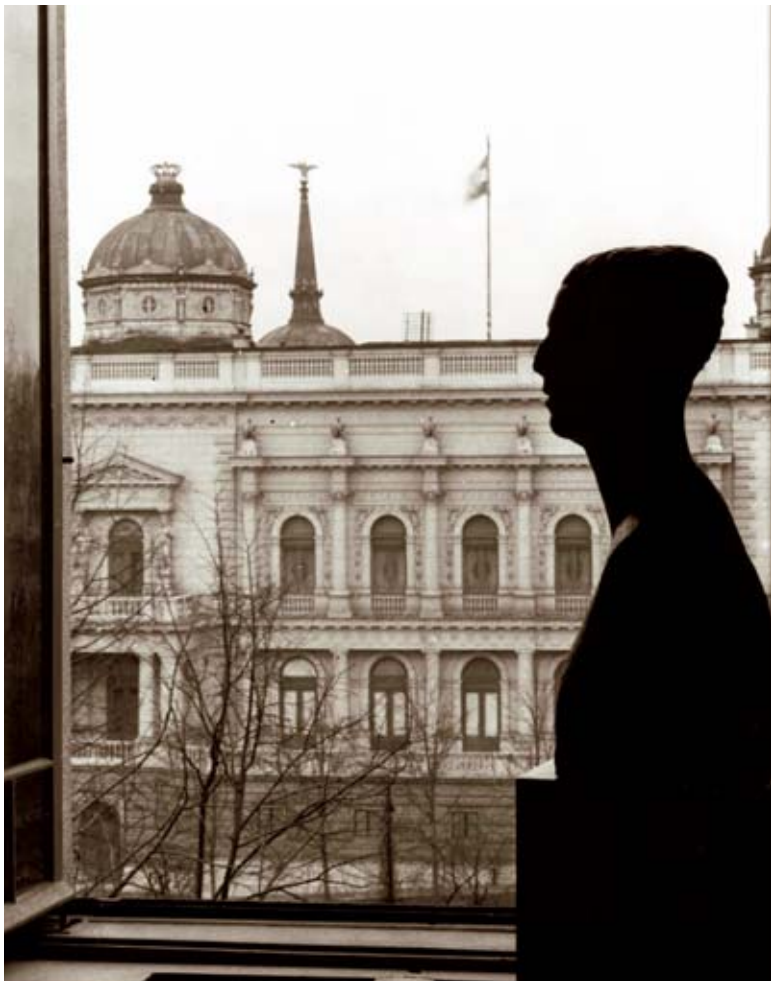
Formiran da bude centralna kulturna ustanova Kraljevine Jugoslavije, da bude reprezent države u svetu, Muzej kneza Pavla je bio sve ono što bi današnji muzeji trebalo da budu

Monografija *Muzej kneza Pavla* je priča o zlatnom dobu naše muzeologije. Objavljena je baš u vreme najnovijeg pokušaja da se reši najveći problem današnje muzeologije – rekonstrukcija zgrade Narodnog muzeja, i tako ga još više istakla. Monografiju je objavio Narodni muzej, a potpisuju je Irina Subotić, Aleksandar Ignjatović, Lidija Ham-Milovanović, Veselinka Ninković, Dubravka Preradović, Ljiljana Čubrić, Aleksandra Petrović i Gordana Stanišić.

Muzej kneza Pavla je osnovao Muzejski savet Kraljevine Jugoslavije 29. marta 1935. godine, a ukinulo ga je Povereništvo za prosvetu ASNOS-a 26. decembra 1944. godine. Nastao je spajanjem Istorijsko-umetničkog (bivši Narodni muzej) i Muzeja savremene umetnosti. Prvi je osnovan 1844. godine ukazom tadašnjeg ministra prosvete Jovana Sterije Popovića, a drugi je 1929. godine osnovao knez Pavle. Odluke o spajanju ova dva muzeja u novi, i njegovo useljenje u zgradu Novog kraljevskog dvora (današnje Predsedništvo Srbije) donete su po želji počivšeg kralja Aleksandra. Za upravnika Muzeja kneza Pavla postavljen je Milan Kašanin, dotadašnji direktor Muzeja savremene umetnosti. Muzej kneza Pavla je od Muzeja savremene umetnosti nasledio oko 500 predmeta, a od Historijsko-umetničkog – 1435. Muzej je 1937. godine raspolagao sa 250.000 predmeta. Najveći darodavac muzeja bio je knez Pavle. Tačan broj darova se ne zna, poznato je jedino da je Muzeju savremene umetnosti i Muzeju kneza Pavla poklonio 115 slika i skulptura. On je, takođe, svojim ugledom i kontaktima uticao da mnogi domaći i strani ljubitelji umetnosti i autori daruju Muzej.

Svečano otvaranje bilo je 18. januara 1936.

SA IZLOŽBE *ITALIJANSKI PORTRET KROZ VEKOVE* 1938: Knez Pavle i gosti na otvaranju (levo), posetioci izložbe i pogled kroz prozor Muzeja

UMETNOSTI

Otvarajući Muzej, knez Pavle je naglasio kako se nada da će Beograđani s ponosom i pijetetom posmatrati relikvije naše teške istorije i da će iz njih crpsti ljubav za tradiciju i nauk za budućnost. "Svaka stopa je bila krvlju natopljena, i naša je nužnost da se setimo gigantskih napora koji su sada krunisani uspehom. Na nama je da to veliko i krasno delo sačuvamo."

NACIONALNA KUĆA: Muzej kneza Pavla je osnovan i formiran da bude centralna kulturna ustanova Kraljevine Jugoslavije. Njegovom postavkom trebalo je da se pokaže ogromno zajedničko civilizacijsko bogatstvo naše zemlje, kontinuitet kultura koje su se smenjivale od najstarijih vremena do naših dana. Irina Subotić napominje da je Muzej bio glavni nosilac državne težnje da se sećanje na zajedničku istoriju tri ujedinjena naroda aktivno čuva, ali i izgradnje jedinstvene kulture jugoslovenstva. "Nacionalna muzejska ustanova prestižnog značaja, impresivnog spoljašnjeg izgleda, s modernom postavkom, ostvarenom velikom međunarodnom razmenom, mogla je da doprinese evropskom ugledu Jugoslavije. Bilo je očevidno pokušaja da se kulturom i umetnošću, a ne privredom, industrijom i finansijama, Jugoslavija prikaže svetu kao ravnopravna zemlja, konkurentna i dostojna mesta među evropskim državama s najvećim ugledom. Državi je taj prostor bio potreban za verifikaciju sopstvene moći i kulturne politike posvećene vrednostima, za isticanje bogate civilizacije na kojoj počiva savremenost. Jedna od osnovnih namera bila je i okrenutost narodu, publici, javnosti, koja je u tom novom muzejskom spektaklu učestvovala, edukovala se i koja je tako potvrđivala smisao novog Muzeja."

Prema nedatiranom popisu Đorđa Manozisija, u stalnoj postavci je bilo 517 eksponata – približno četvrtina raspoloživog materijala. "Koncipirajući stalnu postavku Muzeja, knez Pavle i Milan Kašanin gradili su svojevrsnu sliku istorije jugoslovenske i strane umetnosti koju su odlikovale lepota i jasnoća poruke. Ideja je bila da se privuče pažnja i da se ugodi ukusu jugoslovenskog građanskog društva. Trebalo je da ta umetnost oplemenjuje, a ne da otvara i produbljuje probleme, iznenađuje ili zastrašuje", napisala je Lidija Ham-Milovanović. Postavka je počinjala Arheološkim odeljenjem. Na ulazu u Muzej, kod stepeništa, bile su izložene dve egipatske mumije, a sedam kapitela (Stobi, Partenijusova palata, Kostolac, Beograd) ukrašavalo je ulaz, stepenište i hol. Između njih položene su ploče mozaika iz Poliharmosove palate. Centralna dvorana je bila posvećena >>

delima rimske umetnosti, a u desnom krilu je smeštena grčko-ilirska umetnost. Objekti iz praistorije bili su u tri prostorije. U prizemlju se nalazilo, samo u jednoj sali umesto u sedam kako je planirano, i Srednjovekovno odeljenje sa najvrednijim eksponatima toga doba, pa i Miroslavljevo jevanđelje, koje je sve do tada čuvala Narodna banka.

JUGOSLOVENSKA UMETNOST: Meštrovićeve karijatide

Na svetlosivo obojenim zidovima, a u skladu sa savremenim standardima,ređane su slike horizontalno na visini od 120 centimetara od tla. U levom krilu prvog sprata bila su dela jugoslovenskog slikarstva od XVIII do XX veka, počevši od portreta klasiciste Arsenija Teodorovića i Pavela Đurkovića do predstavnika akademskog realizma Vlaha Bukovca, Uroša Predića i Paje Jovanovića. U desnom krilu bili su izloženi radovi mlađih jugoslovenskih umetnika, od Marka Murata i Leona Koena do Peđe Milosavljevića, Marka Čelebonovića, Petra Lubarde i Nedeljka Gvozdenovića. Skulpture su stajale u slobodnom prostoru. U bočnim salama na drugom spratu prezentovana je strana umetnost. Najcenjenije slikarstvo, francusko, bilo je u dve sale i, kako je napisala Lidija Ham-Milovanović, "davalo notu kosmopolitizma ne samo muzejskoj postavci već i balkanskoj prestonici". Holandsko slikarstvo je bilo najzastupljenije – prikazano u četiri sale, englesko i belgijsko u po dve, dela ruske, nemačke i umetnosti istočnoevropskih zemalja bila su u jednoj sali.

MUZEJ I DRŽAVA: Po Milanu Kašaninu, zbirka stranih umetničkih dela Muzeja kneza Pavla bila je najbogatija i najraznovrsnija na jugoistoku Evrope, a Jugoslovenska zbirka je najpotpunija i najprobranija u državi. Jugoslovenska umetnost bila je izložena na prvom spratu, u 20 dvorana, po hronologiji, počev od kraja XVIII veka. Nacionalnost i poreklo domaćih stvaralaca nisu isticani. Irina Subotić napominje da su svi umetnici dobili odrednicu jugoslovenski, čak i oni iz perioda u kojima takva odrednica nije zvanično postojala. Poređenjem sa stranim delima trebalo je ustanoviti sličnosti, bliskosti i razlike i tako predstaviti našu umetnost jedinstveno, kao deo evropske. Takođe, bio je to način da se naglasi "jedinstvo jugoslovenskog naroda iako ono, u suštini, nije postojalo. U tom smislu muzej je odražavao želje, ambicije i političku volju". Pa ipak, u tom zajedništvu, istaknuta je srpska nacija kao državotvorna. Ljiljana Čubrić navodi da se u najreprezentativnijem delu muzejskog zdanja, na prvom spratu, nalazilo Istorijsko odeljenje, sa sobama posvećenim Karađorđu, knezu Milošu i Vuku Karadžiću, i sa Istorijskom dvoranom, s ciljem da ta istorijska postavka podseća na slavnu prošlost Srbije. "Postavka je bila ideološki obeležena i usmerena. Nastojalo se da se muzejskim predmetima prikaže veliko kulturno bogatstvo sa čitave naše teritorije, a samim tim i monarhija na najreprezentativniji mogući način. Vidljiva je bila želja da se isticanjem nacionalnih vrednosti država predstavi kao jaka i stabilna monarhija."

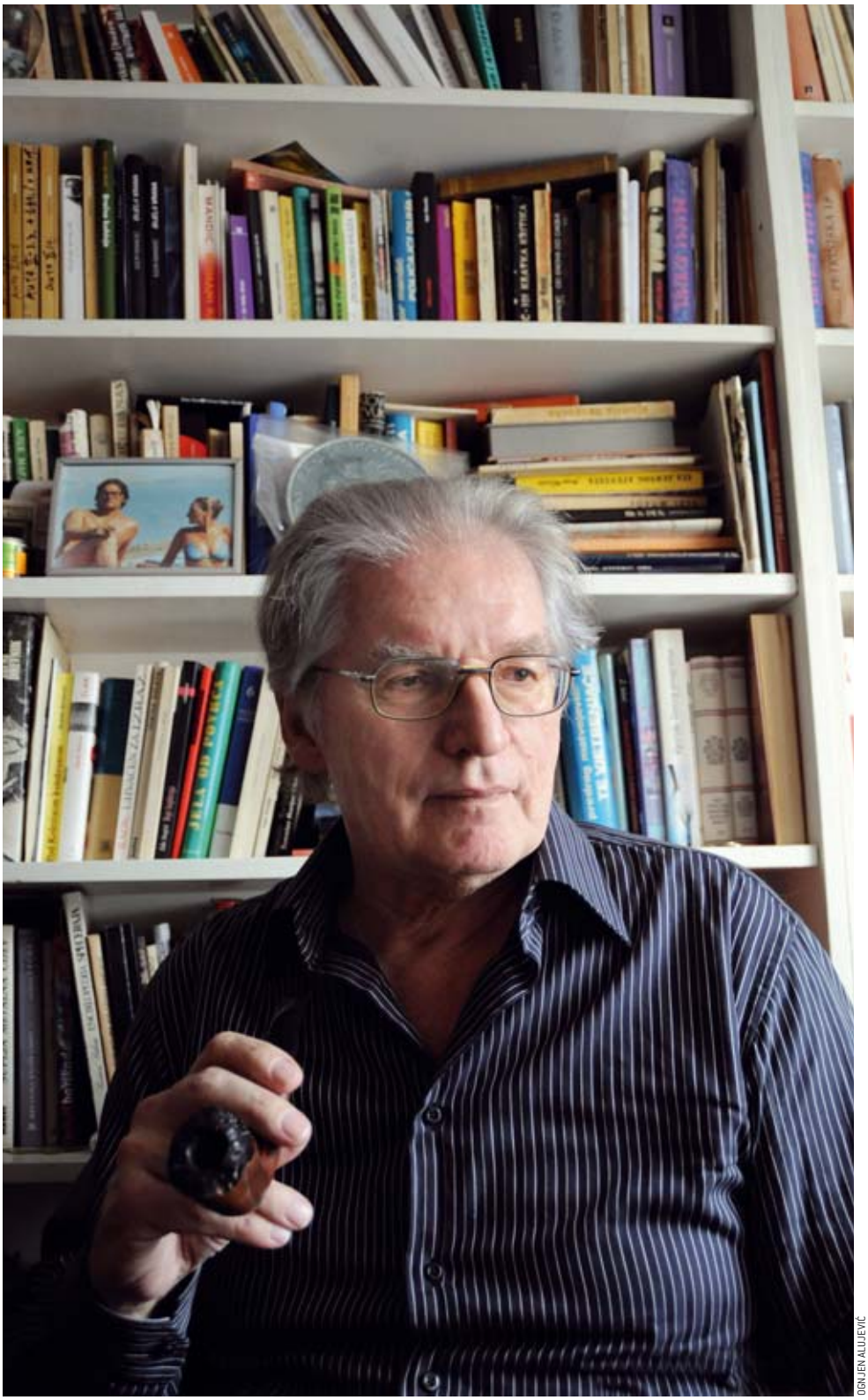
Slika o čvrstoj i organizovanoj državi podržavana je i brojnim stranim izložbama. Shodno prijateljskim odnosima s Francuskom, i naravno značaju francuske umetnosti, dve izložbe uokvirile su delatnost Muzeja: "Moderno francusko slikarstvo" u maju i junu 1936. godine i "Francusko slikarstvo XIX veka" pred sam početak Drugog svetskog rata. Na prvoj je izloženo 109 dela 11 umetnika pariske škole o kojima je Milan Kašanin u katalogu napisao da su toliko poznati da nikakva objašnjenja nisu potrebna. Isti značaj imala je i druga izložba s remek-delima umetnika različitih pravaca, od Davida i Sezana, do Tuluz-Lotreka. Dela su bila pozajmljena iz mnogih muzeja i privatnih kolekcija.

IZMEĐU PAKTOVA: Izložba "Italijanski portret kroz vekove", održana u proleće 1938. godine, po Irini Subotić bila je ogroman organizacioni poduhvat i neponovljiv događaj od evropskog značaja. "To je bio srećan rezultat želje kneza Pavla i profesionalizma Milana Kašanina, ali i spremnosti italijanskih vlasti da se tim velelepnim događajem ovenča Italijansko-jugoslovenski sporazum o prijateljstvu potpisan 27. marta 1937. godine, prilikom posete italijanskog ministra spoljnih poslova grofa Ćana Beogradu." Od 115 izloženih remek-dela, pojedina su prvi put napustila Italiju. Knez Pavle je 23. aprila 1938. godine, u pismu prijatelju Bernardu Berensonu, čuvenom istoričaru renesansne umetnosti, napisao: "Izložba je radost. Ljudi unapred kupuju katalog kako bi radove prostudirali pre no što ih vide. Seljaci dolaze u jatima, sa izrazima strahopoštovanja na licima; među posetiocima vlada neka vrsta religioznog osećanja." Italija je doživela izložbu kao mogućnost svog predstavljanja Balkanu, i to s jasnom političkom porukom: izložba se završavala portretom Benita Musolinija, radom tada popularnog vajara Đuzepea Graciozija.

Posle potpisivanja Trojnog pakta i puča 27. marta koji je usledio, vlada Dušana Simovića oduzima regentstvo knezu Pavlu, a Englezi ga s porodicom interniraju, preko Grčke, u Keniju. O Muzeju brine Milan Kašanin. Bez dotacija, ogreva, mogućnosti da zameni prozorska stakla popucala zbog bombardovanja 6. aprila 1941, pod stalnim posetama nemačkih oficira koji traže muzejske vrednosti za svoje rezidencije, Muzej počinje da živi prve dane okupacije. Ipak, Muzej kneza Pavla nije zatvorio svoju zgradu. "Muzeji su žive kuće", govorio je Kašanin. Ubrzo po dolasku partizana u Beograd, decembra 1944. godine, u kabinet Milana Kašanina ušao je izaslanik nove vlasti, etnolog Tatomir Vukanović, u oficirskoj uniformi i s parabelumom, i s pozdravom "Smrt fašizmu!", najavio novu istoriju Muzeja kneza Pavla, današnjeg Narodnog muzeja. ×

SONJA ĆIRIĆ

Nježno srce u ringu

ĐORĐE ALUJEVIĆ

Ko je umeo i hteo, taj je od Mandićevog polemičarskog pristupa dobio jednu jako, jako važnu lekciju. Ko nije, taj se i sad valja tamo, u ringu u kojem nema pravila, a publika veselo urla ime onoga koga se ima zaklati

U DOBA bez političkog pluralizma, imali smo književne polemike. U doba bez političkih stranaka, imali smo intelektualce. Doduše, ne mnogo njih: rekao bih da ih je bilo manje nego što danas ima stranaka. U međuvremenu je došlo do znakovite inverzije: stranaka je sve više, a intelektualci polako izumiru. Zašto? Možda i zato što su mnogi koji su nastupali s pozom intelektualaca bili samo nerealizovani politički i etnički lideri, koji su čekali i dočekali svoj *povijesni čas*. Političke slobode donele su nam, dakle, otrežnjujuću spoznaju da je lakše osnovati stranku ili kakvo interesno parapolitičko udruženje nego izdržati na vetrometini kao intelektualac koji se pača u javne poslove, iz razloga načelne naravi, a i zato što mu je to posao. Dakle, izdržati onako kako je izdržao Igor Mandić, ne čineći ništa nego ono što je prirodna, samozadata dužnost boljeg uma: shvatajući i primenjujući zanat pisanja kao *totalnu kritiku*, što nije nadrndana kritika svega i svačega radi pukog okretanja kritičke mašine, nego je kritika koja se može i hoće primeniti na sve manifestacije duha vremena, od političkog života, javnog govora, književne ili novinske produkcije, pa do nekada tako prezirane svakodnevice kao uvek najsavršenijeg pokazatelja stanja stvari.

Čemu je Igor Mandić – bez namere da ikoga ičemu podučava – naučio klince koji su se formirali negde u doba zrelog jugosocijalizma, u otvorenoj skepsi prema njegovim dosezima i perspektivama, i u žudnoj i žurnoj potrazi (pokazaće se – uzaludnoj) za alternativom koja neće biti ni marksistička ni nacionalistička? Ponajpre, tome da biti samostalni, od svakovrsnih partijskih i ostalih sprega postranjeni intelektualac nije nešto što ti omogućavaju nekakve "prilike u društvu", nego da su takve prilike nešto što sebi stvaraš i krčiš sam, bez ičijih garancija. Mnogo kasnije, saznaćemo da ni u demokratiji nema neke osobite jagme za ovakvom društvenom pozicijom: uvek je sigurnije larmati u gomili, oko čega god da se gomila okupi.

Naravno, u doba u kojem je mrtvo more nedogađanja i grobna tišina u kojoj se zlokobno gomila Neizrečeno bilo neka vrsta neobznanjenog društvenog ideala, nisi mogao ne primetiti da taj Igor Mandić stalno drži >>

nekakvu tenziju, da se kod njega reč očas pretvori u Događaj, a da inokosno mišljenje jedne famozne malenkosti – nekada hrabro do bizarnosti, nekada i bizarno do hrabrosti – produkuje više Smisla, više *akcije*, uostalom, negoli čitavi mrtvozorni forumi partijski ili kako drugačije regrutovanih intelektualaca, ili bi pre možda trebalo reći školovanih osoba koje bi možda bile intelektualci da su se usudile, ali pošto nisu, onda nikome ništa.

Iz onih je vremena ostalo nekoliko eksplozivnih i briljantnih Mandićevih knjiga svakovrsnih polemika, ređe sa prišipetljama i niškoristima, češće sa moćnicima i drmatorima koji su bili u poziciji – i rado su je koristili – da usmeravaju intelektualni život društva. Jedna od tih knjiga, među najboljima, zove se *Policajci duha*; tu je barem odmah sve jasno. No, ima i jedna koja se zove *Nježno srce*, a u tom će naslovu čitalac, verujem, prepoznati neku vrstu projektovane autoironije. I takvo je čitanje u redu, ali se zapravo može i bez toga. Naime, meni taj naziv deluje sasvim OK: Igor Mandić i jeste *žustri polemičar nježnog srca*, što je samo naizgled paradoksalno. Stvar je sa njegovim polemičkim – ali takođe i književnokritičarskim – opusom baš u tome da njegove polemike nikada nisu lične ili osobne na onaj ogavan način koji se odavno zapatio u ovim supkontinentalnim krajevima, i u kojem su oni koji se dopisuju neka vrsta zakrvljenih rođaka koji će se sada, metodom uzajamnog nadvikivanja, obračunati na temu čija je majka veća i nepopravljivija kurva. U tome je smislu Mandić kroz sve svoje kritičke i polemičke poduhvate prošao kao mesečar, sasvim neokrznut trivijalnošću bezbrojnih povoda i bezbrojnih suparnika: takvo je šta moguće samo ako uvek staješ nasuprot knjigama i idejama, a ne ljudima. Ko je umeo i hteo, taj je od Mandićevog polemičarskog pristupa dobio jednu jako, jako važnu lekciju. Ko nije, taj se i sad valja tamo, u ringu u kojem nema pravila, a publika veselo urla ime onoga koga se ima zaklati.

Kada je jednu totalitarnu paradigmu odmenila druga, etnokratska, koja je ušla u naše živote razvaljujući vrata čizmetinom, i to, naravno, sa svom pripadajućom agresivnošću zadriglog ariviste, za Mandića kao da se nije promenilo ništa, osim što je samoća njegove pozicije morala izgledati još dubljom, i što je bilo teže i neugodnije nositi je. No, bio je to i novi izazov njegovom kritičkom i polemičkom nervu, iznova nabrušenom na site i samozadovoljne poštapalice novokonstituisane Glasne Većine, čiji bi sav misaoni obzor i sav intelektualni angažman mogao stati u naslov Mandićeve knjige *Za našu stvar*. A šta je to, molim vas, i koja je to "naša stvar"? *Zna se*. To jest, dok se dotična Stvar ne promeni. Kada će se, je li, ponovo *znati*, s ništa manjom samorazumljivošću.

A mogao je, pomislim ponekad, Igor Mandić fino, još tamo negde sredinom šezdesetih, naći uhljebljenje u kakvom institutiću za istraživanje ruda i gubljenje vremena ili tako već nečemu, pa mirno i fino prodremuckati nekoliko decenija do penzije, spokojno trošeći zemaljske dane jedne tihe, ušuškane beznačajnosti, mogao je poštedeti sebe svega tog gombanja od kojeg na našem supkontinentu ionako obično ne vidiš nikakve osobite vajde, nego ti se nužno učini da je sve to otišlo u vetar, a da su uši publike dlakave i tvrde kakve su uvek i bile. Mogao je, ali nije, na svu sreću, i hvala mu na tome. ×

TEOFIL PANČIĆ

Tekst izgovoren na skupu održanom povodom sedamdesetog rođendana Igora Mandića, u Zagrebu, u Hrvatskom društvu pisaca, 15. 12. 2009. Naš kolumnista i kritičar učestvovao je na skupu kao jedini učesnik izvan Hrvatske

Tragična sudbina jednog strip crtača

Knjiga posvećena strip crtaču Veljku Kockaru, koji je imao samo 24 godine kada je streljan 1944, osvetljava kako tragičnu sudbinu jednog talentovanog i zaboravljenog autora tako i vreme u kome je živeo

Током druge polovine tridesetih godina u Beogradu je postojala veoma živa strip scena. Pored činjenice da je širokoj čitalačkoj publici bio dostupan zavidan broj strip izdanja koja su donosila prevode stripova kako američkih tako i evropskih autora, takođe je delao čitav niz domaćih strip crtača, koji su kreirali vlastite junake i storije. Strip je tada bio prilična novotarija čak i u mnogim zapadnoevropskim zemljama, a kamoli u jednoj balkanskoj državici kakva je bila Jugoslavija. Svega nekoliko godina nakon što su *priče u slikama* gotovo čudom iždžikljale u ovdašnjoj magazinskoj produkciji, izbio je rat koji je doneo dubinske lomove i promenu političkog sistema zemlje, tako da je razvoj domaćeg stripa bio prekinut. Zato nije neobično da su strip autori tek decenijama kasnije bivali ponovo "otkrivani", i da njihov rad, mimo krugova upućenika i entuzijasta, možda nikada nije na pravi način vrednovan.

Pre nekoliko godina, strip istoričar Zdravko Zupan mi je pričao o tome kako je postupno i s puno muke dolazio do podataka o radu i sudbini Veljka Kockara, jednog od veoma obećavajućih autora beogradskog kruga, koji je u svojoj dvadeset četvrtoj godini završio pred streljačkim vodom novouspostavljenih vlasti, u Beogradu 1944. godine. Osim što je objavljivao (poput mnogih drugih crtača, fotografa i novinara tokom rata) u beogradskim listovima kao što su "Dom i svet" i "Bodljikavo prase", koji su izlazili pod kontrolom nemačke okupacione administracije, nikada nije pronađen bilo kakav dokaz da je bio saradnik okupacionih vlasti, niti postoji ijedan njegov rad koji bi, recimo, mogao da se svrsta pod političku propagandu (što je bila delatnost u kojoj su se oprobali neki drugi strip crtači, kao recimo Konstantin Kuznjecov). Naprotiv, Veljko Kockar je u to burno vreme kreirao prilično benigne strip storije o ljudima-kaktusima, a njegovo crtačko umeće kao da je najviše bilo razigrano kada je radio na geg panelima na kojima se pojavljuju poluodevene devojke. Možda je, u moralnom smislu, pogrešno baviti se tako bezazlenim sadržajima u vreme >>

AUTOPORTRET(?): Crtež Veljka Kockara

Ilustracija iz
Bodljikavog praseta 1943.

Tabla stripa *Kaktus Bata*

dok nacisti vešaju taoce na Terazijama ili dok je, recimo, čitava jedna populacija (jevrejska) u Srbiji bila izložena stravičnom istrebljenju. Međutim, i u najtragičnije vreme život teče svojim tokovima, a puka delatnost crtanja stripova ne zaslužuje da pod bilo kakvim okolnostima bude kažnjena smrću.

ŽRVANJ ISTORIJE: Takođe, ne bi trebalo isključiti mogućnost da je Veljko Kockar bio žrtva ratnog haosa, nasumično iskazanog besa, ili zavisti nekog manje talentovanog crtača, ili čak nečije ignorancije, što bi značilo da nije ubijen iz ideoloških razloga, već zbog naše neuljuđenosti i bahatosti. To što su se u to vreme nekakve slične nepodopštine dešavale i na drugim mestima u svetu, koji je u toj ogromnoj krizi istina bio na ivici neke vrste kolektivnog ludila, nije dovoljno da se preko svega toga tek tako pređe. Zanimljivo je i da je nakon članka u "Politici" od 27. novembra 1944, u kojem je konstatovana egzekucija nad "izdajnicima i neprijateljima naroda" (među kojima se zatekao i nesrećni strip crtač), već narednog dana, 28. novembra, objavljen članak koji je potpisao jedan umetnik, ni manje ni više nego vođa beogradskih nadrealista Marko Ristić. Ristićev članak, naslovljen "Zajedno su pošli u smrt oni koji su zajedno pošli u zločin", objavljen kao udarni tekst na prvoj strani "Politike", trebalo je da posluži kao neka vrsta podrške ovim kolektivnim streljanjima. Teško je reći da li je Marko Ristić lično bio upućen u slučaj Veljka Kockara, ali pod nekim normalnim okolnostima bilo bi za očekivati da jedan pripadnik avangardnog umetničkog pokreta makar pokaže zanimanje za nekoga ko se zatekao pred streljačkim vodom, a čije je bavljenje kreativno, čak i ako je u to vreme malo ko smatrao strip "umetnošću". Umesto toga, Marko Ristić je, bez spominjanja pojedinačnih imena, napisao samo još jedan vatreni članak, kakve su u tom trenutku na sve strane pisali i ljudi mnogo skromnijeg spisateljskog i intelektualnog potencijala.

Mišljenja sam i da ne bi trebalo da slučajevi poput Kockarevog budu upotrebljeni za neki novi ideološki obračun sa antifašističkom prošlošću. U tom smislu, setio sam se razgovora sa prijateljem Predragom Popovićem, koji danas živi u Londonu. Početkom osamdesetih, kada još nisam napunio ni dvadesetu, mi smo obojica pisali za magazin "Džuboks", i bili zainteresovani za drugačiji, smeliji prilaz popularnoj muzici i savremenim medijima uopšte. Tokom jednog razgovora o burnoj prošlosti naše zemlje, Popović mi je rekao da "kada bismo živeli u četrdesetim godinama, nas dvojica bismo verovatno bili komunisti". U početku mi je to zvučalo kao potpuna besmislica. Mi smo voleli novotalasnu muziku, gnušali se tada već uparloženog (socijalističkog) državnog establišmenta, i uopšte žudeli za nekom promenom... Međutim, brzo sam shvatio da je Popovićev zaključak istinit – u drugim okolnostima, kakve su bile u prošlosti, mi bismo vrlo verovatno bili baš onaj tip gnevnih mladih ljudi koji se priključio komunističkom pokretu. Poznato mi je da su mnogi od tih dvadesetogodišnjih idealista bili mučeni ili ubijeni od strane okupacionih vlasti, što je samo razbuktalo otpor. Ipak, mislim da sudbine poput Kockareve iz tih razloga ne bi trebalo prećutati, već o njima glasno govoriti, kako se takve strašne

situacije ne bi ponovile u nekom drugom kontekstu...

STRIP I SMRT: Knjiga *Veljko Kockar – Strip, život, smrt*, koju je priredio Zdravko Zupan a upravo objavio Kulturni centar Pančeva, trebalo bi da bude makar mali korak u tom smeru. Osim njegovih radova, razbacanih po danas već skoro zaboravljenim časopisima, mi danas veoma malo znamo o Veljku Kockaru – nemamo podataka čak ni o njegovom fizičkom izgledu, s obzirom da nije sačuvana nijedna fotografija. Na zadnjim koricama ovog izdanja reprodukovan je crtež iz lista "Bodljikavo prase", broj 26, od 23. maja 1942, na kojem su prikazani umetnik i njegov model. Prema rečima Zdravka Zupana, "poznato je da crtači stripova veoma često unose svoje karakteristične crte lica kada crtežom nastoje da predstave umetnika. Ostaje nam da nagađamo da li je na ovoj karikaturi to učinio i Veljko Kockar". Inače, Kockar je verovatno, da je bilo prilike, mogao da sazri u inovativnu i zanimljivu autorsku ličnost. Njegova karijera je prekinuta još u veoma ranoj fazi, ali je očigledno da mu je manje išlo od ruke podražavanje stripova u kojima sledi (u beogradskim strip publikacijama) popularnu struju američkog avanturističkog stripa. S druge strane, među domaćim autorima u to vreme skoro da nije bilo autora koji je uspešno razvio originalan groteskni strip, a Kockareve storije o Kaktus Bati mogle su da budu upravo to. Iako diznijevski predstavljeni, likovi iz ovog stripa deluju veoma samosvojno. Postoji i nešto onespokojavajuće u zamisli o kaktusima koji hodaju, stvorenjima koja su izmeštena iz svog habitata, kao i sam Kockar, koji je napustio rodni Osijek da bi se, daleko od porodice i bez mnogo sredstava, školovao u Beogradu, i u ratno doba upustio u avanturu rada na stripu... Takođe, iako Kockar nije bio jedini domaći autor koji je krenuo da radi karikature na kojima caruju pin-ap devojke, on je svakako bio među najboljima. Uprkos banalnim tekstovima, on je figure devojaka crtao sa lakoćom i žarom. Sve je to bio iskorak u poređenju sa tradicionalnijim, "zakopčanim" stilom ilustracije koji su domaći autori tada preferirali. Kako god, sve što je u ovom trenutku bilo moguće učiniti jeste da se gotovo svi raspoloživi radovi Veljka Kockara, do kojih je Zdravko Zupan uspeo da dođe, pojave na jednom mestu, i tako makar simbolično učini napor da razumemo ovu autorsku ličnost, a možda i nas same. ×

SAŠA RAKEZIĆ

>> tv manijak >

PIŠE: DRAGAN ILIĆ

Wiener Palma Raissen

Evo, posle Svetog Nikole smo se probudili u zemlji bez sankcija. Nije nam potrebna viza za putovanje po Evropskoj uniji. Sveti Nikola je po svom običaju, **oličenje skromnosti**, u dečije cipelice spuštao poklone, pa je tako bilo i ovog puta. Dok je Srbija slavila, neko je tiho sklonio barikade na granicama i našli smo se tačno tamo gde smo bili pre gotovo dvadeset godina. Te noći se desilo ono što smo svih ovih godina sanjali dok smo čekićali po redovima. Verovao sam da će se to desiti još **u vreme Zorana Đinđića**, pa u prvom Koštunovom mandatu, ali čekanje se odužilo i priznajem da sam već prestao da se nadam. Po Beogradu su se pojavili bilbordi LDP-a, sa natpisom "Iščupasmo vizu!". Nisam još shvatio da li se tu radi o **samoironiji**, koja bi mogla da se razume kao svođenje euforije na razumnu meru. Nije baš za radovanje kada se vraćate na nešto što ste već imali, naročito kada je to odluka EU, kada je to poklon za činjenicu da nismo pravili ozbiljne probleme u zemlji i svetu. Drugo značenje ovog bilborda je mnogo bliže sportskom mentalitetu našeg rukovodstva, a pretpostavljam da bi moralo da nam dočara nadljudske napore koje su uložili da nam izboksuju ovu **retku privilegiju**. Što bi rekao Kristijan, to su masovni treninzi, to su hiljade trbušnjaka, hiljade sklekova, hiljade pređenih kilometara, hiljade sastanaka – da bi nama svima bilo bolje. Upravo ovako izgledao je i tv-program kojim je praćeno ukidanje sankcija. Prvo su na RTS-u žrebom izvlačili putnike u Evropu u akciji **"Evropa za sve"**. U studiju su bili vickasti voditelji, kutija sa imenima kao na lotou i ambasadori evropskih zemalja. Vođa puta je ministar Đelić, kojeg sam već video kao razrednog koji će razumeti svoje učenike. Oni će obići evropske prestonice, neki od njih su se već slikali **sa Olijem Renom**, u toku su i božićni popusti, mislim da će ekskurzija biti uspešna. U ponoć smo se uključili na aerodrom i gledali čekiranje pred ukrcavanje u avion. Ministar Jeremić je takođe prešao granicu, u zimskoj jakni, samo da proveri da li sve funkcioniše kako treba. Ljudi iz Subotice probali su takođe i – vratili se. Kada se utisci saberu, ispalo je da smo ukidanje viza ipak razumeli prema prvom tumačenju sa bilborda. Evropa je od sada za sve, pa ko voli nek izvoli, hvala lepo, **ne mora vatromet**. To vam je malo nalik na vakcinaciju protiv gripa, imate mogućnost, ali je odluka individualna i zavisi od zdravstvenog i finansijskog stanja.

A onda je **Dragan Marković Palma** praktično pokazao šta znači slogan "Evropa za sve". Gradonačelnik Jagodine je po ukidanju viza poveo 126 poljoprivrednika iz svog kraja na trodnevnu ekskurziju u Beč. Čak **115 poljoprivrednika** nikada nije putovalo van zemlje niti letelo avionom. U Austriji će biti smešteni u hotelu i upoznaće se sa radom austrijskih farmera. Čoveče, predsednik Kik boks kluba pokazao je medijskim mogulima **kako se promovišu vrednosti EU u Srbiji** i osvaja doživotni mandat u Jagodini. Na stranu astrološka podudarnost broja jagodinskih seljaka sa skupštinskom većinom – magičnim brojem 126. Samo ovo bi bilo dovoljno da Palma bude **tv-heroj nedelje**, a onda je iz Beča doleteo na glasanje o budžetu u Skupštini Srbije. Doleteo, glasao, pa zatim odleteo nazad u Beč. Ako se prisetimo formiranja republičke vlade, setićemo se da je Palma prvi prelomio unutar koalicije SPS–PUPS–JS i koraknuo ka EU. Evo, doživeli smo da nam kvorum u obliku Palme doleće iz Beča i daje većinu proevropskim snagama. A smejali smo se pokojnoj TV Palmi gde je palmica **đuskala u opančićima sa šajkačicom u krošnji**.

Na kraju, zamišljam slučajan susret dve ekskurzije na bečkom aerodromu. Uz vinerkafe i kolače sede **Boža i Palma** poput dva iskusna turistička vodiča i razmenjuju iskustva. Božini pretrpani kesama sa sniženja, malko cvikaju od overvejta i carine u Srbiji. Boža pita Palmu: "Jesi li glaso?", a Palma odgovara pitanjem: "Božo, jesi se pelcovo u Skupštini?" Boža pedagoški konstatuje, kroz dubok uzdah, "da citiram kolegu, prosvetnog radnika – ko nije vodio ekskurziju u EU parlament **taj ne zna šta je patnja**, jedva sam ih skupio, navalili da se slikaju sa Olijem, ko da su na svadbi u Jagodini". "Pardon, kolega, nisam mislio ništa loše." Ma nema problema, kolega, odgovorio bi Palma, znaš kako se kaže: "Evropa za sve!" ×

Samo Austrija

Još nema istrage o mućkama Ive Sanadera s Hypo-Alpe Adria bankom. Sve dok ne stignu istražni materijali iz Austrije, za hrvatske vlasti cela je priča tek "hipoteza"

SVE SU TO LAŽI: Ivo Sanader

GENERAL I BIZNISMEN: Vladimir Zagorac

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Odbjegli premijer Ivo Sanader ovih dana papagajski ponavlja rečenicu: "Sve ću vas tužiti!" i tvrdi da ništa nije istina od onoga što ovih dana kulja iz austrijske i njemačke štampe o njegovoj ulozi u sumnjivim poslovima s Hypo Alpe-Adria bankom i 800.000 njemačkih maraka koje je, navodno, stavio u svoj džep zbog posredovanja u poslovanju te banke.

Javnost, s druge strane, nagađa da bi se ustuknuli premijer mogao pokušati vratiti u saborske klupe, u isti onaj Sabor kojega nije udostojio jedne jedine riječi objašnjenja svoje ostavke. Tako bi si priskrbio zastupnički imunitet i bar za neko vrijeme odložio moguće razgovore s istražnim organima. Tako, barem, nagađa čaršija. S druge strane, ministar policije Tomislav Karamarko na pitanje o hrvatskoj istrazi skandala s Hypo bankom kaže: "Mi još ništa nismo dobili od austrijske policije. Isto tako ništa nije stiglo ni u Državno odvjetništvo. Ako nešto dođe, ako dobijemo materijale iz Austrije, sigurno ćemo reagirati. U ovome specifičnom slučaju ne želim se baviti hipotezama", te negira da su silne afere koje su posljednjih mjeseci isplivale na površinu posljedica odlaska Sanadera s premijerskog položaja, te kaže da istrage time nisu uvjetovane, ali da one "očito vremenski koincidiraju u svom najizvršnijem smislu u određenom stupnju radnji", te da MUP "ne radi prema načelu spontanog, slučajnog 'okidača'".

TEK JEDNA AFERA U NIZU: Činjenica jest da su afere – jedna za drugom – otvorene nakon Sanaderovog odlaska, ali je činjenica i to da je priču o Sanaderovim sumnjivim aranžmanima s Austrijancima i njihovom bankom još 2005. godine objavio Ivica Đikić (danas glavni urednik riječkog "Novog lista") u "Feral Tribuneu" i da nadležni nisu pokrenuli istragu o tome, kao što nisu istraživali niti jednu od ranijih afera u kojima je Sanader imao glavnu ulogu: skupi satovi na njegovoj ruci, iseljavanje stanara iz kuće koje se dočepao, nelegalni otkazi nehrvatima u Splitskom narodnom kazalištu na početku karijere...

Sanaderova izabrana nasljednica, premijerka Jadranka Kosor, distancirala se od svog bivšeg šefa, jednako kao što se – pritisnuta aferama u graditeljstvu – distancira i od ministra Božidara Kalmete, korak po korak, ali javnost očekuje i neke konkretne poteze, istrage, hapšenja odgovornih i lopova i pljačkaša. To izostaje, bar kad su oni najviši posrijedi, iako – po onoj narodnoj – od glave riba smrdi.

U nezgodno su vrijeme otvorene brojne afere. Slijede predsjednički izbori (27. decembar) i još je u toku kampanja u kojoj 12 kandidata ne štede jedni druge, a poneki niti Kosoričinu Vladu i HDZ. Koliko je bespoštedna borba za predsjednički tron govori i to da je SDP-ov kandidat Ivo Josipović dospio do rodne kuće Franje Tuđmana – tog falsifikata sa zlatnim slavinama i građanskim namještajem – u Velikom Trgovišću, da je Andrija Hebrang nabacio janjeću kožu, da Milan Bandić na koljenima puzi oko spomenika poginulima iz HVO-a u susjednoj državi, da obitelj kandidata Miroslava Tuđmana u pojedinim medijima glumi smjernost i siromaštvo... Pristojnosti i kompetencije ne manjka jedino Vesni Pusić, koja je, međutim, u startu proglašena gubitnicom.

HRVATSKU SPASAVA

ŠAMAR DRŽAVNOM TUŽIOCU: Svih ovih godina afere su uglavnom zataškavane i vlast je, predvođena bivšim premijerom Sanaderom, uporno gurala dalje po svome, po babi i po stričevima: zapošljavala *rodijake*, pljačkala i otimala i siromašila svoje građane. Ova nova priča sa Sanaderom i njegovom nezajažljivošću njegovoj nasljednici i HDZ-u pala je u najnezgodnijem trenutku i s neočekivane strane: iz inozemstva. Jedno je kad glumiš da radiš nešto u vlastitoj kući, pa zamajavaš svoje građane, a sasvim drugo kad ozbiljne optužbe stignu izvana, u ovom slučaju iz bliske Austrije, pa čak i guverner Željko Rohatinski progovori o Sanaderovim pritiscima koje je trpio u vrijeme mućki s austrijskom i ostalim bankama.

Dok MUP čeka "materijale iz Austrije" kako bi eventualno reagirao, HDZ je opalio šamarčinu prvom hrvatskom tužiocu Mladenu Bajiću. Možda je to upozorenje da ne "talasa"? Prvi puta, naime, otkako Hrvatski sabor imenuje predstavnike Državnog odvjetničkog vijeća, saborski Odbor za pravosuđe nije podržao Bajićeve prijedloge, te je od šest predloženih tužilaca odabrao samo dva, ali je zato u to najviše tužilačko tamošnje tijelo imenovana Višnja Lončar (usprkos izostanku iole značajnije podrške kolega tužilaca), navodno bliska Vladimiru Šeksu, upamćena po progonu tadašnjih *feralovaca* Viktora Ivančića i Marinka Čulića zbog teksta "Kosti u mikseru" 1996. godine, iz vremena kad se pokojnik Tuđman još zanosio idejom da će postati novi Franko i izmiješati kosti jasenovačkih žrtava i njihovih dželata.

Na potezu su Austrijanci; čini se da jedino njihovi nadležni organi mogu natjerati hrvatsku stranu da nešto ipak poduzme u rasplitanju (samo jedne od) korupcionaških afera koje cijeli niz godina upropaštavaju Hrvatsku, materijalno, ali još više i značajnije moralno. ×

TATJANA TAGIROV

Politika i sumnjiv biznis

SAUČESNICI I PRIJATELJI: Bivši premijeri Bavarske i Hrvatske Edmund Štojber i Sanader

Još u novembru 2006. generalni direktor koruške Hypo Alpe-Adria Grupe (HAAG) Volfgang Kulterer dao je nalog privatnom detektivu Ditmaru Gugenbihleru da istraži poslovne partnere Hypo banke u Hrvatskoj, prenose austrijski mediji. U izveštaju stoji: "Ovde smo upali u osinje gnezdo, stvar toliko smrdi da je prekasno za sve." Sledeće godine je bavarska banka BayernLB kupila dve trećine HAAG-a.

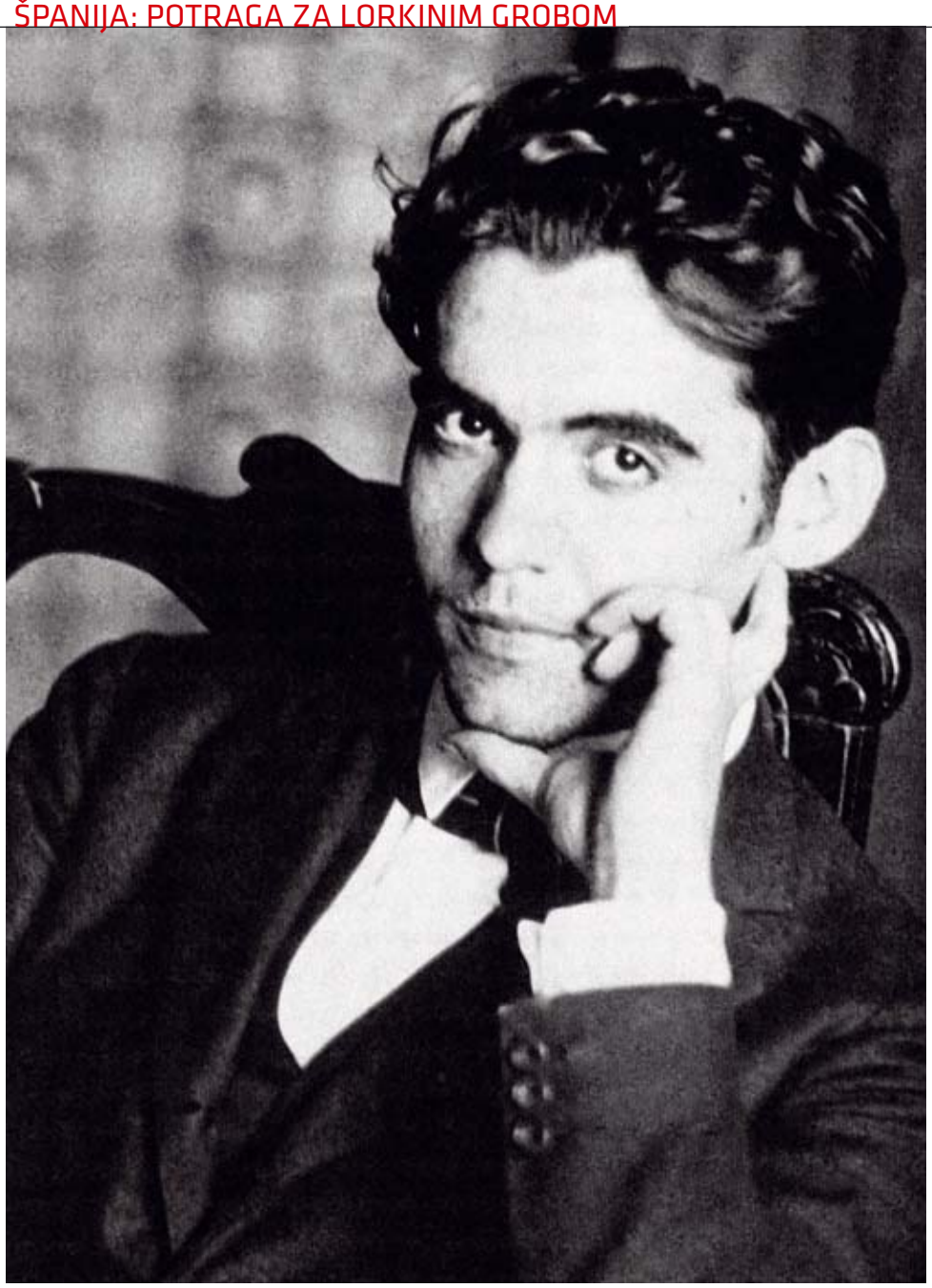
Državno tužilaštvo nemačke pokrajine Bavarske pozvalo je Gugenbihlera na razgovor, i tom prilikom je trebalo da preda dokumente u kojima su zabeleženi rezultati njegove istrage. U analizi još 2006. godine osvetljena su raznorazna čudna poslovanja u Hrvatskoj, kao što je ugovor sa bivšim generalom Vladimirom Zagorcem vredan 300 miliona evra, koje je hrvatska Hypo banka na kraju morala da otpiše.

Navodi se da, pored ostalog, Hypo lizing u Hrvatskoj panično pokušava da proda 16 jahti ukupne vrednosti oko sedam miliona evra, koje jedva da su korišćene, a čiji vlasnici ne mogu da otplaćuju rate. Bio bi uspeh ako bi Hypo mogao da ih sada proda za tri miliona evra.

Hrvatska Narodna banke se, kako tvrde nemački mediji, u početku odlučno protivila preuzimanju hrvatske Hypo banke od strane bavarske BayernLB, u okviru kupovine većinskih akcija HAAG-a sa centralom u Klagenfurtu, glavnom gradu austrijske pokrajine Koruške. Argument Narodne banke Hrvatske bio je da su poslovi Hypo banke u Hrvatskoj mutni i da je BayernLB još ranije kupila Riječku banku, koja je posle neuspelih špekulacija sa devizama propala, pa su je Bavarci, umesto da je saniraju, 2002. godine pustili niz vodu, te je Hrvatska navrat-nanos morala da uzme kredite u visini od oko 90 miliona evra i da je spasava.

Kako tvrdi nemački *Süddeutsche Zeitung*, bivši premijer Bavarske Edmund Štojber je onda pritisnuo "svog dobrog prijatelja" i kolegu Ivu Sanadera, da on pritisne guvernera Hrvatske narodne banke Željka Rohatinskog, bez čije saglasnosti posao nije mogao da se završi, da pristane na preuzimanje hrvatske Hypo banke. Štojber je tada zapenio da negativan odgovor "ugrožava dobre odnose između Bavarske i Hrvatske", te je indirektno pretio da bi Bavarska mogla da obustavi podršku koju je do tada pružala Hrvatskoj za pridruživanje Evropskoj uniji. Rohatinski je na kraju popustio kada je BayernLB odobrila dokapitalizaciju hrvatske Hypo banke u visini od 41,1 milion evra. Oba premijera koja su kumovala preuzimanju hrvatske Hypo banke više nisu na vlasti. I ministarstvo unutrašnjih poslova Austrije i državna tužilaštva Bavarske i Hrvatske ispituju ceo slučaj. Bavarsku je avantura sa HAAG-om koštala 3,7 milijardi evra, Austriju takođe više milijardi evra. Koliki će biti račun u Hrvatskoj, još se ne zna.

A. I.

Nerešena misterija

Posle 51 dana prekopavanja terena na kome je navodno bio sahranjen slavni pesnik streljan u zoru 19. avgusta 1936, potraga je obustavljena jer nije pronađen ni najmanji trag

Augustin Penjon, američki istoričar španskog porekla čiji je otac emigrirao u vihoru Građanskog rata, pokušao je još 1955. da utvrdi mesto na kome je sahranjen slavni pesnik Federiko Garsija Lorka, ali je uprkos određenim saznanjima, zapisao: "Pitam se da li postoji način da se otkrije istina o ovom ubistvu. Ne verujem. Tajna će otići u grob zajedno sa onim malobrojnima koji je znaju."

Činilo se da će ove jeseni Penjonov pesimizam biti demantovan, jer je posle mnogo peripetija, pravnih i moralnih dilema, postignut dogovor da se prekopa teren na kome je, navodno, sahranjen Lorka zajedno sa još trojicom sapatnika koji su te noći streljani. Čitava teorija o grobu ispod maslине na mestu koje se zove Alfakar, devet kilometara od Granade, zasniva se na priči izvesnog Manuela Kastilja, poznatijeg pod nadimkom "Komunista Manlo", koji je prvo Penjonu, a 1966. i Janu Gibsonu, irskom hispanologu koji je posvetio život potrazi za Lorkinim grobom, posvedočio o mestu na kome je sahranjen nesrećni pesnik. Lokalne vlasti Granade nazvale su 1986. taj teren "Parkom Lorka" a kada je 27. decembra 2007. usvojen Zakon o istorijskom sećanju, koji ima za cilj utvrđivanje identiteta što većeg broja ljudi stradalih u Građanskom ratu i sahranjenih u masovnim grobnicama, stekao se i pravni osnov za iskopavanje. Porodica pesnika dugo se protivila, ali je na kraju dobijena i njena saglasnost. Pripremni radovi počeli su krajem septembra, a iskopavanje 29. oktobra. Stručnjaci Geofizičkog instituta iz Granade upotrebili su najsavremeniju tehniku. Posle 51 dana obustavili su pretragu. Izveštaj kaže da su prekopali 276,75 m² terena, izbacili 76 kubika zemlje i da nije nađen ni najmanji trag ostataka ljudskih tela. Ni kosti, ni zubi, ni dugmad, ništa što bi upućivalo da je iko tu sahranjen.

Gabriel Pozo, autor knjige *Poslednja šetnja* u kojoj se bavi Lorkinom tragičnom sudbinom, smatra da je Manolo Kastiljo "nepouzdan svedok" i da je Penjonu i Gibsonu "pokazao prvo mesto na koje su naišli". Gibson, međutim, veruje da ga Kastiljo nije obmanuo jer nije imao nikakav razlog da učini tako nešto.

TEORIJE BEZ DOKAZA: Sada su svi pomalo zbunjeni. Misterija se nastavlja. Uglavnom su prihvaćene dve teorije. Po jednoj, Lorka jeste bio tu sahranjen, ali je kasnije telo preneto na neko drugo mesto. Po drugoj, nikada nije ni bio sahranjen ispod te čuvene maslине. U okolini ima još maslina, još sličnih mesta i moguća je zabuna. Treća teorija pak kaže da je Lorka "preživeo streljanje, ali da je izgubio pamćenje i da je bio zbrinut u nekom manastiru", ali u ovu poslednju priču malo ko veruje.

Mnogi smatraju da potragu za Lorkinim grobom treba nastaviti, ali lokalne vlasti Granade i Andaluzije, koje su finansirale radove sa 70.000 evra, nisu sklone da "Andaluziju pretvore u katakombe". Preovladava stav da se ubuduće slični eksperimenti mogu realizovati "na bazi čvrstih dokaza".

HAPŠENJE: Dok se (ako se) ne utvrdi gde je sahranjen Lorka, ostaje ono što je nesporno. Slavni pesnik, pripadnik čuvene "Generacije 1927" koju su činili slikar Dali, pesnik Alberti i niz drugih intelektualaca, napustio je uzavreli Madrid i došao u svoju Granadu 14. jula 1936, iako ga je Luis Bunjuel, kasnije reditelj, upozoravao da je bolje da ostane

NI TRAGA: Iskopavanja u Granadi

REUTERS

u Madridu. U Granadi se smestio u kuću prijatelja Luisa Rosalesa, takođe pesnika, koji je Federika smatrao učiteljem, čiji su brat i stric bili okoreli falangisti. Mesec dana kasnije, 16. avgusta 1936, uhapsio ga je izvesni Ramon Ruiz Alonso, kome je Jan Gibson posvetio knjigu, objavljenu pre nešto više od dve godine. Pod naslovom *Čovek koji je uhapsio Garsiju Lorku: Ramon Ruiz Alonso* Gibson je otkrio da je Lorkin dželat pod Frankom mirno uživao u svojoj penziji, a da se kasnije odselio u SAD gde mu je živela jedna ćerka. Gibson misli da je tamo i umro 1977. i da samo najuža familija zna gde mu je grob. Godine 1967. Gibson je uspeo da razgovara sa Ruizom Alonsom, ali je on negirao sve osim samog čina hapšenja kada je "samo izvršavao naređenje".

Još neke ličnosti direktno su upletene u Lorkinu smrt. Gibson tvrdi da su streljanje Lorke naredili Valdes Guzman, tada novi civilni guverner oblasti, i okrutni general Kepo de Ljano, koji je na pitanje "Šta sa Lorkom?" odgovorio: "Njemu kafa, mnogo kafe..." U prevodu, likvidirajte ga. Lokalni desničar Huan Luis Treskastro hvalio se kafanama Granade: "Ubili smo Garsiju Lorku. Ja sam pucao dva puta u njegovu zadnjicu zato što je bio peder..."

Svet je ubrzo, sa užasom, saznao za ubistvo pesnika, ali ništa se nije moglo ni promeniti ni popraviti. General Franko je kasnije cinično izjavio da je Lorkina smrt bila "jedna od onih nekontrolisanih i nepredvidivih stvari koje se dešavaju u svakom ratu".

PREDVIDEO SVOJU SMRT: Da li će potraga za Lorkinim grobom biti obnovljena pokazaće vreme. Do tada ostaje samo sećanje na pesnika koji je, na izvestan način, predvideo svoju smrt. Analitičari njegovog dela ukazuju na fatalnu podudarnost nekih datuma. U Granadi je 19. avgusta 1931. završio delo *Kroz pet godina* koje je počeo da piše u Njujorku, paralelno sa *El Publikom*. U toj pozorišnoj drami jedan od junaka kaže: "Za pet godina svi ćemo pasti u blato." Streljan je 19. avgusta 1936. (istina, postoji i podatak da je streljan 18. avgusta). U istom delu, u dirljivoj sceni između mrtvog Dečaka i mrtve Mačke, mladić je ubijen hicem koji su ispalila "tri igrača". U stvarnosti "igrači" su bili Ruiz Alonso, Huan Luis Treskastro i Luis Garsija Aliks, član Popularne akcije, glavne desničarske partije koja je bila oslonac falangista. ×

VLADIMIR STANKOVIĆ

Priredila: Biljana Vasić

FOTOGRAFIJE: REUTERS

PROTIV VLASTI: Sahrana ajatolaha Hoseina Al Montazerija

TEHERAN

Propadanje Islamske revolucije

THE JERUSALEM POST

Džon Bolton

Sahrana ajatolaha Hoseina Alija Montazerija, jednog od najvatrenijih verskih opozicionara, ujedno je bila prilika za ulične proteste protiv iranske vlasti i, prema mišljenju mnogih analitičara, protiv Islamske revolucije iz 1979. godine. Od prevare na predsedničkim izborima održanim 12. juna, represija u Iranu je u porastu, dok vlast iz ruku ajatolaha prelazi u ruke Revolucionarne garde, čiji su lideri teološki ekstremni kao mule, ali imaju oružje, kontrolišu nuklearni program, obezbeđuju finansiranje i naoružavanje terorističkih organizacija širom sveta.

Najpoznatiji međunarodni simbol opozicije iranskoj represiji jeste Širin Ebadi, prva žena sudija i dobitnica Nobelove nagrade za mir 2003. godine. Dobitnica najvećeg priznanja ustručava se da se vrati u svoju zemlju, jer se plaši da će biti smesta uhapšena. Njen strah nije neosnovan zato što su iranske vlasti protiv Ebadijeve i njenog muža pokrenule postupak zbog navodne utaje poreza pokušavajući da je diskredituju. Policija je nedavno otišla tako daleko da su joj privremeno oduzeli i Nobelov medaljon.

Za nepopularnost Islamske revolucije kriva je država, koja je dozvolila da nastane haos u ekonomiji posle svrgavanja šaha sa vlasti. Prosečnom Irancu dovoljno je samo da uporedi svoju zemlju sa obližnjim arapskim i da sva krivica za propuštene šanse padne na Teheran – ajatolasi nisu uložili novac u naftnu infrastrukturu, uključujući domaće rafinerijske kapacitete, a to je ono što održava ekonomiju Irana. Drugi razlog za urušavanje Islamske revolucije jeste to što su mladi ljudi duboko i istinski nezadovoljni. Oni su odlično obrazovani i uočavaju da bi mogli slobodnije da žive (poput mladih u zalivskim i drugim zemljama) ako razbiju oklop u kojem se nalazi čitava njihova zemlja. S obzirom na to da više od dve trećine ukupnog broja stanovnika u Iranu čine mladi, oni više nisu samo demografska referenca, već su osa okretanja društva u celini. Ebadijeva je za njih, a naročito za mlade žene, istinska heroina. Najzad, postoji etničko nezadovoljstvo među Arapima, Kurdima, Turkmenima i mnogih drugim etničkim grupama, koje čine nešto manje od polovine stanovnika – etnički Persijanci čine jedva nešto više od 50 odsto.

Ovi faktori nezadovoljstva često ne korespondiraju, ali je sasvim izvesno da se nezadovoljstvo koje građani osećaju prema vladi više ne može ignorisati. Da su Amerikanci radili kako treba i pružili konkretnu pomoć opoziciji u prethodnoj deceniji, možda bi režim pao na junskim izborima. Nažalost, ni Vašington a ni iranska opozicija nisu bili spremni i šansa je propuštena. Današnji Ahmadinežadov režim nastavlja represiju, nesmetano pripremajući progone bivših predsedničkih kandidata i opozicionih lidera. Pitanje je da li nenaoružana opozicija, podeljena međusobno i bez delotvornog vođstva, može da napadne režim i dovede do promene u bliskoj budućnosti.

BRISEL

Da li je Turskoj mesto u EU

EUROPE NEWS

Majkl Hafington

Turska već dvadeset dogina pokušava da uđe u evropske institucije. Turska nije evropska zemlja, većina njene teritorije pripada Maloj Aziji. Ona nije ni etnički, ni socijalno, ni kulturno, ni religijski Evropa. Ipak, američka administracija (naročito Bušova) uporno je lobirala kod evropskih lidera da dozvoli Turskoj da uđe u Evropsku uniju, zato što je ona američki vojni saveznik. Osim toga, američkom vojnom i političkom vrhu ne odgovara da Turska potpadne pod rusku ili iransku sferu uticaja.

Francuska i druge evropske zemlje s pravom imaju osnovane sumnje o ulasku Turske u EU. Ako se to ipak desi, građani Turske moći će slobodno i bez vize da putuju, rade i borave u drugim evropskim zemljama. U Turskoj postoji islamski fundamentalizam podjednak onome u Iranu, Iraku, Egiptu ili bilo kojoj drugoj muslimanskoj zemlji, a ako ova zemlja postane članica EU, živećemo u bezbednosnom košmaru. I zbog sopstvene bezbednosti američka administracija ne bi trebalo da insistira na tome da Turska bude deo EU, već da ostavi da tu odluku donesu Evropljani. Uskoro će EU imati priliku da se izjasni na ministarskoj konferenciji na kojoj je Turska zatražila da se njenim građanima ukinu vize, odnosno da se proces integracije ubrza. Ministar spoljnih poslova Turske rekao je da ukoliko EU odbije zahtev za putovanje bez viza turskim građanima, to znači primenu "dvostrukih standarda".

Očigledno je da je Turska danas potpuno drugačija zemlja nego što je bila 1987. godine, kada je podneta prijava za ulazak u EU. Ipak, pod vođstvom premijera Erdogana, Turska se vratila svojim islamskih tradicionalnim vrednostima – ranije niste mogli videti burke na ulicama, a sada su ponovo u modi. Ako se ovoj zemlji dozvoli ulazak u EU, posledice bi mogle biti poput onih u Troji posle ulaska čuvenog trojanskog konja – muslimanska kultura na kraju bi dominirala hrišćanskom i sekularnom Evropom. U Turskoj ni dan-danas druge religije nisu dobrodošle niti uživaju bilo kakvu zaštitu. Imovina Pravoslavne crkve je oduzeta, zatvorene su crkve, manastiri i verske škole. Šetnja Istanbulom sa pravoslavnim sveštenikom pod rukom nije baš prijatno ni bezbedno iskustvo. U toj zemlji nema religijskih sloboda i ljudi na Zapadu to znaju. Na američkoj televiziji CBS emitovan je intervju sa

NESUGLASICE SA EU: Ministar spoljnih poslova Turske Ahmet Davutoglu

patrijarhom Vartolomejem I, koji je na kraju emisije izjavio da oseća da je "razapet na krst" u svojoj zemlji, koju on voli i gde je rođen. Vaseljenski patrijarh duhovni je vođa 300 miliona pravoslavnih hrišćana, nešto poput pape u Rimokatoličkoj crkvi. Ipak, ekumenski patrijarh Vartolomej carigradski (današnji Istanbul) u svojoj zemlji tretiran je kao građanin drugog reda. Pravoslavni "Vatikan" poznat je i kao *Fener Rum Patrikhanesi* i zauzima manje od jutra zemlje u Istanbulu. Toliko je bilo pretnji nasiljem u prošlosti da je sav opasan žicom i sigurnosnim kamerama kako bi se zaštitilo sveštenstvo koje unutra boravi. Pravoslavnih vernika je krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka bilo oko dva miliona, a sada ih je u celoj Turskoj jedva četiri hiljade. Većina je bila prinuđena da se iseli, iako je na ovoj geografskoj širini pre hiljadu godina preovlađivalo hrišćanstvo.

Verovatno je vreme i za patrijarha da napusti svoju domovinu, Turci su mu život i rad učinili nepodnošljivim. Sasvim je sigurno da postoje zemlje koje bi nekolicini hiljada vernika i samom patrijarhu poželeli dobrodošlicu i pružili im utočište. I zašto sledeći ekumenski patrijarh mora da bude turski državljanin? Zato što turska vlada ne dozvoljava da tu funkciju obavlja pripadnik bilo kog drugog naroda. Vlade ne bi trebalo da polažu pravo da odlučuju o duhovnim vođama bilo koje religije, nije li tako?

VAŠINGTON

Predračun za ratovanje

CHINAVIEW (XINHUA)

Metju Rasling

Američki predsednik Barak Obama zatražio je i dobio najveći vojni budžet na svetu, ikad odobren u istoriji ratovanja. Za fiskalnu 2010. godinu Obama je izračunao da je potrebno obezbediti 636 milijardi dolara za vojne potrebe, uključujući i 128,3 milijarde dolara za ratove u Iraku i Avganistanu, saopštila je Bela kuća. Pojedinačno, po stavkama, računica je sledeća: 65 milijardi dolara za finansiranje operacija u Avganistanu, plus dodatnih 30 milijardi za finansiranje novih 30.000 vojnika koji samo što nisu krenuli na put.

Budžet za odbranu je poslednji od 12 godišnjih predračuna koji se daju predsedniku na uvid, a zatim on traži podršku od Senata. U ovom slučaju, podrška nije izostala. U okviru budžeta predviđeno je 13,3 milijarde dolara za "neodbrambene svrhe", većinom za finansiranje domaćih projekata i programa, ali o tome se nije odlučivalo pojedinačno, već zbirno.

Međutim, rat u Avganistanu mogao bi da košta tri puta više nego što je procenila Obamina administracija, navodi se u knjizi o iračkim konfliktima nobelovca Džozefa Štiglica i Linde Bilmes. Koautorka Bilmes tvrdi da Pentagon nije računao dugoročne troškove uključujući lečenje i negu ranjenih veterana u narednih nekoliko decenija, kao ni troškove zamene ili popravke naoružanja. Drugi nevidljivi troškovi su isplate zemljama koje su "iznajmile" svoj vazdušni prostor i kamatne stope za novac pozajmljen od banaka za finansiranje ratova.

Za razliku od Iraka, urbanizovane zemlje sa dobro razvijenom infrastrukturom, Avganistan je planinska zemlja bez ikakve infrastrukture van glavnog grada Kabula. To znači da američke snage prilikom transporta potrepština moraju da se oslone na helikoptere, a to je, prema mišljenju autora knjige, vrlo skup način izvođenja operacija. Pored toga, Amerikanci moraju da plate obuku dodatnih 100.000 avganistanskih vojnih i policijskih trupa – otprilike u iznosu od 10 milijardi godišnje narednih 15 godina. Avganistanski predsednik Hamid Karzai kaže da nema izgleda da oni to plate, s obzirom na siromaštvo u kojem se zemlja nalazi.

Drugi veliki trošak rata u Avganistanu biće doživotno izdržavanje i lečenje veterana. Na primer, najveći troškovi lečenja veterana iz Drugog svetskog rata došli su na naplatu devedesetih godina zato što se njihovo zdravlje u tim poznim godinama života naglo pogoršalo. Slično je i sa veteranima iz Vijetnamskog rata. Procenat vojnika koji su služili u Iraku i zatražili vojnu invalidsku kompenzaciju iznosi 40 odsto, a to znači da je oko trećina vojnika zatražila lečenje o državnom trošku.

Postoji još jedan nevidljivi gubitak za ekonomiju zemlje: da li je možda neko od ubijenih vojnika u ratovima mogao da postane sledeći Bil Gejts, koji će zaposliti hiljade radnika i obezbediti njihove porodice? Ili, da li je neko od dece nastradale u ratovima mogao da postane naučnik, muzičar, ekonomista ili sportista?

NOVE PARE ZA NOVU VOJSKU: Barak Obama

>>IMA VELIČANSTVENOSTI U OVOME POGLEDU NA ŽIVOT
–ČARLS DARVIN

ONA KOJA NIKADA NIJE TAMO NEGDE

Šta smo tokom godine posvećene evoluciji mogli da naučimo o mehanizmu koji je na Zemlji stvorio sveopšte obilje i raznolikost živog sveta, i sve to, po rečima Čarlsa Darvina, "usled gladi i smrti"

Lepu, okruglu, dvestotu godišnjicu rođenja engleskog prirodnjaka Čarlsa Darvina koja se poklopila sa 150 godina od objavljivanja njegovog *Porekla vrsta*, evolucionisti su tokom 2009. u svim krajevima planete gde ne važe antievolutivni zakoni obeležavali svečanim tribinama, konferencijama, trkama kornjača i drugim uličnim performansima, akcijama zaštite ugroženih populacija i javnim predstavljanjem novih izdanja o evoluciji.

Čini se – sad kad je Godina Darvina na isteku – da će se s njom i evolucija povući iz medija, s javnih izložbi i ulica, da bi se ponovo skrila na univerzitetima, u laboratorijama, depoima prirodnjačkih muzeja i na ponekoj slabo posećenoj tribini na kojoj naučnici uzaludno diskutuju s uvek istim kreacionističkim zabludama i uvek istim kreacionistima. Međutim, mada će se o njoj javno govoriti mnogo manje, evolucija nigde ne odlazi, ne posustaje, ne povlači se i ne nestaje.

Ona nikada nije tamo negde. Njeni brojni tragovi utisnuti su u naše neposredno okruženje. I nakon Darvinove godine biće dovoljno zagrabiti šaku vode sa milionima mikroba, prošetati parkom ili na bilo koji način se zagledati u sveopšte obilje i raznolikost živog sveta na Zemlji da bi se videla svedočanstva o njoj, o procesima prirodne selekcije, mutacija i "genetičkog drifta", mehanizmima koji su obrisali i preoblikovali milijarde i milijarde živih vrsta, čineći ih danas gotovo neshvatljivo složenim za jedan jednostavan proces.

NAKON DARVINA: Šta je uopšte evolucija? Mada o njoj uobičajeno mislimo kao o sporom procesu koji traje milionima godina, ona svakog dana bukvalno živi u nama, menjajući i razvijajući sve one populacije mikroorganizama koje naseljavaju ljudsko telo. Ponekad se čak kaže da razvoj pojedinih ljudskih osobina (poput sposobnosti da se pije kravlje mleko ili vari pivo) ljudi duguju evoluciji i prilagođavanju pojedinih sojeva bakterija.

Naime, bakterije žive izuzetno kratko, brzo se razmnožavaju i njihovo generacijsko vreme ne traje sedamdesetak godina kao kod čoveka, već se meri danima i satima, pa je i njihova evolucija, u odnosu na evoluciju sisara – gotovo ekspresna.

Svaki put kad u ratu sa bakterijama pijete antibiotike, u vašem organizmu se događa evolucija u pravom smislu te reči. Pod, stručno rečeno, "spoljašnjim pritiskom" koji izaziva antibiotik (uporedivim sa katastrofom kakav je za ljude pad meteora) populacija bakterija sistematski izumire.

Mada se tako često govori, ovi mikrobi kao jedinke zapravo ne mogu da se prilagode, niti da "nauče" kako da izađu na kraj sa otrovom koji ih uništava. Ako ga unesete u dovoljno velikoj količini, usmrtićete sve bakterije, a ako uneste manje, omogućićete da preživi bar jedan deo populacije i to, logično, upravo onaj koji je usled prethodnih mutacija bio najotporniji.

Tako zapravo stvarate vrstu bakterija otporniju na antibiotike, što se inače smatra razvojem rezistencije na antibiotik. Iza rezistencije, zbog koje lekari savetuju da se antibiotici uvek piju do kraja propisane terapije, nikada se ne krije sposobnost "učenja" jedinki ovih primitivnih organizama, već najtipičnija moguća evolucija.

ANTIBIOTICI ZA KREACIONISTE: Evolucija se, međutim, retko doživljava kao nešto što nam je toliko blisko. Zapravo, vrlo često se dovodi u pitanje i samo njeno postojanje ili uopšte njena dokazanost kao naučne činjenice. I tome teško da je pomogla i Godina Darvina ili bilo kakva globalna manifestacija.

Prema podacima američke organizacije za ispitivanje javnog mnjenja Galup, danas oko 44 odsto Amerikanaca veruje da je Bog u jednom mahu stvorio čoveka u današnjem obliku, oko 36 odsto smatra da su se bića prethodno razvijala – ali pod Božjom supervizijom, dok samo 14 odsto veruje kako Bog nije imao ništa sa razvićem.

Najzanimljivije je da se, kad se uporede starije studije, ovakvo raspoloženje u suštini nije menjalo u poslednjih dvadeset godina, što pokazuje da, *a priori*, evoluciju odbacuje gotovo 45 odsto populacije. U Evropi je situacija povoljnija po evoluciju, ali je jednako statična kroz godine, mada je slika regionalno šarena.

Tako, prema istraživanju Eurobarometra, tvrdnju da su se "današnja ljudska bića razvila od ranijih životinjskih vrsta" prihvata više do 75 odsto Islanđana, Britanaca, Francuza i žitelja nordijskih zemalja, u većem delu Evrope koji uključuje i Srbiju taj procenat je između 50 i 70 odsto, dok u Turskoj evoluciju prihvata svega 27 odsto stanovnika.

No, kreacionistički pokreti nisu vezani samo za islam kao religiju ili jaku >>

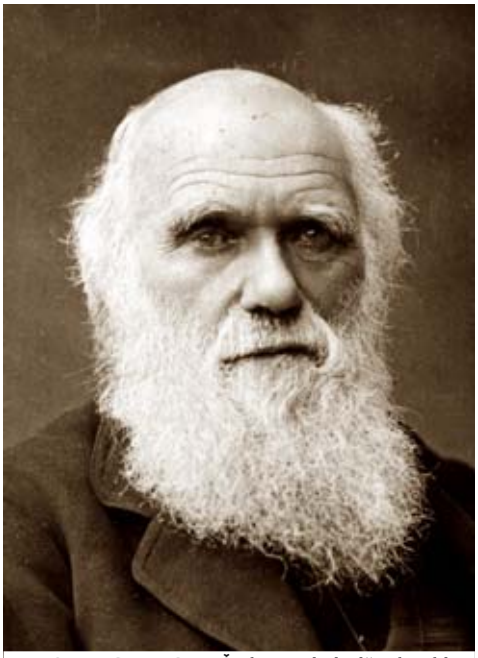
antidarvinističku kampanju kakva se tokom XX veka sprovodila u SAD. Oni opstaju širom sveta, u većoj ili manjoj meri, jednako kao bakterije koje su stekle rezistenciju na nedovoljno antibiotika.

"Razloga za zadovoljstvo još nema", kaže britanski biolog, etolog i evolucionista Ričard Dokins u knjizi *Najveća predstava na Zemlji*, autor koji nije propustio priliku da u Godini Darvina dozu antibiotika za kreacioniste dodatno poveća svojim novim delom (videti okvir).

MESTO ZLOČINA: Mada i dalje u prepoznatljivom polemičkom stilu tvrdokornog i nepomirljivog ateiste, Dokins je ovom knjigom ponudio obiman i detaljan pregled dokaza teorije evolucije kojima je, kako navodi, želeo da "konačno ispraši kreacioniste". No, čitalac će, sasvim mimo toga, primetiti da je ovaj "ateistički krstaš" proizveo popularno štivo sa donekle enciklopedijskim prizvukom koje bi moglo biti od koristi svakom ko želi da se uputi u tajne evolucije, šta god mislio o tome koliko je Dokins zaista naudio kreacionistima.

Ono što ovo delo izdvaja iz brojnih izdanja o evoluciji koja su objavljena tokom 2009. i što ga čini jednim od značajnijih događaja povodom Darvinove godišnjice jeste jedna dobro poznata – ali retko pominjana teza – koju je Dokins sada javno i na sva zvona lansirao. Naime, putujući od dokaza do dokaza, Dokins na 400 strana *Najveće predstave* formuliše tezu koja je na tragu oduševljenja samog Darvina raznolikošću i bogatstvom živog sveta – da je evolucija svuda oko nas, u velikom, u malom, u okruženju i u nama samima.

Polazeći od slike profesora latinskog koji je prinuđen da svojim đacima objašnjava kako je Rimsko carstvo zaista postojalo, Dokins se u traganju za dokazima evolucije

PRIRODNA SELEKCIJA: Čarls Darvin i Ričard Dokins

poziva na detektiva koji istražuje mesto zločina na kome je zatekao obilje zaostalih tragova. On podseća da, kao što su tragovi Rimljana danas razvejani širom Evrope, tako utroba Zemlje skriva tragove izuzetno velikog broja vrsta koje su nekada živele na Zemlji i potom se preoblikovale u modernije forme.

NEPOTREBNA KARIKA: Kritikujući kreacioniste da neprestano samo ponavljaju kako među iskopanim fosilima nema dokaza koji povezuje čoveka i majmuna, a da pritom oni i te kako postoje u muzejima, Dokins predlaže da bi zapravo trebalo odbaciti pomalo zastarelu sliku "karike koja nedostaje" u potrazi za ljudskim pretkom.

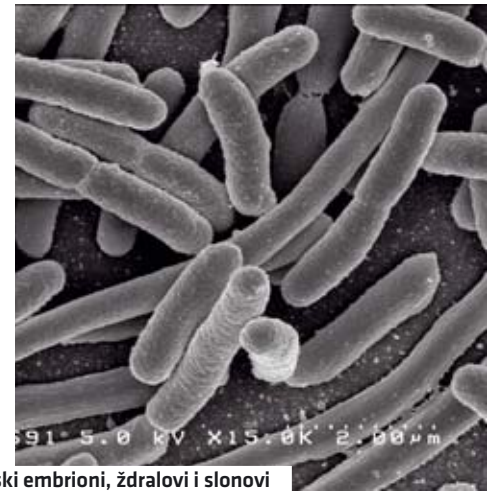
"Svaki potencijalno prelazni fosil klasifikuje se kao Homo ili Australopithecus. Nijedan se ne klasifikuje kao prelazni oblik. Dakle, prelaznog oblika nema", kaže Dokins, objašnjavajući da je to neizbežna posledica zoološke nomenklature – a ne svojstvo prirode.

S druge strane, ukazujući na problem navodno nepostojećih prelaznih formi, Dokins dodaje da su postepene evolutivne promene "kao dečja pesmica" u odnosu na skokove u razviću koje preživljava jedan pojedini embrion. "Svaka životinja, bez obzira na vrstu, tokom embriološkog razvoja prolazi kroz mnogo dramatičnije promene nego što je promena tipične forme odrasle jedinke iz generacije u generaciju tokom geološkog vremena."

Navodno se na nekoj tribini o evoluciji, neodarvinisti Džonu B.S. Holdejnu obratila jedna skeptična slušateljka tvrdeći kako nikako ne može poverovati da je, bez obzira na milijarde godina, moguće da iz jedne ćelije nastane tako složena struktura kao što je ljudsko telo. Prema anegdoti, Holdejn je saslušao prigovor i odgovorio: "Ali, gospođo, i sami ste učinili što i evolucija. A trebalo vam je samo devet meseci."

TRANSFORMACIJE: Fosili, bakterije, šimpanze, ljudski embrioni, ždralovi i slonovi

SUPERIORNE RASE: Ljudsko telo je i samo po sebi prepuno tragova evolucije – čitav niz organa, poput zakržljalog repa, svedoči o životinjskim precima koji su ih koristili za drugu namenu. Uz to, evolucija se još od Darvinovih vremena, može sagledati na primerima domaćih životinja koje su, kao u slučaju sa pojedinim rasama pasa, pod delovanjem u ovom slučaju veštačke selekcije, transformisane do neprepoznatljivosti.

Analizirajući ovu vrstu manipulacije i upravljanja pojedinim genima (što je u biti isto što i prirodno odabiranje ili genetički drift rade genima tokom evolucije), Dokins odlazi i dalje, tvrdeći da eugenika, kao nastrana ideja iz XIX veka da se kroz selektivno uzgajanje mogu proizvesti savršeniji ljudi, uopšte nije nemoguća.

"Političko protivljenje eugeničkom odgajanju ljudi ponekad prelazi u skoro sigurno pogrešnu tvrdnju da je tako nešto nemoguće", smatra Dokins, dodajući da bi se "uz dovoljno vremena i dovoljno političke moći" mogla odgojiti superiorna rasa bodi-bildera ili sumo-rvača.

VELIKI BROJEVI: Sve je, uostalom, u igrama brojeva. Mogućnosti evolucije dodatno se mogu otkrivati u eksperimentima, pre svega sa bakterijama i organizmima koji imaju izuzetno kratko generacijsko vreme i brzu evoluciju. Tako je evolucionista Ričard Lenski sa Univerziteta u Mičigenu sa saradnicima uspeo da za deset godina isprati promene kod čak 45.000 generacija mikroba koji se za samo jedan dan toliko razmnože da dočekaju praunuke svojih praunuka.

Bakterije su pokazale dramatične promene tokom tog perioda i formirale zasebne vrste. No, u poređenju sa ljudskom evolucijom, eksperiment Lenskog je ispratio samo mali vremenski interval evolucionog razvića, koji je kod ljudi uporediv sa periodom od milion godina, što nije tako davno – pre 45.000 generacija, umesto ljudi planetom su hodali Homo erectusi. A ako se pratilo dejstvo selekcionog pritiska u dužim intervalima, kolike bi tek dramatične promene bile uočene?

"Tako, osim rata u prirodi, usled gladi i smrti, neposredno proizlazi najuzvišeniji objekt koji možemo zamisliti, naime stvaranje viših životinja", kaže sam Čarls Darvin na samom kraju *Porekla vrsta*, u svom poznatom, nadahnutom zaključku o delovanju prirodne selekcije.

"Ima veličanstvenosti u ovome pogledu na život", zaključuje Darvin, "sa njegovim moćima koje su prvobitno udahnute u nekoliko oblika ili samo u jedan; i u tome što je, dok se naša planeta, pokoravajući se utvrđenom zakonu gravitacije kreće po kružnoj putanji, od jednog tako prostoga početka stvoren beskonačan broj najlepših i najdivnijih oblika, i još se evolucijom stvaraju." ×

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Jedina igra u gradu

> **Ričard Dokins:** NAJVEĆA PREDSTAVA NA ZEMLJI

> **Heliks, Smederevo, 2009.**

Da nema kreacionista, britanski ateista, biolog i popularizator evolucije Ričard Dokins bi kao autor bio besmislen. U svojih devet prethodnih knjiga, još od Sebičnog gena, on vodi "krstaški rat" sa kreacionizmom, a povremeno i sa religijskim osećanjem uopšte, da bi u nekoliko poslednjih dela vodio isključivo polemike sa neevolutivnim pogledom na svet, sasvim nalik na ono što čini i izvan svojih knjiga, u nastupima zbog kojih ga i optužuju da evoluciju širi "kao novu religiju". Njegov novi bestseler, koji već u podnaslovu ukazuje da "dokazuje teoriju evolucije", a koji je Dokins pripremio povodom Godine Darvina, vrti se oko onog što on naziva "jedinom igrom u gradu", gde je evoluciju kroz mnoštvo dokaza raspoređenih u četrnaest poglavlja, prikazao kao proces koji je svuda oko nas, koji traje oduvek i trajaće ko zna još koliko. Knjiga je u Britaniji izazvala polemike i nove ratove i pre nego što je izašla iz štampe. Domaće izdanje pripremio je Dokinsov redovni izdavač Heliks iz Smedereva, a na srpski su ga više nego iskusno preveli Aleksandra Dragosavljević, Ana Ješić, Katarina Ješić i Bojan Stojanović. Knjiga je, kao i engleski original, obogaćena kolor ilustracijama koje prate osnovnu Dokinsovu tezu o predstavi koja traje, ilustrujući bogatstvo i stalne promene živog sveta. Mada je gotovo čitav tekst premrežen polemikom koja ne jenjava jednako kao ni evolucija, i stoga prožet odgovorima na poznate kreacionističke argumente, Dokins je uspeo da napravi gotovo ubitačan pregled dokaza da je evolucija tu, pokraj nas, koji malo koga može ostaviti neubeđenim ili bar sumnjičavim u pogledu kreacionističkih zamerki. Za razliku od njegove prethodne knjige *Zabluda o Bogu*, koju je Dokins pisao sa više nego pretencioznim ciljem da raskrinka religiju i da sa nemogućim zadatkom ubedi vernike da su u zabludi, ovo štivo će i bez svoje osnovne teze o igri koja ne prestaje biti "gadan zalogaj za kreacioniste", a to je upravo ono što i sam Dokins verovatno najviše priželjkuje. Za sve ostale, to je knjiga koja evoluciju slika u svoj njenoj punoći.

150 GODINA OD SMRTI MILOŠA OBRENOVIĆA

BEZ POTOMAKA, UPRKOS

Sa velikom sigurnošću možemo tvrditi da je od svih evropskih vladara u poslednja dva veka, srpski knez Miloš Obrenović imao najviše dece; ukupno šesnaestoro – osmoro bračne i osmoro vanbračne

PIŠE:
ZORICA JANKOVIĆ

Srbija će u septembru 2010. obeležiti značajnu godišnjicu: vek i po od smrti kneza Miloša Obrenovića. Najavu događaja dajemo unapred. Dakle, Miloš je umro 14/26. septembra 1860. u svojoj 81. godini. Nasledio ga je sin Mihailo a ovog, posle "Topčiderske tragedije" 1868, bratanac Milan (unuk Miloševog brata Jevrema, jer Mihailo iz bračne veze nije imao naslednika), da bi se dinastija ugasila u Majskom prevratu 1903. ubistvom kralja Aleksandra (Milanovog sina).

Obrenovići su vladali Srbijom 75 godina (tri godine duže od Karađorđevića). Kontinuitet vladavine je prekinut samo jednom (1842–1858), kada je na prestolu Srbije sedeo Karađorđev najmlađi sin, knez Aleksandar. U prvom delu vladavine Obrenovića (1815–1842) i početkom drugog (1858–1868) na prestolu su pored osnivača dinastije bili kneževi iz Miloševog ogranka, dok su u periodu od 1868. do 1903. godine na prestolu bili potomci Miloševog brata Jevrema, iako je Miloš imao šesnaestoro dece.

VLADAR SA NAJVIŠE DECE: Sa velikom sigurnošću možemo tvrditi da je od svih evropskih vladara, koji su vladali u poslednja dva veka, srpski knez Miloš Obrenović imao najviše dece: ukupno šesnaestoro – osmoro bračne i osmoro vanbračne.

Ženio se samo jednom. Oženio se osam godina mlađom Ljubicom Vukomanović, a na poziv Miloševog polubrata vojvode Milana kumovao je Karađorđe. Kada je u proleće 1804. godine stupio u brak, Miloš je imao 24 godine. Kako je sam govorio, s Ljubicom je izrodio "dece osmoro, to jest, četvoro muških i tako ženskih": Petra, Petriju, Jelisavetu (Savku), Anu, Milana, Mihaila i Teodora. Četvoro su umrli kao deca, Petrija i Mihailo su nadživeli oba roditelja, a Jelisaveta majku.

Petrija i Jelisaveta su se udale i izrodile po petoro dece, Milan je neoženjen i bez poroda umro u dvadesetoj godini, dok je Mihailo imao jednog sina (Velimir), ali iz vanbračne (predbračne) veze.

Dva su Miloševa sina bila na kneževskom prestolu Srbije: Milan 1839. godine i Mihailo od 1839. do 1842. i od 1860. do 1868. godine. Kada je 1830. Miloš stekao nasledno kneževsko dostojanstvo, onda je po pravilu primogeniture njegov stariji sin Milan postao prestolonaslednik (prvi Milošev sin Petar umro je kao dete), dok je na presto došao nakon očeve abdikacije 1. juna 1839. godine. Nažalost, teško bolesni Milan je vest o kneževskom dostojanstvu primio u postelji; umro je dvadeset šestog dana vladavine ne potpisavši nijedan zvanični akt u svojstvu vladara. Ni drugi Milošev sin, Mihailo, nije doživeo starost; ubijen je od zaverenika u svojoj četrdeset petoj godini.

VANBRAČNA DECA: Osmoro vanbračne dece Miloš je imao sa osam žena. Nije nam poznato da je u vanbračne veze stupao u vreme

Miloš Obrenović

Milan Obrenović

TRUDU

Ljubica Obrenović

Mihailo Obrenović

Petrija Obrenović (udato Bajić)

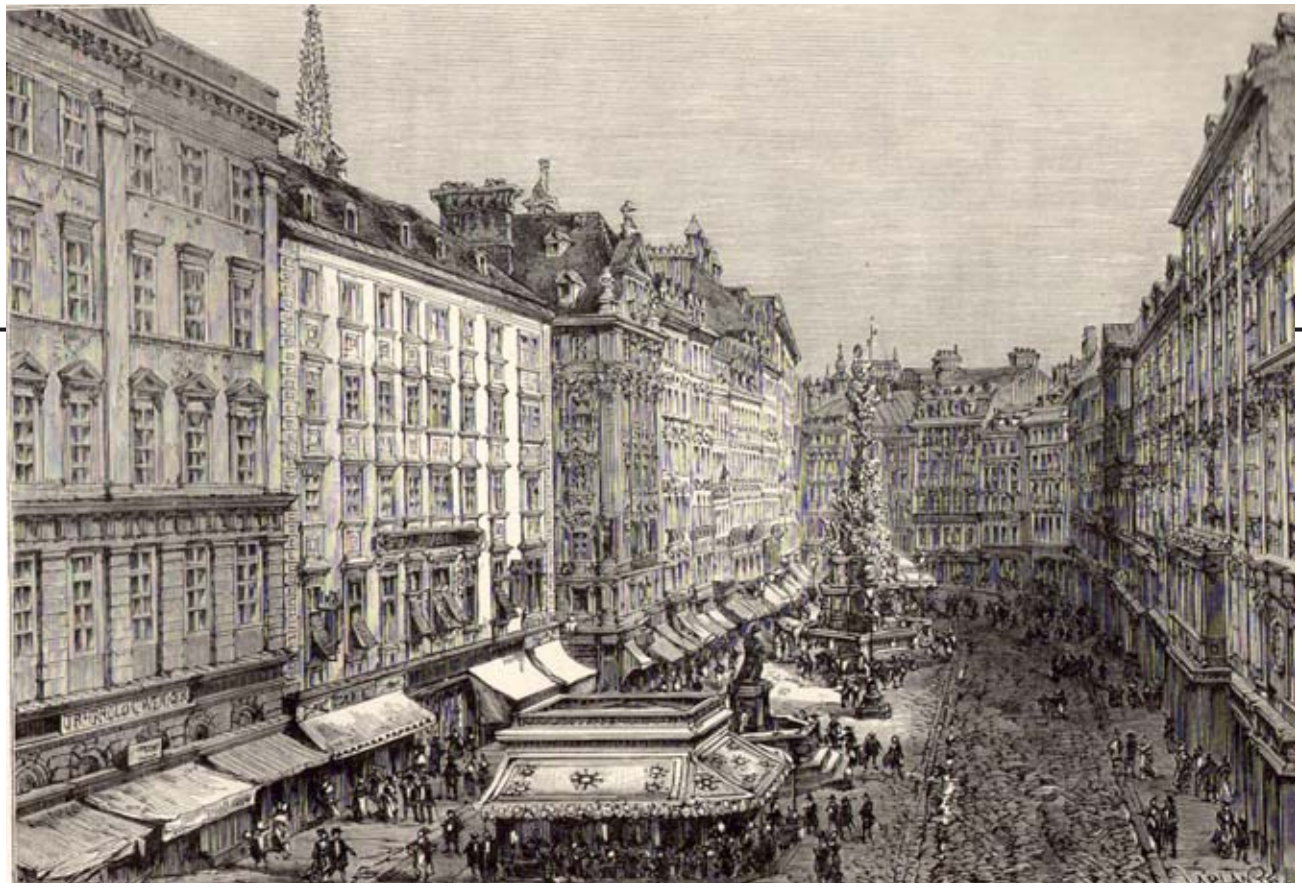
Prvog i Drugog srpskog ustanka. Prvu takvu vezu je imao sa prelepom Petrijom, ženom Hadži-Prodanovog brata Mihaila, koju je u poslednjem trenutku spasao odlaska u tursko ropstvo, nakon što su u vreme Hadži-Prodanove bune Turci zarobili celu Hadži-Prodanovu porodicu. Miloš je Petriju doveo u svoj dom "da se nađe kneginji" ali, pre svega, radi zadovoljenja svojih strasti.

Tako je početkom 1819. godine Petrija Milošu rodila kćer, kojoj su ljubavnici dali ime Velika. Do rođenja prvog vanbračnog deteta Milošu je Ljubica izrodila četvoro dece; sina Petra i tri kćeri. Kako je Petar umro kao dete (1814), na Miloša je vršen pritisak da obezbedi naslednika. Pričalo se da Ljubica više ne može da rađa i da bi Petrija mogla knezu da podari naslednika. Ali, ostavši u drugom stanju, kneginja je dobila samopouzdanje da prekine muževljevo neverstvo. Marta iste godine, posle jednog drskog Petrijinog odgovora, Ljubica je dohvatila pištolj i usmrtila muževljevu ljubavnicu. Dugo je Miloš tugovao za Petrijom, a gnusni čin je Ljubici oprostio saznavši da ona nosi njegovo dete. Ljubica će u septembru roditi Milana, kasnijeg kneza, ali će se brinuti i o muževljevoj vanbračnoj kćeri, čiju je majku ubila. Nažalost, četiri godine kasnije, posle epidemije velikih boginja, Velika je umrla – četiri dana pre nego što će umreti i dvogodišnja Marija, šesto Miloševo i Ljubičino dete. Tri meseca kasnije kneginja će roditi Mihaila, budućeg srpskog kneza.

POSLE VELIKE JOŠ SEDMORO: Drugo vanbračno dete, Gavrila ili Mariju, Miloš je imao sa Stankom, koja je umalo izbegla sudbinu Petrije. Kneginjinu nameru da oružjem prekrati i ovo muževljevo neverstvo osujetili su, posle dojave, kneževi momci. Kneginja je kažnjena batinama, a Stanku je Miloš udao. Nakon njenog razvoda, ljubavnici su se ponovo počeli sastajati, a veza je trajala i kada je Miloš upoznao Jelenku, mladu Turkinju koja je do 1811. bila u haremu Milenka Stojkovića.

Jelenka je Milošu 1826. godine rodila sina Gavrila i time samo učvrstila svoj položaj na kneževom dvoru, na koji kneginja Ljubica više nije mogla uticati. Miloš se javno pojavljivao sa Jelenkom, pa je zbog toga i zvana Mala Gospođa. Bolešljivi Gavrilo nije dugo živeo – umro je 1828. godine ne napunivši dve godine. Dok je nije udao (1835), Miloš je sa Jelenkom održavao intimne odnose, da bi se o njoj raspitivao i povremeno slao poklone dok je bio u dvodecenijskom izgnanstvu.

Četvrto Miloševo vanbračno dete bio je sin Teodor, rođen najverovatnije u Beču 1842. godine. Teodorova majka se zvala Danica, kojoj je ime dao sam Miloš nakon što ju je kao devojčicu od 13 ili 14 godina kupio kao roblje na carigradskoj pijaci (1835) i doveo u Srbiju. Kada je sa mladom Danicom stupio u intimne odnose (oko 1839), Miloš je već bio zagazio u šestu deceniju, kada mu se u vezi s nasledstvom obratio zakoni- >>

Beč u vreme Miloševog boravka

ti sin, tada osamnaestogodišnji knez Mihailo (zbog priča da će ostareli Miloš svoju celokupnu imovinu prepisati malom Teodoru). To je ujedno i jedini poznati slučaj odnosa kneževe zakonite i vanbračne dece (doduše, u jednom smeru). Mihailo je od oca dobio uveravanje da je on njegov najstariji zakoniti sin, ali i da je dužan da se brine o ostaloj očevoj deci. Teodor je umro u Beču 31. maja 1846, Mihailo se oslobodio briga o nasledstvu, a Miloš je uz bogati miraz godinu dana ranije udao Danicu za jednog bečkog trgovca. Miloš nije prisustvovao venčanju, ali je na gozbu stigao sa novom ljubavnicom, Franciskom Hitenberg.

Do kraja 1846. godine, Miloš će dobiti još dvoje vanbračne dece: sina Aleksandra Gustava i kćer Mariju. Sina mu je rodila pomenuta Franciska, a kćer Sidonija Rajhel, mlade devojke koje su kao posluga radile u Miloševim bečkim kućama. Obe ljubavnice je isplatio, a šta je bilo sa decom nije nam poznato.

Milivoje Petrović Blaznjavac

Ni sledeće, 1847. godine Miloš nije mirovao. Iz odnosa sa Bečlijkom Marijom Graf rodila mu se početkom 1848. kćer Marija Klara. Osim što znamo da je od Miloša majka dobila jednokratnu novčanu sumu na ime ćerkinog izdržavanja i školovanja, drugih podataka o dve Marije nemamo.

Poslednje vanbračno dete Miloš je dobio 1857, kada je već imao 77 godina. Sina Milana mu je rodila još jedna Marija, lepa Ruskinja sa kojom je u Bukureštu proveo poslednje godine izgnanstva. Ni Milan nije dugo živeo – umro je 1859. godine, a odana Marija se potom preselila u Srbiju, gde je bila uz Miloša sve dok nije umro, na Krstovdan 26. septembra 1860. godine.

BLAZNAVAC: Da je Milivoje Petrović Blaznavac, general, ministar vojni, predsednik vlade i prvi namesnik, bio Milošev vanbračni sin, nema pouzdanih podataka. Istina je da mu je majka (ne znamo joj ime) služila na Miloševom dvoru u Kragujevcu, ali je samo pretpostavka da je s knezom ostala bremenita i kao takva udata za Petra iz Blaznave. Kasnije će Milivoju odgovarati da ovo protura kao istinu da bi napredovao u hijerarhiji državne uprave, što će mu sticajem okolnosti i polaziti za rukom. Ali, kada je 1873. godine umro, na zahtev Gospe Tomanije (udovice Miloševog brata Jevrema i tada najstarijeg i najpoštovanijeg člana doma Obrenovića), sahranjen je u manastiru Rakovica, u grobnici gde počiva više Obrenovića.

Da li je Blaznavac bio Milošev sin, ostaje da se istraži, ali i da povodom 150. godišnjice smrti Miloš Veliki dobije svoju naučnu biografiju.×

(Autorka je istoričar i kustos Istorijskog muzeja Srbije)

Jedan prstić, dva prstića

Kao i svake godine u ovo doba, policija apeluje da građani, posebno mladi, budu krajnje oprezni prilikom korišćenja petardi i ostalih pirotehničkih sredstava

PROŠLOGODIŠNJI BILANS NOVOGODIŠNJE-BOŽIĆNOG šenluka je 15 lakših i težih povreda izazvanih petardama. Više od polovine povređenih su deca: bilo je opekotina, oprljenih očiju, a u tri slučaja i amputacija prstiju. Svima njima petarde su kupili roditelji.

Ovogodišnja sezona otvorena je prošle nedelje u Veterniku: dvema devojčicama oštećen je sluh, što se broji kao lakša povreda, jer je jedan dečak hteo da bude "Džek", pa je "bacio" petardu u školskom hodniku, i eto: protiv dečaka je pokrenuta krivična prijava zbog "izazivanja opšte opasnosti", a protiv onoga koji mu je petardu prodao pokrenut je prekršajni postupak. Dan ranije, jedan četrnaestogodišnjak je u toku nastave aktivirao petardu pa je i on fasovao prekršajnu prijavu.

OD RUŠENJA DO VESELJA: Petarda je eksplozivni naboj korišćen između XVI i XIX veka za rušenje mostova, bedema i drugih objekata, a kasnije, kad je napredovanjem artiljerije rušenje izdaleka olakšano, petarde su korišćene za označavanje eksplozija pri manevrima. Prva petarda zabave radi proizvedena je 1920. godine, gde drugde nego u Kini, koja je i danas najveći svetski snabdevač svakoraznom pirotehnikom.

Reč je o kartonskom cilindru sa eksplozivnim punjenjem – nekad je to bio barut, danas kalijum-hlorat ($KClO_2$) koji se pali sporogorućim fitiljem, da bi eksplodirao "sa zadrškom". Proizvodi se u raznim veličinama, od onih koje mogu da stanu u cigaretu, pa kad pukne nekome je zabavno, do zaista velikih koje kad puknu takođe je nekome zabavno.

ČETIRI RAZREDA: Pirotehnička sredstva su svrstana u četiri razreda, od kojih samo ona iz prva dva mogu da budu u slobodnoj prodaji, a ostalima mogu da rukuju samo sertifikovani pirotehničari, ali ne ni oni kad god im se ćefne, već ako "događaj" najave i ako za to dobiju dozvolu nadležnog ministarstva.

U "prvi razred" spadaju "pčelice", "leptirići", "aviončići", imaju manje od 3 grama eksploziva i može ih kupiti ko god želi, od dede/babe do unuka/unuke. "Sva pirotehnika 'prvog razreda' je bezopasna", kaže za "Vreme" Srba Kabadajić, u filmsko-pozorišnim krugovima više nego poznat pirotehničar. "Takva petarda može i na dlanu da eksplodira a da nikakve opasnosti nema, mada je oprez majka mudrosti: kada se 'zapali' treba je baciti dalje od sebe i drugih."

"Drugi razred" su malo veće petarde, one sa 5 grama eksploziva i po važećim propisima njih mogu kupiti samo punoletni. Ali džabe ta prepreka: punoletan kupi pa da detetu, a posle šta bude. Tako, uostalom, deca i ostaju bez prstiju krajem/početkom godine.

"Nijedan legalni prodavac neće maloletniku da proda bilo šta iz 'drugog razreda', već će ga odmah poslati po roditelje", objašnjava Kabadajić. "Nažalost, na buvljacima će detetu prodati i atomsku bombu za pare."

BIN LADEN: Na ulici se, pored petardi sa sertifikatom, ali bez PDV-a, prodaju i one koje su po zakonu zabranjene: švercovane su iz Rumunije, Bugarske i Ruske Federacije. "Sa Zapada ta roba ne dolazi", kategoričan je Kabadajić. Neretko "na ulicu" stigne "roba" stara više godina, pa se događa da petarda odmah posle paljenja pukne, gde nego u ruci.

Petarde žargonskih naziva "topovski udari", "dinamitare", "bin ladeni", "ahtungzi" i kako li već, sadrže 50 do 70 grama eksploziva, "aktivne eksplozivne materije" kako se to stručno kaže, koliko i ofanzivna ručna bomba, "dižu" ozbiljnu galamu i još ozbiljnija su opasnost, kako za "bacača" tako i za sve druge.

U Zakonu o javnom redu i miru doslovno piše da "ko neovlašćenim paljenjem raketa i drugog zapaljivog ili eksplozivnog materijala (petarde i sl.) ili pucanjem iz vatrenog oružja remeti javni red i mir ili ugrožava bezbednost građana – kazniće se novčanom kaznom do 1000 dinara ili kaznom zatvora do 60 dana", kao i da "ko prekršaj iz stava 1 ovog člana izvrši u grupi – kazniće se kaznom zatvora do 60 dana", a roditelj ili staralac maloletnika koji izvrši prekršaj, ako je učinjeno posledica njegovog propuštanja dužnog nadzora nad maloletnikom, kazniće se novčanom kaznom do 700 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana.

U vreme kad je ovaj zakon usvojen, u doba "deda Avrama", ta hiljadarka je bilo podosta, prevedeno u današnje pare otprilike tromesečna prosečna plata, ama inflacija od tada do sada učinila je svoje pa pretnja i ne deluje ozbiljno, dok zatvor zbog "petardetisanja" još niko nije zaglavio. ×

ZORAN MAJDIN

GLEČER: Otapanje koje nećemo zaustaviti

Dani posle sutra

Kopenhagenu se nije dalo da dobije klimatski protokol koji će nositi njegovo ime, poput onog koji je pre dvanaest godina usvojen u Kjotu u Japanu. Najveća konferencija o klimatskim promenama i jedan od najmasovnijih međunarodnih samita dosad održanih sa 115 prisutnih šefova država završio se bez očekivanog rezultata u hladnoj prestonici Danske, staroj vikinškoj luci sa pola miliona stanovnika i sto načina da se brine o energetskoj efikasnosti

Specijalno za "Vreme" iz Kopenhagena

Uprkos dve godine priprema i više meseci usaglašavanja stavova, delegati u Kopenhagenu nisu uspeli da dođu do svima prihvatljivog teksta sporazuma koji bi uspostavio novi pravni mehanizam za zaustavljanje globalnog zagrevanja i zamenio neslavni Kjoto protokol. Posle svega je ostao samo jedan pravno neobavezujući "papir", sad već poznat kao "Obamin dokument", koji je, na inicijativu američkog predsednika Baraka Obame, usvojen u poslednjim satima samita, bukvalno dok su se učesnici čekirali u kopenhaškim hotelima i iznosili prtljag, spremajući se za odlazak na aerodrom.

Dogovor su u poslednji čas postigli SAD, Kina, Indija, Brazil i Južna Afrika, kao predstavnici grupe 77 zemalja koje se razvijaju, a deklarativno su ga prihvatile i brojne druge zemlje, dok su mu se suprotstavile južnoameričke države Venecuela, Nikaragva, Kuba, Bolivija i Ekvador. Dokument je malo gde dočekan s oduševljenjem – ekolozi i delegati na svim stranama su nezadovoljni što se, posle svega i posle toliko opcija koje su bile na stolu, nudi samo deklarativni politički sporazum, bez konkretnih ciljeva.

Dokument naslovljen kao *Copenhagen Accord* počinje tačkom u kojoj se kaže: "Mi šefovi država i svetski lideri podvlačimo da su klimatske promene jedan od najvećih izazova našeg doba." Zatim se u dvanaest tačaka, a na svega pet strana, navode i druga zapažanja, želje i namere od kojih je suštinska ona da se zemlje slažu oko toga da je neophodno zadržati globalno zagrevanje na rastu od dva stepena Celzijusa i da će preduzeti akcije da u tome uspeju. Međutim, dokument je više ustrojen kao uputstvo, a manje kao zakon ili rezolucija UN-a. Nikog ne obavezuje ni na šta konkretno, niti nalaže državama da se obavežu na smanjenje emisija ugljen-dioksida. A prema analizi Ujedinjenih nacija, ni obaveze koje su samo kao najave iznete u Kopenhagenu ne mogu da zadrže rast globalne temperature na dva stepena Celzijusa.

Kako se konferencija bližila kraju, rascep između zemalja u razvoju i razvijenog dela sveta bivao je sve veći – nerazvijeni svet je nezadovoljan što su klimatske promene nastajale dok se Zapad razvijao, a treba da se zaustave u vreme kad siromašni deo sveta pokušava da se razvije. No, dve noći pred okončanje samita, delegati su bez sna pokušavali da nađu rešenje, ali se strane nisu uspele usaglasiti. Niko nije mogao preko noći rešiti problem koji je nastajao 150 godina, otkako je u zemljama razvijenog Zapada započela industrijska revolucija. I prilika iz

Kopenhagena je ostala propuštena – iz ledene danske prestonice za globalno zagrevanje stiglo je samo mlako rešenje.

Međutim, svet definitivno neće biti isti posle Kopenhagena. Planeta je na ovom skupu konačno dobila nedvosmilenu lekarsku dijagnozu opasne, hronične bolesti koja je posledica gramzivosti i nebrige. Tako su svi oni simptomi koje su naučnici uočili u stotinama istraživačkih radova i računarskih simulacija poslužili kao nalaz iz kog je postavljena dijagnoza da svet srlja ka katastrofi i da u izgledu nema upotrebljive terapije.

Uz Obamin labavi dogovor, posle Kopenhagena ostaju još dve, verovatno mnogo važnije tekovine. Jedna je inicijativa za osnivanje zelenog fonda kojim bi razvijene zemlje u nerazvijeni svet posredstvom UN-a ulagale po 100 milijardi dolara godišnje do 2020. Druga je slika sveta koju možemo očekivati – samit u Kopenhagenu anticipira budućnost u kojoj se na razne načine podeljeni svet svađa i ne nalazi dogovor, klimatske promene se odvijaju nezaustavljivo, a na ulicama traju žestoki sukobi kakvi su pratili i ovaj samit.

Demonstranti su se pretposlednjeg dana skoro probili do Bela centra, gde su lideri pregovarali, ali ih je od vrata odbila danska policija, koja je pokazala neočekivano visoke mere represije, bacajući suzavac posle prethodnih godinu dana preventivnih hapšenja u kojima je privedeno na hiljade ekoloških aktivista. Međutim, u Kopenhagenu se prvi put video jedan novi talas, nova energija koja će ujediniti antiglobaliste širom sveta u borbi da zaštite planetu od krupnog kapitala. U Kopenhagenu je boravila i delegacija Srbije, kojoj se poslednjeg dana pridružio predsednik Srbije Boris Tadić. Mada je on svoj boravak tamo najviše iskoristio da razgovara o mogućnosti brzog podnošenja kandidature za članstvo u EU, Srbija je nekako uspela da ostavi utisak zemlje u društvu onih koje su kao stvarno zabrinute za klimatske promene, mada se kod kuće o tome govori svake prestupne godine.

Međutim, u Kopenhagenu se najbolje videlo koliko je nevažan glas malih država. Čak su i lideri malih zemalja bili ostavljeni da bukvalno čekaju na dogovor velikih igrača. U pet minuta do podne poslednjeg dana samita, veliko plenarno zasedanje još nije bilo počelo mada je bilo najavljeno za deset sati. Šefovi država čekali su, kao đaci nastavnika, da se iza zatvorenih vrata dogovore američki predsednik Barak Obama i lideri 30 zemalja koje su glavni igrači.

"Vreme za razgovore je završeno. Ovo je poslednja linija", rekao je Obama, obrativši im se tek oko pola jedan, da bi se posle četrdesetominutnog govora vratio na zatvorene pregovore. Progresivni američki predsednik je, po svemu sudeći, zaista pokušao da nađe rešenje koje naredne godine može postati i pravno obavezujuće, ali je problem što je, posle decenije nepriznavanja postojanja klimatskog problema, Obama uključio SAD u proces koji već dugo traje i koji je bio zreo za konkretan mehanizam, a ne za deklarativne izjave.

Međutim, kao u drevnom geslu – *natura non falcit saltus* – priroda ne pravi skokove. Kao što ih ne pravi ni krupni kapital. Prvoj je potrebno skoro dva veka da polako podigne globalnu temperaturu dovoljno da kazni civilizaciju za nekontrolisanu eksploataciju resursa, dok su drugom, kapitalu, potrebne decenije da shvati kako se mora odreći profita kako ne bi došlo do katastrofe koja bi mogla biti preskupa.

U toj trci slonova, naravno, prvi stradaju mravi. ×

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

RODŽER FEDERER,

ŠTA NIJE U REDU

Pozicija na ATP listi: 1

Igra jednoruki bekhend

Reket: Wilson

Federera smatraju najdostojanstvenijim sportistom novije generacije: uvek čist, ispeglan, uljudan, ljubazan. Širom sveta rado je viđen za zeta, pomaže deci Afrike i žrtvama prirodnih nepogoda. Bori se s onim što po sopstvenim kriterijumima smatra nepravdom u tenisu i samo zaista retko uradi nešto pogrešno – kaže lošu reč o protivniku ili se ljutitim tonom obrati novinaru

S OVIM MOMKOM

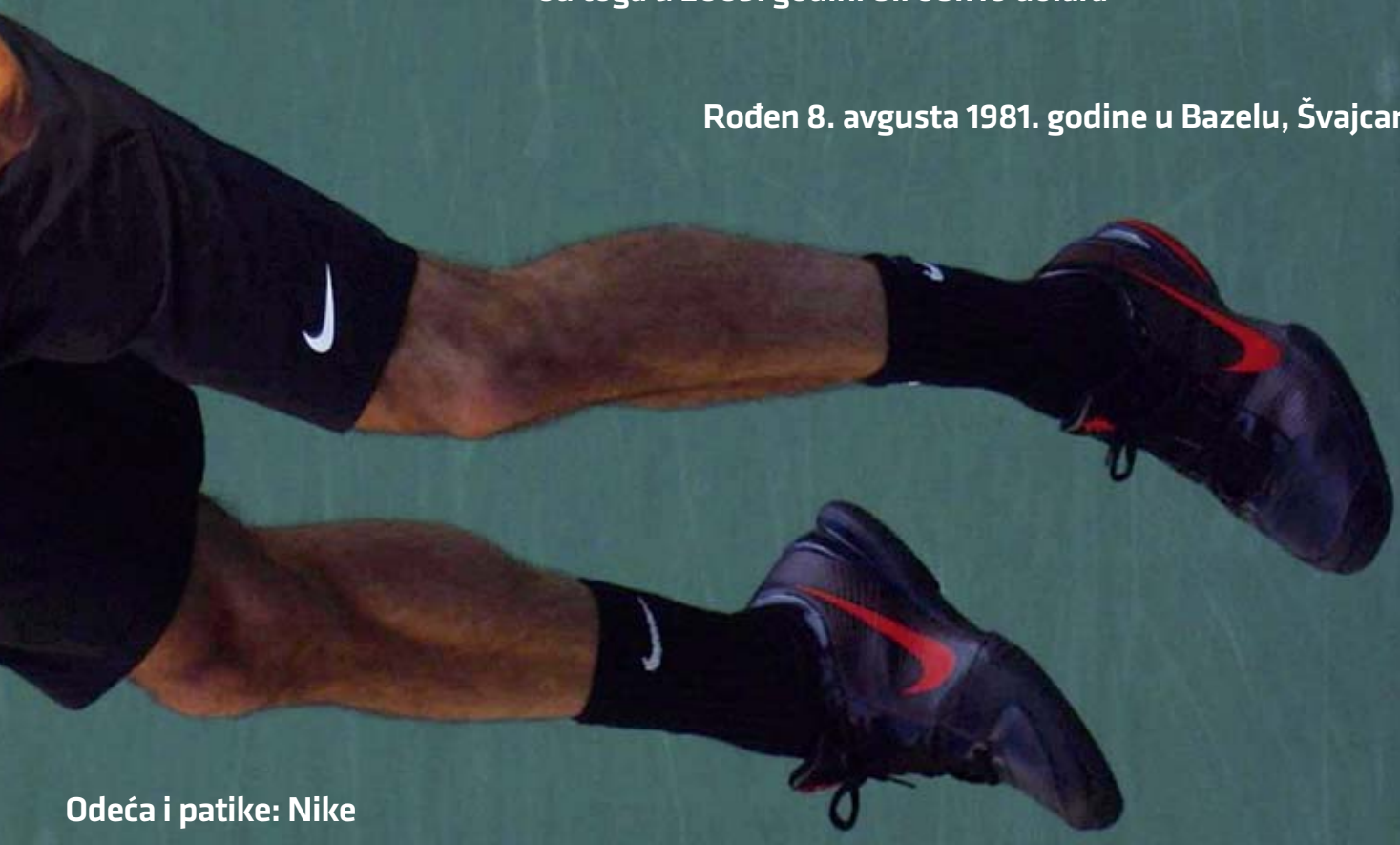
Postao profesionalac 1998. godine

Osvojio 61 titulu u singlu i 7 u dublu, kao i jedno olimpijsko zlato u Pekingu prošle godine, u dublu.

Visok 186 cm, težak 85 Kg

Od nagrada u karijeri zaradio je 53.362.068 dolara, od toga u 2009. godini 8.768.110 dolara

Rođen 8. avgusta 1981. godine u Bazelu, Švajcarska

Odeća i patike: Nike

REUTERS

Federer van terena zarađuje možda i više nego od nagrada. Ima desetogodišnje ugovore s kompanijama Nike, Rolex, Wilson i Jura, švajcarskim proizvođačem mašina za kafu. Tu su još i Gilette i Mercedes, a sve ove kompanije zajedno donele su mu, prema pisanju američke štampe, oko 28 miliona dolara godišnje. Kada mu je ugovor s Nike istekao prošle godine, potpisao je novi kojim dobija 11,6 miliona godišnje!

>>

Udruženje teniskih profesionalaca *(ATP, Association of Tennis Professionals)* sredinom decembra proglasilo je Rodžera Federera za tenisera decenije. I ne samo decenije! U ATP-u navode da je Švajcarac "verovatno najbolji igrač tenisa u istoriji".

Od prve velike titule koju je 2003. godine osvojio na Vimbldonu, tada dvadesetjednogodišnji Federer gotovo da nije posustao. Ista titula – šampion najprestižnijeg turnira Vimbldona – pripala mu je i 2004, i 2005, i 2006, i 2007. godine. Sledeće 2008. je u finalu izgubio od Nadala, da bi ponovo uzeo isti pehar u junu ove godine. Kako mu je bilo i koliko mu je značilo, samo on zna. Prema sopstvenom priznanju, bio je preopterećen brigom da njegova supruga Mirka, koja je nekako uspela da dođe na tribine, ne počne da se porađa baš tokom finalnog meča. Posle pet setova protiv Endija Rodika u igri koju je ATP posle proglasio za meč godine, osvojio je 15. grend slem titulu, rekordnu u svetu tenisa, i čestitke od legendarnog Pita Samprasa. Kakav je to finiš bio! Na dodeli pehara i tanjira Rodik je, mada bogatiji za nešto više od 400.000 funti, na ivici suza, šmrca, i po ko zna koji put ostaje drugi. Kaže da je zaista sve pokušao i da Federer zaslužuje sve što je i dobio.

Federer tada nije plakao, mada je nekako bilo očekivano. Jedan uzdržani Švajcarac koji igra kao mašina i retko pokazuje emocije na terenu poklekao je u burnoj 2009. dva puta. Kada je osvojio Rolan Garos prvi put u životu – plakao je od sreće. Pre toga na Australijan openu, kada je u petom setu izgubio od Španca Rafaela Nadala i nikako nije mogao da se sabere, gledaoci su gutali knedle, a brojni fanovi su plakali s njim.

NA KOLENIMA: Kasnije tokom leta, nakratko je dozvolio Nadalu da preuzme prvo mesto na ATP listi. I kada su te bure prošle, kada je opasnost od Nadala nestala, pošto se oženio, dobio decu i napunio 28 godina, mnogi su pomislili da će se ipak, u velikom stilu i dostojanstveno kako samo i ume, oprostiti od tenisa. To se, sad znamo, nije dogodilo: želi da ga četvoromesečne bliznakinje vide kako se takmiči!

Ovi fragmenti Federerove 2009. teniske godine nisu najupečatljiviji deo njegove karijere. Svi se još sećaju njegovih velikih mečeva, na primer prošlogodišnjeg finala Vimbldona. Bila je to jedna od najuzbudljivijih igara u poslednjih nekoliko godina, odigrana po blagoj kiši i završena po mraku: ni na treću Nadalovu meč loptu Federer nije trepnuo, samo je uzdahnuo i napravio izraz koji govori "Oh, well". Onda je tako elegantno ka Nadalu vratio neuhvatljivu dijagonalu da se publika podigla na noge. Kod četvrte Nadalove meč lopte nije imao sreće, pogodio je mrežu. I tako mu je Nadal u petom setu finalnog meča, posle četiri sata i 48 minuta igre sa previše obrta, ispred nosa uzeo titulu. Pobednik se, uobičajeno, bacio na travu i počeo da se valja. Federer takvo divljanje po tribinama i bacanje po zemlji nikad sebi ne bi dozvolio, pogotovo ne na Vimbldonu gde je belo svetinja. On samo ponekad, ako mu je baš mnogo važna pobeda, klekne ili čučne. Ovog puta je posmatrao protivnika s interesovanjem, a bez nekog posebnog izraza lica i nikako s visine ili sa zavišću. U svlačionici je konačno s blagim osmehom objasnio očigledno: da mu je trenutno veoma, veoma teško, jer mu je Rafa dao previše šansi.

Mnogi su ga poslednjih godina kritikovali zbog "hladnoće" na terenu, zbog suza nakon mečeva, "uštogljenosti" i previše kulturnih fraza koje iznova prosipa posle svakog meča. Čoveku sigurno nije lako: em stalno pobeđuje, em je prvi teniser sveta od januara 2004. godine, ne računajući onu malu pauzu od letos. Osim toga, nije lako gledati svoj pad, čak ni samo dva meseca.

USPON: Federer je rođen 8. avgusta 1981. u Biningenu kod Bazela. Sin Švajcarca i majke iz Južne Afrike (oboje zaposleni u farmaceutskoj industriji), rastao je u malom

Statistika u 2009. i uopšte

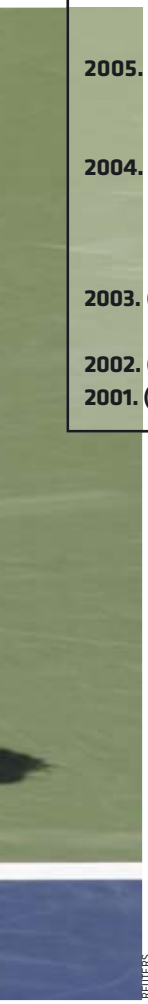
(izvor: ATP)

	Pobeda (u 2009)	Poraz (u 2009)	Pobeda (u karijeri)	Poraz (u karijeri)	Titula
Mečevi	61	12	678	161	
Finale	4	3	61	24	61
Šljaka	18	2	141	42	9
Trava	7	0	88	12	11
Tvrda	36	10	399	88	39
Tepih	0	0	50	19	2

Pehari

2009. (4) Sinsinati, Vimbldon, Rolan Garos, Madrid
2008. (4) Bazel, US Open, Hale, Estoril
2007. (8) Tenis Masters kup, Bazel, US Open, Sinsinati, Vimbldon, Hamburg, Dubai, Australijan open
2006. (12) Tenis Masters kup, Bazel, Madrid, Tokio, US Open, ATP Masters Series Kanada, Vimbldon, Hale, Majami, Vels, Australian open, Doha
2005. (11) Bangkok, US Open, Sinsinati, Vimbldon, Hale, Hamburg, Majami, Indian Vels, Dubai, Roterdam, Doha
2004. (11) Tenis Masters kup, Bangkok, US Open, ATP Masters Series Kanada, Gštad, Vimbldon, Hale, Hamburg, Indijan Vels, Dubai, Australijan open
2003. (7) Tenis Masters kup, Beč, Vimbldon, Hale, Minhen, Dubai, Marsej
2002. (3) Beč, Hamburg, Sidnej
2001. (1) Milano

REUTERS

predgrađu na tromeđi Švajcarske, Nemačke i Francuske i vaspitavan je kao katolik. Korene nije zaboravio: još ima i južnoafričko državljanstvo, a njegova fondacija uglavnom pomaže deci Afrike da dobiju kvalitetnije obrazovanje i mogućnost za bavljenje sportom. Počeo je da trenira kada mu je bilo osam godina. Njegova porodica je, kaže Federer, tokom njegovog detinjstva uložila mnogo vremena i novca u treninge zbog čega im je veoma zahvalan. Dok je odrastao, idoli su mu bili Pit Sampras i Boris Beker. Iste godine, 1998, kada je postao profesionalac, osvojio je prvo mesto u konkurenciji juniora i nekoliko velikih turnira.

Uspehe i slavu nizao je po redu, kako i dolikuje. U septembru 2005. uveliko je bio prvak, i slavan: reket koji je koristio u finalu US opena prodao je na aukciji za nešto više od 25.000 dolara i tu sumu dao američkom Crvenom krstu kao pomoć žrtvama uragana Katrina. U novembru iste godine magazin "Pipl" proglasio ga je za "najseksipilnijeg živog muškarca", a BBC ga je 2004. i 2006. proglasio za sportsku ličnost godine. U oktobru 2007. bio je 30. na listi 100 najuticajnijih ljudi iz sveta sporta koju je sastavio magazin "Biznis vik", a "Tajm" ga je stavio na svoju listu 100 najuticajnijih ljudi sveta. U njegovom govoru ne oseća se ego, pisao je tada "Tajm". "Kada razgovarate sa Rodžerom, on učini da se vi osećate važni." Federerovo lice je na poštanskim markama Švajcarske, a preuređena arena u rodnom gradu dobila je njegovo ime – tako mu se zajednica "odužila". Da je osvojio i poštovanje tenisera pokazuje i njegova funkcija predsednika saveta ATP igrača. Pošto je Nadal potpredsednik, često su u kontaktu i rade zajedno. Odnos ova dva igrača na terenu ATP je proglasio za rivalstvo decenije. A kada bi nekako mogao, na šljaci bi zaigrao s Borgom, na travi s Bekerom.

SVE ŠTO VOLE MLADI: Sebe opisuje kao vedru, poštenu, pozitivnu, ambicioznu i druželjubivu osobu otvorenog uma. Nedavno je na pitanje fana o životnim ciljevima koji se ne tiču tenisa odgovorio da je počeo veoma ozbiljno o tome da razmišlja. "Moja fondacija će definitivno postati jedan od prioriteta u budućnosti, posebno u drugoj polovini moje karijere. Ranije sam se fokusirao na stvari koje moram da uradim kako bih postao bolji igrač; sada sve više i više razmišljam o tome šta želim i šta mogu da uradim pošto prestanem da se aktivno bavim sportom. Takođe, sve češće razmišljam o braku i porodici." U međuvremenu se oženio bivšom teniserkom Mirkom Vavrinec, koju je upoznao na Olimpijadi u Sidneju 2000. godine gde su se zajedno takmičili za Švajcarsku, i imaju bliznakinje. Mirka je prestala da igra tenis 2002. godine zbog povrede stopala i od tada radi kao Federerov PR menadžer. Štampa ih od letos predstavlja kao veliku bučnu porodicu koja stalno putuje. Zapravo, samo nekoliko dana pošto su bliznakinje rođene, otputovali su svi zajedno na sledeći turnir, pa na sledeći... Tu je još i nekoliko "kućnih" ljubimaca, mačka Džindžer i krave Žilijet i Edelvajz. Vremena, tek sada, nema mnogo. Na pitanje obožavaoca koju knjigu je poslednju pročitao, odgovara da čita mnogo novina i magazina, na primer o automobilima ili putovanjima i da voli "Nešnel džiografik" i "Vog", a vozi uglavnom leksuse i mercedese. Navijač je Rome i fan Zinedina Zidana, inspirišu ga Boris Beker, Majkl Džordan, Nelson Mandela i roditelji, a sluša Lenija Kravica, Madonu, Majkla Džeksona i AC/DC. Omiljeni filmovi su mu *Dobri Vil Hanting, Gladijator, Bornov identitet, Kad jaganjci utihnu* i filmovi Džejmsa Bonda. Govori engleski, nemački, francuski i pomalo švedski i italijanski, a dobar prijatelj mu je Tajger Vuds. Govoreći o njemu i drugim idolima i omiljenim sportistima, dodao je da ga možda neki ljudi porede s velikim imenima, ali da on sam to ne čini. "Moj cilj nikada nije bio dostizanje najvećih teniskih rekorda", rekao je čovek koji je ATP poziciju broj jedan zadržao rekordnih 237 nedelja.

U avgustu je u jednom intervjuu objasnio da mu je mnogo teže bilo da dođe do prvog mesta nego da ga zadrži. "Stalno sam razmišljao o velikom pritisku pod kojem sam. O tome sam mislio i kad sam osvojio Vimbldon 2003. godine. Mislio sam, u redu, broj jedan mora da je tu negde iza ugla. Nije bilo baš tako, ali kada sam uspeo da dođem do njega, odjednom sam mogao da ponovo zaigram slobodno."

VIDICI: Mada ne planira da se uskoro oprosti od tenisa, sve češće se čuje da je već zakoračio u finiš karijere. Poslednji u nizu to je glasno izgovorio nekadašnji teniser Andre Agasi, koji je odlučio da ove godine otkrije baš sve što mu je na duši (uzimao spid, nosio periku, mrzeo tenis jer ga je otac primoravao da igra...). Agasi je izjavio i da smatra da je Federerovo, kao i Nadalovo vreme prošlo – dolaze mlade snage, među kojima je ovogodišnje iznenađenje mnogih turnira i pobednik US opena – dvadesetjednogodišnji Huan Martin del Potro. "Ako uzmemo u obzir talenat, mislim da je Endi Mari najbliži osvajanju grend slem titula. Mislim da on ima to što je neophodno da bi se protivnici pobeđivali na različitim podlogama", smatra Agasi.

Ali i posle nekoliko većih ovogodišnjih poraza Federer je nastavio da govori kako je motivacija tu, a njegova žeđ za pobedom još jednako jaka. Ako je bio šampion na terenu, upravo se tako pokazao i van njega. Jer, Federer je mnogo više od fantastične igre. Smatraju ga najdostojanstvenijim sportistom novije generacije: uvek čist, ispeglan, uljudan, ljubazan. Pomaže deci Afrike i žrtvama prirodnih nepogoda. Bori se s onim što po sopstvenim kriterijumima smatra nepravdom u tenisu, i samo zaista retko uradi nešto pogrešno – kaže lošu reč o protivniku ili se ljutitim tonom obrati novinaru.

Pre par nedelja za Sandej tajms je rekao da mu ljudi stalno govore da ne može da bude svetski teniser broj jedan i ujedno dobar momak. Svaki od velikih igrača imao je neku oštrinu: Konors, Mekenro, Agasi, Sampras, Beker. "Onda sam došao ja, pa su govorili: 'Ovaj čovek savršeno govori tri jezika! On je iz Švajcarske, neutralne zemlje, on je fin, ljubazan, igra prelepo... šta nije u redu s njim?'" ×

MARIJA VIDIĆ

MERA GLIBA

"Navijači" protiv "Insajdera" VREME 989

Država Srbija koju volim i sportski klubovi među kojima poodavno nemam favorite, niti u jednoj sportskoj disciplini ne mogu više "ruku pod ruku ići"... FK Crvena zvezda se pre nekoliko meseci javno oglašavao o potrebi da ga država i institucije najvišeg nivoa vlasti i odgovornosti zaštite od finansijskog kraha. Zašto? Menjaju se vlasnici u najtrofejnijim klubovima Evrope, menjaju se menadžment, sponzori..., kod nas takođe... u oblastima kao što su privreda ili kultura...

Menjaju se upravnici, otvaraju se stečajevi, neke privredne grane i delatnosti potpuno su zamrli. Sela i gradovi su opusteli. Grad u kojem živim nema više tekstilnu niti industriju piva... ZIP, Begej, Udarnik, BEK, Sloga, Šećerana... Dakle, sve može i sme da propadne, ponekad uz prećutnu, nekad i otvorenu podršku države, ili nemoć... Samo Crvena zvezda ne sme! Koješta! Ovo je posao za predsednika Republike, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo pravde, Vladu i Narodnu skupštinu. Zakon o privatizaciji sportskih klubova treba doneti hitno i neodložno... Izostanak ovog poslednjeg smatram da je najveća greška koju elite u Srbiji čine iz određenih interesnih ili ideoloških razloga, baš kao i izostajanje donošenja Zakona o denacionalizaciji. Izostanak ova dva zakonska akta pokazuje meru gliba u kojem se Srbija nalazi posle demokratskih promena.

Stanislav Panić, elektronskom poštom

POLITIKA I VAKCINA

Da li ćete vakcinisati svoje dete VREME 989

Odlučio sam da vam se obratim prvi put, iziritiran načinom na koji se nedeljnik "Vreme" u prethodnom broju bavio naslovnom temom vakcinacije. Pitanje vakcinacije protiv novog gripa H1N1 je, pre svega, stručno pitanje o kome bi rasprava trebalo da se vodi u relevantnim medicinskim krugovima, a o kome građanin nema odgovarajuća saznanja da bi mogao da donese samostalnu odluku. Međutim, pošto je vakcinacija u Srbiji dobrovoljna i prepuštena ličnoj odluci, to pretpostavlja da je društvo sposobno da o temi vakcinacije vodi argumentovanu raspravu, koja bi pojedincu omogućila da donese odluku zasnovanu na znanju o rizicima i zaštiti koju vakcina pruža. U svetlu toga, umesto da mediji u Srbiji doprinesu boljoj informisanosti građana i uklanjanju zabluda, oni se ovom temom bave tabloidno i populistički, šireći neznanje i dezinformacije. Člankom "Da li ćete vakcinisati svoje dete", i nedeljnik "Vreme" se svrstao u ovu grupu medija. Umesto da pokrene ozbiljne teme, vaš članak se bavi time ko će od ministara da se vakciniše i ko nije bio dostupan za razgovor. Postavljam pitanje: na koji način je relevantno da li će se vakcinisati Aleksandar Vučić, ili da li je Branko Ružić zaista bio zauzet ili je namerno izbegao da odgovori na pitanje vaših novinara? Da li to znači da bi trebalo da donesem odluku o tome da li ću vakcinisati dete shodno svojim političkim opredeljenjima ili da se politički opredelim shodno stavu političara o vakcinaciji?

Stefan Ristić, Beograd

NEDELJNIK
VREME
svaki dan
WWW.VREME.COM

KAO POMRAČENJE

Da li ćete vakcinisati svoje dete VREME 989

Ovo je stvarno katastrofa kako ljudi razmišljaju. Ista stvar kao sa pomračenjem sunca, opšta paranoja... Ja bih je prvi primio samo mi je niko neće dati!

Zoran Sladaković, elektronskom poštom

LAKŠE SE ŽIVI

Da li ćete vakcinisati svoje dete VREME 989

Ja sam bez dileme vakcinisao svoje dete, bebu od 11 meseci. Vakcinisali smo se i moja supruga i ja. Nema nikakve dileme da je vakcina najbolja odbrana od H1N1. Svaka dilema roditelja nestaje odmah posle uspešne vakcinacije. Verujte da se mnogo lakše živi kad se zna da smo svi zaštićeni, barem od ovog virusa.

Vladimir Lazarevik, elektronskom poštom

ČUDNI MONARHISTI

Ni kraljević ni prosjak VREME 989

Čudni smo mi Srbi monarhisti. Ubili smo Karađorđa, isterali Miloša Obrenovića i to dva puta, ubili mu sina Mihaila, isterali Aleksandra Karađorđevića, pa onda Milana Obrenovića, na kraju ubili Aleksandra Obrenovića. Jedino je Petar "samo" doživeo da ga sin Aleksandar odjuri, a tog istog sina su nam ubili IMRO i Italija. Skandal je trošiti narodni novac na engleskog penzionera koji u dve decenije nije ni jezik naučio. Monarhija pripada istoriji i naftalinu, a ne budžetu.

Bogdan Denić, elektronskom poštom

DINASTIJE MLAĐE OD STRUJE

Ni kraljević ni prosjak VREME 988

Nekako, ne mogu da se ljutim na Aleksandra: nije on prvi ni poslednji izdanak neke balkanske dinastije koja je mlađa od električnih stubova evropskih prestonica a koji bi da se ogrebe o beznađe manipulisanog i neukom tranzicijom zaplašenog naroda. Nemaju svi ti prinčevi privilegiju dostojanstvenog siromaštva jednog drugog princa jednog još manjeg balkanskog naroda (čijeg je pradedu s prestola najurio Aleksandrov deda), koji nema ni četvorocifrenu cifru evra da bi otkupio klavir koji je njegovom deda-stricu, bolešljivom princu, poklonila austrijska princeza, a koji sad služi kao ostava za stare stvari u jednom radničkom stanu u Obrenovcu... Njihovo je da probaju, pa ako prođe, dobro jest.

Ljutim se na republikanske političare koji toliko daleko idu u šlihtanju onom sumornom ali brojnom delu biračkog tela koje se prima na vašarsku

demagogiju desnice koja između ostalog nudi i detinjastu monarhističku iluziju, da sve više odustaju ne samo od sopstvenih programa već i od samog duha republikanstva. Koji su mogli da ponude građaninu Aleksandru Karađorđeviću, uz pasoš i biračko pravo, besplatan plac na kome bi podigao, o svom trošku, kuću, ali nisu, proglasili ga čak nekom vrstom kralja u senci. Koji su mogli da abolira-ju na brzinu i pod pritiskom donesenu odluku da se u državne škole (Ustavom proglašene laičke države) uvede veronauka, a nisu. Koji su dozvolili da na čelo jedne važne državne ustanove dođe jedno sveštено lice. Koji su bez stida uveli doplatne (obavezne) poštanske marke čijim prihodom se dovršava izgradnja najveće crkve na Balkanu, a koje marke su morali da kupuju i inoverci i ateisti. Koji su dopustili i ohrabrili uspostavljanje statusa "samofinansirajućih studenata" i time obesmislili prijemne ispite, iskarikirali državni univerzitet i od njega napravili produženi boravak za nezaposlenu omladinu, doveli u pitanje samo republikansko načelo ravnopravnosti svih građana i jednakog pristupa obrazovanju. Koji susednoj državi guraju prst u oko kad na njenoj teritoriji grade i svečano otvaraju školu čije ime budi sećanja na praksu i manire političara koji je Srbiju i Srbe ogadio i susedima i dobrom delu sveta. Ljutim se na njih što gotovo ništa nisu učinili da se promeni ambijent u kome jedan penzionisani oficir jedne strane države u jednoj republici može da "ne odustaje od svojih dinastičkih prava".

Ljutim se na njih što su devalvirali pojam legalnosti insistirajući na njemu samo kad je to korisno za njihove dnevne političke potrebe. Karađorđevićima je zabranjen povratak u zemlju i oduzeta imovina po zakonu koji je možda bio surov (svaki je zakon za nekog surov), ali koji nije bio ništa gori od onog po kome je Robespjer otfikario glavu francuskom kralju i utemeljio prvu francusku republiku. Treba li Sarkozi sada, u ime "legalnosti", da Versaj zatvori za turiste i tamo smesti "naslednika francuske krune"?

U krajnjoj liniji, građanin A. Karađorđević i nije odgovoran za arčenje narodnih para – odgovorni su republikanci koji mu te pare daju, bez ijednog racionalnog razloga. Pritom kršeći Ustav već od same prve stranice.

Vladimir Pavlović, elektronskom poštom

OTVARANJE OČIJU

Žene odlaze na Zapad VREME 989

Niko se ne bavi sociološkim istraživanjima razloga i uzroka odlaska žena na Zapad i traženja rešenja za njihov ostanak sa porodicama.

Verovatno je tome razlog što populacija muškaraca ne želi da javno pokaže neuspeh novih ekonomskih tranzicija istočnoevropskih zemalja koje oni sami vode. Ljudi, otvorite oči i tražite rešenja u svojim zemljama.

Srdačan pozdrav.

Marija Rosić, elektronskom poštom

TRAGANJE ZA SUŠTINOM

Žene odlaze na Zapad VREME 989

Odavno nisam pročitala ovako dobar i potresan članak. U moru dnevno-političkih prepucavanja i senzacionalizma koji su decenijama glavne teme novinarstva na Balkanu, malo ko se bavi suštinom i pravim posledicama događaja koji su zadesili pomenute zemlje. Sve pohvale autoru i programu zahvaljujući kojem je tekst nastao.

Kristina Radulović, elektronskom poštom

VOTKA ILI LEK

Novogovor VREME 988

Mislim da Vikipedija nije u pravu. Pre hiljadu godina, dok sam još bio mlad i verovao da dobro pamtim (i dobro se /pod/sećam), čitao sam, čini mi se u "Mladosti", tamo negde pedesetih, da je votka nastala, ali kao lek ili "lek", u nekom manastiru blizu Moskve, 1503. godine, odnosno tada se prvi put pojavio (/na/pisani) naziv votka da bi se sačuvala tajna leka ili maskirao "lek": neposredno dejstvo je bilo više nego očigledno!

Dragomir Olujić Oluja, elektronskom poštom

>> PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
Svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	Svet
VREME DVD komplet 1997–2007	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2007. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

KNJIGE I DVD-ovi

	Srbija	Svet
Filip Švarm: knjiga i DVD Jedinica	790 din	34 USD
samo knjiga Jedinica	670 din	23 USD
Dragan Todorović: Živela naša Srbija	500 din	19 USD
Boris Varga: Putinova Baršunasta gerila	480 din	19.75 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

>> DODATNE INFORMACIJE U VEZI S PRODAJOM I PRETPLATOM >TELEFONOM, RADNIM DANOM OD 10 DO 16h: 011/3234-774 > E-MAILOM NA PRETPLATA@VREME.COM

Japan

Prvi slučaj: Pre nekoliko godina boravila sam u Njujorku, provodeći jutra u školi engleskog jezika. U mojoj grupi su većinom bili zapadni Evropljani, uz izuzetak jednog Japanca. Profesorka engleskog, inače rodom iz Meksika, postavila nam je pitanje šta bismo radili kada bi neko veoma dosadan pokušao s nama da produžava komunikaciju. Bacili se mi Evropljani na smišljanje izgovora kako pobeći, od onih najbanalnijih do veoma kreativnih. A Japanac, kao u vicu, sedi i smeška se. Na kraju, pita profesorka: "A šta bi ti uradio?".

"Ništa, pričao bih sa čovekom, nije pristojno izbegavati ljude."

"I?"

"Pričao bih i pričao."

"Dokle?", pita nasmešena profesorka.

"Pa, dok ja njemu ne dosadim."

Primena u praksi: U životu imam nekoliko ljudi – manje od pet, a više od jednog – koje bih bez osećaja krivice mogla da nazovem energetskim vampirima. Jedan od tih je i višegodišnji poznanik koji, kada je u pitanju održavanje prijateljstava, ne prihvata ne kao odgovor. U nekom trenutku popustim, izađem s njim na kafu ili šetnju, posle se osećam kao da me je neko išamarao, i tako iz meseca u mesec. No, setim se skoro svog njujorškog Japanca. Smislim taktiku. Izađem sa poznanikom da šetamo po keju.

Priča o nekom filmu, detalj po detalj, zapamtio čovek replike al´ sačekam, onako lukavo, i, taman što je krenuo da uhvati vazduh ubacim se da iznosim svoje mišljenje. O svemu. Političkoj situaciji, povežem to sa „Velikim bratom", a onda nekako sa profesorom muzičkog iz osnovne, ne stajem. Ali, ne da se ni on, tvrd kamen. Prekida me svako malo, gestikulira kao albatros, ja koristim znanja pokupljena iz glumačke sekcije – pričam brzo, dišem pravilno i ne zastajkujem. Pored reke duva vetar, nije prijatno. Moj poznanik nudi da krenemo kućama. A ne, ne, ima da šetamo.

Dosta kasnije, na autobuskoj stanici, objektivni posmatrač bi sigurno proglasio moju pobedu. Pričala sam o Zakonu o saobraćaju (koji nije bio donesen), a poznanik je klimao glavom i ćutao. Prvo je naišao moj autobus.

Od tada je prošlo tri meseca, a od poznanika ni traga ni glasa.

Drugi slučaj: Jedan drugi mlad Japanac iz bliskog inostranstva pričao je kako trenira fudbal. Njegov otac nikada nije pratio taj sport, niti se zanimao za isti, ali, kada je sin počeo da trenira, počeo je da dolazi i gleda. I daje savete. Neko iz društva upita Japanca kako se postavlja u toj situaciji.

"Saslušam ga, klimam glavom, sigurno neću da protivrečim ocu."

"Ma, daj, on ne zna ništa", reče neko.

"Tačno, ja klimam glavom i radim po svom", odgovori mudri fudbaler.

Primena u praksi: Devet godina na jedem meso, ali, u većini slučajeva, ljudi kod kojih porodično odlazimo u goste sablazne se jednako kao kada su prvi put saznali da neću ćevape. Potom nastave da me nutkaju jer, ko zna, možda se baš u tom trenutku predomislim. A, na kraju krajeva, piletina i nije meso. "Znaš li ti koliko je loše što ne jedeš meso?"

Branila sam se, ranije, izvlačila podatke iz naučnih studija, objašnjavala kako se to može nadoknaditi drugim namirnicama, pravdala se. Čak sam jedno vreme, da ne uvredim domaćicu, vadila parizer iz ruske salate, što je đavolski težak posao. Ali, toga više nema. "Znam, zaista je glupo što ne jedem meso", kažem. "Počeću ovih dana." Rođaci me gledaju zbunjeno, ispuste neki uzvik ohrabrenja i olakšanja, u isti mah. Lepo njima, lepo meni. A ne planiram da postanem mesožder.

Treći slučaj: Pre desetak godina našla sam u tetkinoj biblioteci knjigu japanskih priča. Jedne se sećam dosta upečatljivo. Muž i žena su dugo živeli zajedno. Muž je stalno vikao na ženu govoreći joj da je glupa, da ništa ne zna, da stalno greši. Ona se trudila, ali nije vredelo. Povede se jednom razgovor o tome šta će biti kada umru. Predloži muž da budu lisice. I žena se složi.

"Ali ne, bolje mandarinske patke, one su verne", reče muž i žena se (opet) složi.

Prođe neko vreme i muž umre. Izabere da u drugom životu bude mandarinska patka. Posle nekog vremena umre i žena. Pitaju nju u šta bi da se pretvori, a ona ne može tačno da se seti šta su se na kraju dogovorili da budu, lisice ili patke. I, taman da kaže mandarinska patka, seti se one muževljeve – "Ti sve misliš pogrešno". Pa, kaže: "Lisica."

Šetala je žena-lisica po šumi kada ugleda svog muža, mandarinskog patka. Muž, videvši je, krene da viče. "Pa, ti stvarno ništa ne umeš, pa jesam li ti lepo rekao...", i pričao je i pričao. A žena je bila umorna i gladna, prešla je dug put da ga nađe. Možda zbog tog umora, ona umesto njega pred sobom vide običnu mandarinsku patku koja kvače i kvače. Pa skoči na patku i pojede je. Zatim, sita, legne da na miru odspava.

Primena u praksi: Zvocam retko, samo kad moram. I to uz smešak. Ne rizikujem da budem pojedena. ×

JELENA JORGAČEVIĆ

VREME
u štampanom izdanju
na ovoj stranici se nalazi reklama

VREME
Copyright © 1997–2005 Vreme
PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec
obrada: Marjana Hrašovec